

**YARATICI DRAMA YÖNTEMİYLE
VERİLEN EĞİTİMİN 5-6 YAŞ ÇOCUKLARIN
FARKLILIKLARA SAYGI KAZANIMINA ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hayriye YILDIZ

Eskişehir 2019

**YARATICI DRAMA YÖNTEMİYLE VERİLEN EĞİTİMİN 5-6 YAŞ
ÇOCUKLARIN FARKLILIKLARA SAYGI KAZANIMINA ETKİSİ**

Hayriye YILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitimde Drama Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Ağustos 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

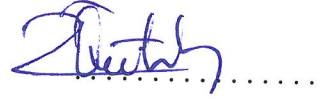
Hayriye YILDIZ'ın "Yaratıcı Drama Yöntemiyle Verilen Eğitimin 5-6 Yaş Çocukların Farklılıklara Saygı Kazanımına Etkisi" başlıklı tezi 18.07.2019 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından "Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği"nin ilgili maddeleri uyarınca, Eğitimde Drama Anabilim Dalı Eğitimde Yaratıcı Drama Programında, Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı

İmza

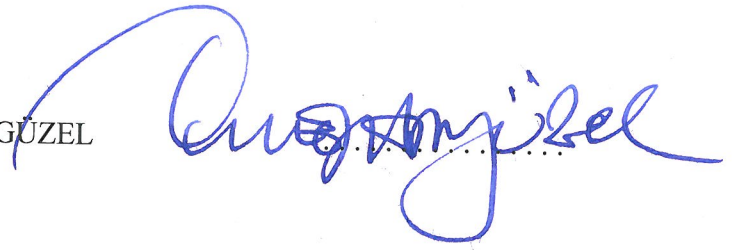
Üye (Tez Danışmanı)

: Doç.Dr. Ali ÖZTÜRK

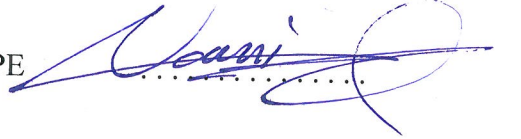
Üye

: Prof.Dr. Ömer ADIGÜZEL

Üye

: Dr. Öğr. Üyesi Nami Eren BEŞTEPE

Prof.Dr. Handan DEVECİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdür Vekili

ÖZET

YARATICI DRAMA YÖNTEMİYLE VERİLEN EĞİTİMİN 5-6 YAŞ ÇOCUKLARIN FARKLILIKLARA SAYGI KAZANIMINA ETKİSİ

Hayriye YILDIZ

Eğitimde Drama Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ağustos 2019

Danışman: Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

Bu çalışmanın amacı, 5-6 yaş çocuklara yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisini ölçmektir. Çalışma 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında İstanbul ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel bir eğitim kurumunda gerçekleştirilmiştir. Araştırma deneysel yöntem kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın katılımcılarını deney grubu olarak 12 çocuk ve kontrol grubu olarak 12 çocuk olmak üzere toplam 5-6 yaşlarında 24 çocuk oluşturmaktadır. Örneklem belirlenirken rasgele atama yöntemi kullanılmadığından araştırma yarı-deneysel bir çalışmadır. Çalışmada deney ve kontrol gruplarına öntest olarak "Farklılıklara Saygı Ölçeği" uygulanmıştır. Deneysel işlem olarak deney grubuna 7 haftada 12 oturumluk yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitimi verilirken, kontrol grubu normal eğitim akışına devam etmiştir. Deneysel işlem sonrasında deney ve kontrol gruplarına son test olarak tekrar "Farklılıklara Saygı Ölçeği" uygulanmıştır. Sonuç olarak, deney grubu ve kontrol grubu çocukların öntest toplam sonuçları ve cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engellilik durumu ve farklı kültürel geçmiş alanlarına dair sonuçları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, son test sonuçları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Son test sonuçlarında ortaya çıkan anlamlı farklılık toplam ve tüm alt alan sonuçlarında deney grubu lehinedir. Yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin çocukların farklılıklara saygı düzeyini arttırmada olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Farklılıklara saygı, Yaratıcı drama, Okulöncesi eğitim.

ABSTRACT

THE EFFECT OF EDUCATION BY CREATIVE DRAMA METHOD ON ACQUISITION OF RESPECT FOR DIVERSITIES BY 5- TO 6- YEAR-OLD CHILDREN

Hayriye YILDIZ

Department of Drama in Education

Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, August 2019

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ali Öztürk

The aim of this study is to examine the effect of respect for diversity education with creative drama method given to children aged between 5 and 6. The study was conducted in a private school of the Ministry of National Education in the province of Istanbul in the academic year of 2018-2019. The experimental method was used in the research. The participants of the study consisted of 24 children (5- to 6- year-old), 12 children as experimental group and 12 children as control group. The research is a quasi-experimental study because the random assignment method is not used when determining the sample. In the study, “The Scale of Respect for Diversities” was applied to the experimental and control groups as a pretest. As an experimental procedure, the experimental group was instructed in respect for diversities with the creative drama method in 12 sessions during 7 weeks, while the control group continued the normal training flow. After the experimental process, “The Scale of Respect for Diversities” was applied again to the experimental and control groups as a posttest. As a result, there was no significant difference among the pretest total results and sub-fields results as regards to gender, family and social structure, disability status and different cultural backgrounds of the experimental and control groups. However, there were a statistically significant differences among the posttest results involving the total and sub-fields between the experimental and control groups. The significant differences detected in posttest results are in favor of the experimental group in both total and all sub-field results. It was concluded that respect for diversities education given by creative drama method had a positive effect on increasing children’s level of respecting diversities.

Keywords: Respect for diversity, Creative drama, Early childhood education.

ÖNSÖZ

İnsanların farklılıkları ile hoşgörü ve saygı içinde yaşaması için erken yaşlardan itibaren farklılıklar ile tanışmak önemlidir. Yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitimi ile 5-6 yaş çocukların insanlar arasındaki farklılıkları ve bu farklılıklara saygı duymayı öğrenmeleri amaçlanmıştır. Deneysel bir nitelik taşıyan bu çalışmanın birinci bölümünde alan hakkında bilgi ile birlikte araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılık ve varsayımlarından bahsedilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın yöntemi ve bu yöntemin nasıl gerçekleştirildiği konusuna değinilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma sürecinde elde edilen bulgular ve yorumlamaları yer almaktadır. Dördüncü bölümde ise araştırmanın sonuçları ve bu sonuçlara ilişkin öneriler bulunmaktadır. Bunların sonunda da kaynaklar ve ilgili ekler sunulmuştur.

Araştırmanın yürütülmesinde birçok kişinin desteği ve katkısı olmuştur. Öncelikle yaratıcı drama alanı ile ilgili çok değerli bilgiler edinmemi sağlayan ve her şeye rağmen bu çalışmayı tamamlamamda bana yardımcı olan danışmanım Doç. Dr. Ali Öztürk ve sayın hocam Prof. Dr. Ömer Adıgüzel'e teşekkür ederim. Tez yazım sürecimde beni destekleyen ve maalesef bu süreçte kaybettiğimiz İstanbul Arel Üniversitesi'nden sevgili hocam Dr. Öğrt. Üyesi Füsün Yıldızbaş'a teşekkürlerimi sunarım. Hem çalışmada kullandığım etkinliklerimde hem de tezimin yazım sürecinde bana katkı sağlayan Öğr. Gör. Hande Usbaş'a teşekkür ederim. Aynı şekilde bu süreçte benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarım Akın Keklik ve Lütfiye Ayça Çelikbaş'a da teşekkürü bir borç bilirim. Uygulamamı gerçekleştirmeme izin vererek bana destek olan okul müdürüme, sınıf öğretmenime ve değerli dünyalarını benimle paylaşan sevgili öğrencilerime de teşekkür ederim.

Son olarak, yüksek lisans sürecimde maddi ve manevi desteklerini benden asla esirgemeyen canım aileme çok teşekkür ediyorum. Çocuklar ile olan ilk deneyimlerimi yaşamamı ve mesleğimi daha çok sevmemi sağlayan yeğenlerim Göktuğ, Ece, Ege ve Kerim Efe'ye de çok teşekkürler. Bu tez onlar ve birbirinden farklı ve özel tüm çocuklar için.

Hayriye YILDIZ

Eskişehir 2019

09/08/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Hayriye YILDIZ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	6
1.2. Amaç.....	9
1.3. Önem.....	9
1.4. Varsayımlar.....	11
1.5. Sınırlılıklar.....	11
1.6. Tanımlar.....	11
1.7. Alanyazın.....	12
1.7.1. Okulöncesi dönem sosyal ve duygusal gelişim.....	12
1.7.1.1. Sosyal gelişim ile ilgili kavramlar.....	13
1.7.1.1.1. Benlik.....	13
1.7.1.1.2. Sosyalleşme.....	13
1.7.1.1.3. Sosyal Uyum.....	13
1.7.1.1.4. Kültür.....	14
1.7.1.1.5. Kişilik.....	14
1.7.2. Farklılıklara saygı.....	14
1.7.2.1. Farklılıklara saygı eğitiminin tarihçesi.....	15
1.7.2.2. Farklılıklara saygı eğitiminin farklı boyutları.....	18

	<u>Sayfa</u>
1.7.2.2.1. Farklılıklara saygı eğitiminde cinsiyet.....	18
1.7.2.2.2. Farklılıklara saygı eğitiminde aile yapısı.....	20
1.7.2.2.3. Farklılıklara saygı eğitiminde kültür.....	21
1.7.2.2.4. Farklılıklara saygı eğitiminde engellilik.....	23
1.7.2.3. Türkiye’de farklılıklara saygı eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmalar.....	24
1.7.3. Yaratıcı drama.....	26
1.7.3.1. Yaratıcı dramanın çocuğun gelişimine katkısı.....	30
2. YÖNTEM.....	31
2.1. Araştırma Modeli.....	31
2.2. Evren ve Örneklem.....	32
2.2.1. Katılımcıların demografik özellikleri.....	32
2.3. Veri Toplama Tekniği ve Araçları.....	36
2.3.1. Genel bilgi formu.....	36
2.3.2. Farklılıklara saygı ölçeği.....	36
2.3.3. Deneyisel işlem.....	38
2.4. Veri Analizi.....	39
3. BULGULAR VE YORUM.....	42
3.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgu ve Yorumlar.....	42
3.1.1. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest toplam sonuçları.....	42
3.1.2. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest cinsiyet alanı toplam sonuçları.....	43
3.1.3. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest aile ve sosyal yapı alanı toplam sonuçları.....	44
3.1.4. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest engel durumu toplam sonuçları.....	45
3.1.5. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest farklı kültürel geçmiş alanı toplam sonuçları.....	46
3.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgu ve Yorumlar.....	47
3.2.1. Deney grubu çocuklara verilen yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitiminin farklılıklara saygı düzeyine etkisi.....	47

3.2.2. Kontrol grubu çocukların aldıkları normal eğitimin farklılıklara saygı düzeyine etkisi.....	48
4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	50
4.1. Sonuç ve Tartışma.....	50
4.2. Öneriler.....	53
KAYNAKÇA.....	56
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1. Denkleştirilmemiş kontrol gruplu öntest-sontest deseni.....	31
Tablo 2.2. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocuklar ile ilgili demografik özellikler.....	33
Tablo 2.3. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların aileleri ile ilgili demografik özellikler.....	34
Tablo 2.4. Verilerin normallik dağılımı.....	40
Tablo 3.1. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve sontest toplam sonuçlarına uygulanan mann-whitney u testi bulguları.....	42
Tablo 3.2. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve sontest cinsiyet alanı toplam sonuçlarına uygulanan mann-whitney u testi bulguları.....	43
Tablo 3.3. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve sontest aile ve sosyal yapı alanı toplam sonuçlarına uygulanan mann-whitney u testi bulguları.....	44
Tablo 3.4. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve sontest engel durumu alanı toplam sonuçlarına uygulanan mann-whitney u testi bulguları.....	45
Tablo 3.5. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve sontest farklı kültürel geçmiş alanı toplam sonuçlarına uygulanan mann-whitney u testi bulguları.....	46
Tablo 3.6. Deney grubu çocukların farklılıklara saygı ölçeği sontest-öntest toplam puanlarına ait wilcoxon işaretli sıralar testi bulguları.....	47
Tablo 3.7. Kontrol grubu çocukların farklılıklara saygı ölçeği sontest-öntest toplam puanlarına ait wilcoxon işaretli sıralar testi bulguları.....	48

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

KEDV	: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Md	: Ortanca değer
N	: Örneklem sayısı
NAEYC	: National Association for the Education of Young Children
r	: Etki büyüklüğü
U	: Mann-Whitney U değeri
z	: Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi değeri

1. GİRİŞ

Dünyada yaklaşık olarak 7.5 milyar insan bulunmaktadır. Türkiye’de ise bu sayı yaklaşık 80 milyondur. Bu da demek oluyor ki benzerlikleri olsa bile Türkiye’de yaşayan 80 milyon farklı insan vardır. İnsanlar kendisi ile aynı özelliklere sahip kişilere karşı daha iyi yaklaşırken, kendisinden farklı olanı kabullenmekte zorluklar yaşayabilirler. Toplumlar arası çıkan anlaşmazlıkların çoğu da bu sebebe dayanmaktadır. İnsanlar aralarındaki farklılıkları daha iyi anlayıp kabullenirler ve birbirlerine saygı ile yaklaşırlarsa uyum içerisinde hoşgörülü bir şekilde yaşayabileceklerdir.

Toplum içerisinde insanlar farklı olduğunu düşündüğü kimseye karşı farklılığını kabul etmek yerine genellikle o insanlara önyargı ile yaklaşırlar. Genel olarak önyargıya açık olan farklılık kavramları; fiziksel, bilişsel, duygusal anlamda **yeterlilik**, genç veya yaşlı olma durumu olarak **yaş**, kilo boy gibi tanımlar olarak **görünüş**, dini vb. değerler gibi **inançlar**, sosyo-ekonomik statüyü belirleyen **sınıf**, paylaşılan değerler olarak **kültür**, aile yapısını ifade eden **aile bileşimi**, kadın veya erkek olma durumu olarak **cinsiyet**, orjinal ve fiziksel karakteristik özellikleri belirten **ırk**, cinsel tercih ve yönelimi ifade eden **cinsellik**dir (Divrenge ve Aktan Acar, 2012, s. 24).

İnsanlar önyargıya da açık olan bazı özellikler bakımından farklı olanı; dil, din, ırk, dış görünüş, cinsiyet gibi; kabullenmemeyi, sevmemeyi, dışlamayı çoğunlukla ailelerinden, diğer yetişkinlerden ya da kendi yaş gruplarından öğrenirler. Çocuklar çok erken yaşlardan itibaren renk, dil, cinsiyet, fiziksel yetenek gibi farklılıkların güç ve ayrıcalıklar ile ilişkili olduklarını fark ederler. İnsanlar arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri gözlemleyerek ve bu farklılıklar hakkında çevresindeki kişilerin konuştuklarını duyarak onlar hakkında bilgi edinirler ve davranış geliştirirler (Derman-Sparks ve The A.B.C Task Force, 1989, s. ix; Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV), 2006, s. 9).

Okul öncesi dönemdeki çocuklar benlik kavramı geliştirmeye başlarlar. Yani, kişinin kendisini tanımlayabildiğini düşündüğü yetenek, tutum, davranış, değer kazanmaya ve geliştirmeye başlamasıdır. Benliklerinde oluşan bu değişimler çocukların sosyal ve duygusal gelişimini etkiler (Berk, 2013, s. 364-365). Kendini yeni tanımlayabilen çocuk sosyal ve duygusal gelişim süreci içerisinde cinsiyete ve diğer fiziksel özellikler hakkında kesin yargılara sahip olur. Ruble ve ark. (2007’den aktaran Berk, 2013, s. 391) yaptıkları bir çalışmada çocuklara, kız çocukların sert bir şekilde

oynaması ve arabayla oynaması; erkek çocukların uzun saç biçimi, kıyafet, bebekle oynaması durumları ile ilgili sorular sorduklarında genellikle ‘hayır’ cevaplarını almışlardır. Bu da çocukların belirli cinsiyet kalıplarına sahip olduğunu gösterir. Ayrıca, 3-6 yaş çocukların da bu cinsiyet kalıplarını yıkan çocuklarla; oje süren erkek, kamyonla oynayan bir kız gibi; arkadaş olmak istemediklerini gözlemlemişlerdir.

Erken çocukluk dönemindeki çocuklar kendi cinsiyetlerinin isim halini öğrenmelerinden itibaren o isme yönelik davranışlar sergilerler. Çevrelerinden edindikleri bilgilerle cinsiyet kalıpları zihinlerinde şekillenir ve ona göre tutum sergilerler. “Sadece erkekler doktor olabilir, Sadece kızlar yemek pişirebilir” gibi kategoriler yaratırlar ve bunları kendilerinde uygularlar (Berk, 2013, s. 396). Yetişkinler, erkekler ve kızlar arasında ayırım yapmadıklarını iddia etmelerine rağmen, önemli bazı araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarını cinsiyete dayalı oyun etkinliklerine ve ev işlerine yönlendirdiklerini göstermektedir (Berenbaum, Martin, Hanish, Briggs ve Fabes, 2008, Akt. Levine ve Munsch, 2016, s. 330). Kendisini yeni tanımaya başlayan çocuk temel farklılık olarak erkek çocuk ve kız çocuk olma durumunu görür. Çevresinden gördükleri, duydukları, yaşadıkları ile de bu cinsiyetlerin belirli kalıpları olduğunu düşünür ve benimser. Bunu takip eden süreçte bu kalıplara ters düşen bir durumda da bunu kabullenememe, saygı göstermeme durumu yaşanabilir. Bu durumun cinsiyet ile birlikte diğer fiziksel görünüş ve somut farklılıklar; ten rengi, yaşadığı yer vb.; için de geçerli olduğu söylenebilir.

Aileler ve diğer yetişkinler çocukların önyargı ve kalıplaşmış düşünceler hakkında hiçbir şey bilmediklerini, bu yüzden de toplumda var olan önyargılardan etkilenmeyeceklerini varsayarlar. Ama çocukların kimlik ve tutum gelişimleri incelendiğinde bu varsayımların tam olarak doğru olmadığı görülmektedir. Yapılan bazı araştırmalar; çocukların farklılıkları farketme, sınıflandırma ve değerlendirme kategorilerini oldukça erken oluşturduklarını, kimlik ve tutum gelişim oluşumlarının üst üste fakat ayırt edilebilir adımları içerdiğini, toplumsal önyargı ve kalıplarının çocukların kendilik kavramını ve başkalarına karşı olan tutum ve davranışlarını etkilediğini ortaya çıkarmıştır (Derman-Sparks ve The A.B.C Task Force, 1989, s. 1).

Çocuklar yaş, cinsiyet, etnik köken gibi farklılıklara sahiptirler ve bu farklılıklar çocukların gelişim süreçlerini etkileyebilir. Erken çocukluk eğitimcileri tüm çocuklar için uygun eğitim ve gelişim deneyimini sağlamak için yollar bulmalıdır. Çünkü çocuklar arasındaki bireysel farklılıklar farklı sonuçlara yol açabilir. Bu nedenle her

çocuğun kendisine özgü farklılıkları ve nitelikleri kabul edilmelidir (Levine ve Munsch, 2016, s. 13; NAEYC, 1996 s. 6). Bu farklılıklar eğitimcilerin yanı sıra diğer çocuklar tarafından da fark edilir. Fiziksel ve sosyal olarak var olan bu farklılıklar da çocuklar tarafından belirli bir kabullenme ve saygı duyma aşamasından geçer.

Gelişimsel anlamda çocukların farklılık algıları aşağıdaki gibidir:

“1 yaşında farklılıkları fark ederler.

2 yaşında farklılıklar hakkında konuşur ve bunlarla ilgili sorular sorarlar.

3 yaşında, ön-önyargılar oluşturur, insanların belirli özelliklerinden rahatsızlık duyduklarını belli ederler (ten rengi, toplumsal cinsiyet, fiziksel engellilik, dil).

4 yaşında insanların farklı özelliklerinin nedenlerine ilişkin kendi kuramlarını oluştururlar.

5 yaşında zihni sorularla doludur: Kendisine ait özelliklerin hangilerinin kalıcı hangilerinin değişebilir olduğunu merak ederler.” (KEDV, 2006, s. 11)

Farklılıklar ile ilgili gelişimsel özelliklerine bakıldığında 5 yaştan itibaren çocukların sorgulamalarının başladığını görüyoruz. Öncesinde insanların farklı özelliklerine dair kendi düşüncelerini oluştursalar bile, 5 yaştan itibaren bu farklılıkları sorgulamaya, değişip değişmeyeceğini öğrenmeye karşı merakları başlamaktadır. Bu nedenle de bu yaştan itibaren farklılıklara saygı eğitimi verilip, çocukların farkındalığını artırma amaçlanabilir.

Küçük yaşlardan itibaren çocuklar etrafını gözlemleyerek farklılıkların farkına varır ve çevresinin etkisi ile farklılıklara karşı duyu, düşünce ve davranış geliştirir. Okulöncesi eğitime başlamadan önce çocuklar farklılıklara karşı önyargılar ve olumsuz düşünceler geliştirirlerse, girdikleri ortamlarda da farklılıkları kabul edemezler ve ayrımcı davranışlarda bulunabilirler. Bunu engelleyebilmenin en iyi yollarından biri de okulöncesi eğitim ile birlikte farklılıklara saygı eğitimi de verilmesidir. Bu nedenle farklılıklara saygı eğitimine okulöncesi dönemde başlamak önemlidir.

Okul öncesi dönemdeki çocuklar farklılıklar konusunda kalıplara sahip oldukları kadar, bu farklılıkları öğrenmeye de oldukça açıktırlar. Bazı çalışmalar anaokulu çocukların kültürel farklılıkları daha kolay kabul ettiğini ve farklı kültürden akranları ile daha kolay arkadaşlık ilişkisi kurduğunu ortaya çıkarmıştır (McGlothlin ve Killen, 2005, Akt. Trawick-Swith, 2013, s. 317). Bu çalışmalar da erken çocukluk döneminde çocuklara farklılıklara saygı eğitimi verilmesini destekler niteliktedir.

İlk kez 1980 yıllarında Louise Derman-Sparks ile arkadaşları California’da 2-8 yaş çocukların eğitiminde farklılıkları, önyargıyı ve ayrımcılığı ele alan bir yaklaşım geliştirmişlerdir. Bu eğitimin genel amacı, “aile ve toplumda demokratikleşmeye

katkıda bulunmalı ve çocukların haklarından tam olarak yararlanma yoluyla potansiyellerini tam olarak gerçekleştirmelerine destek olmalıdır.” Ayrımcılığa karşı eğitimin amaçları; çocuğun yaşantılarına odaklanarak olumlu kimlik ve özdeğer geliştirme, kültür çeşitliliği göstererek rahatça empati kurmasını sağlama, önyargı ve ayrımcılığa karşı farkındalık yaratma ve bu konu üzerine eleştirel düşünmesini sağlama, önyargı ve ayrımcılığa karşı kendini ve başkalarını savunmadır (KEDV, 2006, s. 12-13).

Erken çocukluk döneminde önyargı eğitim programı çeşitlilik ve eşitliği günlük yaşamın ve organizasyonların merkezine koyar. Program tek bir olay değildir, geniş bir süreci kapsar. Böylelikle, geniş sistematik değişimler meydana getirir (Derman-Sparks, LeeKeenan and Nimmo, 2015, s. 42).

Louise Derman-Sparks’a göre farklılıklara saygı eğitiminin amaçları şunlar olmalıdır;

- Çocuklar kendi duygularını ayrıntılı inceleyebilmeli, anlayabilmeli ve açıkça bunları ifade edebilmelilerdir. Kişisel değer duygusunu bu şekilde kazanabilirler.
- Çocuklar akranlarını her yönden; alışkanlık, anlayış, davranış biçimi; tanıyabilmelidir ki böylelikle başkalarının duygu ve düşüncelerine saygı duyabilirler.
- Bir grupta yer alan çocuklara işbirliği, sorun tartışma ve bu sorunları birbirini kırmadan çözme olanakları verilmelidir.
- Çocuklara önyargılarını fark etme ve bunları yıkmaya, kendisine başkasına karşı olan haksızlıklara karşı çıkma farkındalığı verilmelidir (KEDV, 2006, s. 39).

Bu amaçlara ulaşılabilmesi için yapılması gereken en önemli şey çocukların kendilerini rahatça ifade edebilecekleri ve doğaçlama yapabilecekleri doğal bir ortam yaratılması. “Çünkü pedagojide temel olan, varılan sonuç değil, oluşturulan yaratıcı süreçtir.” Çocuklar kendilerini rahatça ifade edebildiği sürece önyargılarından da kurtulurlar ve birbirlerini daha iyi tanırlar (KEDV, 2006, s. 39). Önce grup içinde bir anlayış başlar ve daha sonra bu anlayış çocuğun diğer ortamlarına da taşınır. Böylelikle önyargılardan arınmış bir şekilde birbirine saygı duyan bireyler yetişmiş olur.

Okul öncesi dönemde farklılıklara saygı eğitimi oluşturulurken farklı yöntemlerden yararlanmak önemlidir. Pedagojik olarak hedeflenen ortam düşünüldüğünde; yaşayarak öğrenme deneyimi kazandırarak uygulanacak bir eğitim

programı için etkili olabilecek bir yöntem de yaratıcı dramadır. Yaratıcı dramanın amacı, dramatik hayal gücünü toplumsal bir bağlamda inşa etmek ve çocukların sadece hayal dünyasında değil, yaşadıkları dünyada da hayal gücünü eyleme aktarabilmelerini sağlamaktır. Eğitici rehberliği altında, yaratıcı drama etkinlikleri, başkalarıyla etkileşim ve işbirliği yaparak bilgi, beceri, eğilim ve duyguları açıkça değiştirir ve geliştirir. Yaratıcı drama ile verilen bu nitelikler yavaş yavaş olumlu düşüncelere, davranışlara ve paylaşıma fırsat verir. Çocuklar bu yöntem ile kendilerini de keşfetme ayrıcalığına sahip olurlar. Yaratıcı drama soyut düşüncenin gelişiminin de başlangıcıdır (Pinciotti, 1992, s. 25). Okul öncesi dönemde somut düşünme yapısına sahip olan çocuk yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı gibi soyut bir kavramı somutlaştırarak ilerleyen zamanlarda soyut düşünceye dönüştürebilir.

Adıgüzel'e göre yaratıcı drama tanımı;

“Yaratıcı drama; bir grubu oluşturan üyelerin yaşam deneyimlerinden yola çıkarak, bir amacın, düşüncenin, doğaçlama, rol oynama (rol alma) vd. tekniklerden yararlanarak canlandırılmasıdır. Bu canlandırma süreçleri deneyimli bir lider/eğitmen eşliğinde yürütülürken kendiliğindenliğe (spontaniteye), şimdi ve burada ilkesine, -mı gibi yapmaya dayalıdır ve yaratıcı drama, oyunun genel özelliklerinden doğrudan yararlanır (2015, s. 41).”

Yaratıcı drama sürecinde katılımcılar, yani çocuklar, merkezdedir ve onlara özgür bir ortam sunulur. Temel olarak çocuklara iletişim kurma becerisi kazandırır. Bunun dışında onlara konuşma, dinleme, düşünme, anlatma becerilerini de kazandırır. Ve bunları hayal güçlerine dayanarak gerçekleştirirler. Yaratıcı drama bir metne bağlı kalmaksızın uygulanabildiği gibi her türlü yazın alanından her türlü metinler de kullanılabilir. Yaratıcı drama da sonuçtan çok süreç önemlidir ve bu süreçte çocuklar birçok deneyim kazanma olanağına sahip olurlar (Adıgüzel, 2007b, s.706-708).

Farklılıklara saygı konusunda çocuklar bazı durumlar ile karşılaşacaklardır. Karşılaştıkları bu durumlara karşı doğru ya da yanlış karar verip ona göre davranacaklardır. Farklılıklara ile ilgili karşılaşılan bu durumlarda çocuklar doğru karar verebilmek için muhakeme becerilerine sahip olmalılardır. Criner (1992)'e göre; insanların doğru olana ya da doğrunun anlamına ulaşmalarına yardımcı olan beceriler muhakeme becerileridir. Doğruya ulaşmanın iki yolu vardır; başkalarının doğrularını kabul etme ve doğruluğu net olan durumlardan çıkarım yapmadır (Akt. Yayla Ceylan, 2016, s. 21). Muhakeme becerileri karşılaştıkları problemleri çözmeleri, yeni fikirler üretmeleri, yaratıcı bir kişilik geliştirmeleri için düşünüp sebep-sonuç ilişkisi kurarak

yeni anlamlar çıkarmalarını sağlarlar. Yaratıcı drama sürecinde de çocuklar kendi yaşantıları yoluyla ve arkadaşlarının deneyimlerini gözlemeyerek birçok yeni ve farklı bilgiler öğrenirler. Edindikleri yeni bilgiler ile önceki öğrenmeleri arasında bağ kurmaya çalışırlar. Yaratıcı drama etkinliklerinde karşılaştıkları problemleri çözebilmek için edindikleri bilgileri tekrar karşılaştırıp durumları ilişkilendirerek neden-sonuç ilişkisini çözmeye çalışır (Yayla Ceylan, 2016, s. 21-22).

Yaratıcı drama etkinlikleri muhakeme becerilerini geliştirerek çocukların karşılaştıkları durumlarda en doğru kararları vermelerini sağlamaktadır. Farklılıklara saygı eğitiminde de yaratıcı drama yöntemi kullanılarak çocukların hem farklı olanla empati kurması sağlanabilir, hem de çocukların farklılıklar konusunda karşılaştıkları durumlarda sebep-sonuç ilişkisini kurarak davranışlarını doğru yönlendirmesine katkı sağlanabilir.

1.1. Problem Durumu

Erken çocukluk çalışmasında temel ilke, eğitimciler çocuklara güçlü, zeki ve kibar davranır gibi davrandıklarında, çocukların güçlü, akıllı ve kibar davranışlarda bulunma olasılıklarının çok daha fazla olmasıdır. Öğrenmeleri, gelişmeleri ve başarılı olmaları daha olasıdır. Ama çocuklar kendileri hakkında kabul görmeyen, hoşnutsuz, küçümseme gibi tavırlar hissederlerse olumlu davranışlar göstermeleri daha az olasıdır. Eğer çocuklar kendileri hakkında yetişkinler ya da akranlarından hoşnutsuz, küçümseme içeren mesajlar alırlarsa neler olur? Ya da yetişkinler çocukların farklılık ile ilgili düşüncelerini uygun bir şekilde yönlendiremezlerse, çocuklar farklı olan insanlar hakkında doğru ya da yanlış bilgiyi nasıl anlamlandırabilirler?

Bebeklik döneminden itibaren farklılıklar konusunda bir bilinç geliştiren çocuk bunu olumlu davranışlara yönlendirmek için farklılıklara saygı eğitimine ihtiyaç duyar. Erken çocukluk döneminde çocuk çevresini araştırarak tanımaya çalışır, içinde bulunduğu toplumun tutum ve normlarına göre davranış ve alışkanlıklar kazanmaya çalışır ve bu tutum içerisinde çevresi ile iletişime geçmeye istekli olur. Kişiliğin de temellerinin atıldığı bu dönemde ev, okul ve sosyal ortamında çocuğun farkındalıklarını arttırıp ona göre davranmasını sağlamaya yönelik bir eğitim ortamı oluşturulmalıdır (Ekmişoğlu, 2007, s. 68-69). Okul öncesi dönemde farklılıkları sorgulamaya ve farkında olmaya başlayan çocuklara, bu dönemden itibaren farklılıklara saygı eğitimi verilmeli

ve her yönden farklılıkların farkında olmalarını sağlayarak önyargısız bireyler yetiştirilmeye çalışılmalıdır.

Yaşamın temeli olan okul öncesi eğitimin esas ilkelerinden biri; bu dönemde verilen eğitim yoluyla yardımlaşma, paylaşma, hoşgörü, dayanışma, saygı ve sevgi gibi davranış ve duygu gelişimi sağlamaktır. Farklılıklara saygı kavramı da bahsedilen bu kavramların alt boyutlarından biridir. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) (2013a) yayınladığı Okul Öncesi Eğitim Programı'nda farklılıklara saygı eğitimi kazanım olarak yer almaktadır. "Sosyal Ve Duygusal Gelişimle İlgili Kazanımlar, Göstergeleri Ve Açıklamaları" kısmında;

"Kazanım 8. Farklılıklara saygı gösterir. (Göstergeleri: Kendisinin farklı özellikleri olduğunu söyler. İnsanların farklı özellikleri olduğunu söyler. Etkinliklerde farklı özellikteki çocuklarla birlikte yer alır.)

Açıklamaları: Çocukların bireysel, sosyal ve kültürel farklılıkları zenginlik olarak kabul edip, saygı göstermesi için uygun etkinlikler düzenlenir. Bu konuda yetişkinlerin model olması ve çaba göstermesi gerekmektedir.

Kazanım 9. Farklı kültürel özellikleri açıklar. (Göstergeleri: Kendi ülkesinin kültürüne ait özellikleri söyler. Kendi ülkesinin kültürü ile diğer kültürlerin benzer ve farklı özelliklerini söyler. Farklı ülkelerin kendine özgü kültürel özellikleri olduğunu söyler.)

Açıklamaları: Bu kazanımın gerçekleştirilmesine çocuğun kendi ülkesinin kültürünü tanıması ile başlanır ve farklı kültürlerin tanıtımı ile devam edilir. Örneğin, çocuklara her ülkenin bir bayrakla temsil edildiği anlatılır ve kendi ülkesinin bayrağı tanıtılır. Çeşitli etkinliklerde çocukların kendi ülkesinin kültürüne ait bayramlar, yemek, giysi, müzik, oyuncak, oyun, dans, para gibi özellikleri ele alınabilir. Daha sonra bu çalışmalar farklı kültürler için de yapılır. Bunun yanı sıra ülkelerin farklı olduğu kadar ortak değerleri olduğu da vurgulanmalıdır." (MEB, 2013a, s.29)

şeklinde yer verilen farklılıklarla ilgili iki kazanım bulunmaktadır. "Farklılıklara saygı gösterir." (MEB, 2013a, s. 29) kazanımında çocuğun kendisinin ve diğer insanların farklılıklarının olduğundan ve bu farklılıklara saygı göstererek birlikte hareket etmekten bahsediliyor. Diğer kazanımda ise çocukların kendi ülkelerinin ve diğer ülkelerin farklı kültürlere sahip olduğunun farkındalığı kazandırılmaya çalışılıyor.

MEB (2013b, s. 58, 78) tarafından yayınlanmış olan "Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı" nda "Farklılıklara saygı gösterir." kazanımı ile ilgili iki etkinlik örneği bulunmaktadır. Etkinliklerin her iki de insanların fiziksel özelliklerine dair sahip oldukları farklılıklar ile ilgilidir. Bunun dışında diğer farklılık alanlarına dair,

cinsiyet, aile yapısı gibi, etkinlik örnekleri yer almamaktadır. Farklılıklar ile ilgili diğer kazanım olan “Farklı kültürel özellikleri açıklar.” kazanımını içeren herhangi bir etkinlik örneği kitapta bulunmamaktadır.

Okulöncesi eğitimi programında yer alan iki kazanımda da ulaşılmaya çalışılan alan çok genel olarak verilmiştir. İkinci kazanım ile birlikte farklılıkların alt boyutlarından biri olan kültüre değinilse bile bu iki kazanımın birleştirildiği etkinliklerin artmasına sebep olabilir. Bu durum da farklılıklara saygı kavramının sadece kültür çerçevesinde ele alınmasına sebep olabilir. Okul öncesi öğretmenleri de bu kazanımları genel olarak ele alabilir ya da özel olarak kültüre ya da etkinlik örnekleri ile fiziksel görünüme odaklanabilir ve diğer farklılık alanları gözden kaçabilir. Bu nedenle yapılması gerekenlerden biri çocukların önyargılı yaklaşabileceği farklılık durumları dikkate alınarak, bu farklılıklara saygı göstermelerine yönelik etkinlikleri içeren bir program uygulamak olabilir.

Farklılıklara saygı konusunda yapılan araştırmalar incelendiğinde yaratıcı drama yönteminin farklılıklara saygı eğitiminde uygulanması gereken yöntemlerden biri olduğu görülmüştür (Ekmişoğlu, 2007; Pekdoğan, 2018; Üner, 2011). Bireyler kendilerini bir başkasının yerine koyarak farkındalıklarını geliştirirler ve insanları anlamaya başlarlar. Yaratıcı drama da bunu sağlayabilecek yollardan biridir. Yaratıcı drama sürecinde katılımcı girdiği rolün kim olduğuna, niye o şekilde davrandığına, diğerleri ile olan ilişkisine karar verecektir ve bu sayede o kişi hakkında daha çok şey öğrenmeye başlayacaktır. Hatta küçük çocuklar insanların yaşamlarını da anlamaya başlayacaklardır. Kendini başka birisinin yerine koyarak diğer insanları anlama konusunda en iyi yöntem dramadır (McCaslin, 2016, s. 16). Yaşayarak öğrenmenin etkili bir yolu olan ve katılımcıların deneyim, düşünce ve yaşantılarından yola çıkılarak oluşan bir süreç olan yaratıcı drama, farklılıklara saygı eğitimi için etkili olabilecek yollardan biridir.

Okulöncesi eğitim programında farklılıklara saygı kavramına yer verilmiş olmasına rağmen uygulama anlamında eksiklikler olduğu fark edilmiştir. Buna ek olarak, programda farklılıkların alt alanlarından bahsedilmemiş ve konu genel olarak ele alınmıştır. Bu durum da farklılıklar konusunda yapılacak etkinlikler konusunda belirli bir yön çizilememesine ve çeşitli farklılık alanlarına değinilememesine sebep olmaktadır. Okulöncesi dönemde çocuklar “Farklılıklara saygı gösterir.” kazanımına yönelik eğitimler alsalar bile yeterli seviyede farklılıklara saygı düzeyine

ulaşamayabilirler. Bu doğrultuda yaratıcı drama yöntemi ile verilecek farklılıklara saygı eğitiminin 5-6 yaş çocukların farklılıklara saygı kazanımına etkisi ne yönde olacaktır? Cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engellilik durumu ve farklı kültürel geçmiş alt alanlarını içererek uygulanan eğitimin bu alanlar ile ilgili farklılıklara saygı düzeyi etkisi ne yönde olacaktır?

1.2. Amaç

Araştırmanın amacı; 5-6 yaş çocuklara yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin çocukların “Farklılıklara saygı gösterir.” kazanımına etkisini ölçmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada cevabına ulaşılmak istenen sorular;

- 1- Yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitimi alan çocuklar ve MEB’e bağlı eğitimine devam eden çocuklar arasında farklılıklara saygı kazanımları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır? Buna bağlı olarak cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engel durumu ve farklı kültürel geçmiş alanlarına dair farklılıklara saygı kazanımları açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?
- 2- Yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitimi alan çocukların farklılıklara saygı kazanımlarında olumlu ya da olumsuz bir farklılık var mıdır? MEB’e bağlı eğitimine devam eden çocukların farklılıklara saygı kazanımlarında olumlu ya da olumsuz bir farklılık var mıdır?

1.3. Önem

Fulghum (2018) anaokulunda öğrenilen kuralların aslında insanların tüm yaşamları boyunca geçerli olduğunu söylüyor. Bu kurallardan bazıları; her şeyi paylaş, adil bir şekilde oyna, aldığını tekrar yerine bırak, sana ait olmayan bir şeyi alma, birini incittiğinde ondan özür dile, dengeli bir hayat yaşı, merak et, öğrenmek istediğin her şey oralarda bir yerde vb. Bu kurallar anaokulunda öğrenilmeye başlanılır, ama tüm yetişkinlikte uygulanması gereken kurallardır. Anaokulunda öğretmenler toplumun ve kültürün temelini oluşturmak için gerekli olan bu kuralları basit bir dil ile çocuklara anlatırlar (s. 12-15). Farklılıklara saygı kavramı da bu kuralların gerçekleşebilmesi için olması gereken bir durumdur. Irk, kültür, görünüş, inanç gibi farklılıklar ile birbirinden farklı birçok insanın yaşadığı yerlerde her şeyi paylaşabilmek, adil olabilmek, dengede

kalabilmek için öncelikle farklılıklara saygılı olmak gerekmektedir. Bu nedenle okul öncesi dönemden itibaren farklılıklara saygı eğitimi vermek önemlidir.

Doğasında etkileşimin olduğu yaratıcı drama çalışmaları, çocukların düşünme gücünü, duygularını, imgesel düşünme ve imgeleme yetisini ve düşlerini etkin olarak öğrenme süreçlerine katmalarına olanak sağlar. Grup etkinliği olarak yürütülen drama çalışmaları grubun sürece kattıkları ile ilerler ve katılımcıların birbirleriyle etkileşimi sonucu yaşayarak öğrenme deneyimi kazanırlar. Bu etkileşim yoluyla yaratıcı drama insanların birbirleri arasındaki karşılıklı davranışların öğrenilebilmesini sağlamaktadır. Farklı durumlarda yaşanarak ortaya çıkarılan davranışlar, toplumda ortak uygulanan ve yaşanan davranışların öğrenilmesini sağlar. Yani yaratıcı drama “toplumsallaşma”nın sağlanmasına katkıda bulunur (San, 1990, s. 574-575).

Farklılıklara saygı kavramı çocukluktan yetişkinliğe bireylerin tüm yaşam dönemlerindeki sosyal ortamlarında karşılıklarına çıkacaktır. İnsanların toplum içinde sağlıklı bir yer edinmeleri için belirli bir farklılıklara saygı düzeyine ulaşmaları ve önyargılarından kurtulmuş olmaları gerekmektedir. Bu nedenle bu eğitime ne kadar erken başlanırsa, çocukların önyargılar oluşturmaları o kadar erken önlenabilir. Yaşantıya dayalı, grup içi etkileşimin hakim olduğu ve toplumsallaşmaya katkı sağlayan yaratıcı drama çalışmaları ile bu eğitime başlamak önemlidir.

Konu ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; Ekmişoğlu (2007, s. 138) yayınlamış olduğu yüksek lisans tezinde, öğretmen görüşlerini inceleyerek farklılıklara saygı eğitimi uygulamalarında Türkçe ve drama etkinliklerinin oldukça önemli olduğu sonucuna varmıştır. Yaratıcı drama çalışmaları kültürel benzerlik ve farklılıkları çocuklara gösterebileceği gibi haklı haksız durumlara da dikkat çekebileceğinden farklılıklara saygı eğitiminde olması gereken bir yöntemdir (Divrengi ve Aktan Acar, 2012, s.41). Üner (2011) yüksek lisans tez çalışmasında; MEB kapsamında uygulanan farklılıklara saygı eğitiminin amaç ve kazanımlarında eksiklikler olduğu için uygulamaların başarılı olmadığı ve öğretmenlerin bu konu hakkında çelişkiler yaşadığını öne sürmüştür (s. 129). Okulöncesi dönemde farklılıklara saygı eğitimi konusunda eksiklikler olduğu ve bu eksikliklerin giderilmesinde yaratıcı drama yönteminin etkililiğinin incelenebileceği görülmüştür.

Alanyazın tarandığında MEB’in okulöncesi eğitim programı içerisinde bulunan farklılıklara saygı eğitiminin yeterli olmadığı gözlemlenmiş ve bu konuda farklı yöntemlerin denenme ihtiyacı olduğu ortaya koyulmuştur. Yaratıcı drama yöntemi ile

verilecek olan farklılıklara saygı eğitiminin uygulayıcıların bu konudaki fikirlerini netleştireceği ve rehberlik edeceği düşünüldüğünden araştırma önemlidir.

1.4. Varsayımlar

Araştırma aşağıda yer alan varsayımlara yönelik gerçekleştirilmiştir:

- 1- Araştırma katılımcılarının sosyo-kültürel özelliklerinin ve bilişsel, psiko-motor, sosyal ve duygusal gelişim özelliklerinin birbirlerine benzerlik gösterdiği varsayılmıştır.
- 2- Örneklemin normal gelişim gösteren 5-6 yaş çocuklarından oluşan evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- 3- Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan “Farklılıklara Saygı Ölçeği”nin araştırmanın amacını gerçekleştirmeye uygun olduğu varsayılmıştır.
- 4- Araştırma katılımcılarının ölçek uygulamasında verdikleri yanıtların onların gerçek görüşünü yansıttığı varsayılmıştır.
- 5- Araştırmanın gerçekleştirildiği kurumda MEB’in Okul Öncesi Eğitim Programı’na uygun olarak “Farklılıklara saygı gösterir.” kazanımına yönelik çocuklar ile etkinlikler yapıldığı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma aşağıda yer alan sınırlılıklara sahiptir:

- 1- 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Güz ve Bahar Dönemi ile sınırlandırılmıştır.
- 2- İstanbul ilinde MEB’e bağlı özel bir eğitim kurumunda eğitim gören 24 çocuk ile sınırlandırılmıştır.
- 3- Katılımcılara 6 haftada verilen 12 Yaratıcı Drama oturumu ile eğitim süreci sınırlandırılmıştır.
- 4- 30 maddelik ‘Farklılıklara Saygı Ölçeği’nin iki kez uygulanması ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Eğitim: Bireylere beceri, tutum, bilgi ve değerler kazandırarak gözlenebilen davranış değişiklikleri meydana getiren doğumdan ölüme kadar devam eden bir süreçtir (Şenel, 2008, s. 3).

Okulöncesi Eğitim: 0-72 ay arasını kapsayan beden, zihin, psiko-motor, dil, sosyal ve duygusal alanlarda çocuğun gelişim düzey ve özelliklerine göre uyarıcı yönünden zengin bir ortamda verilen sistemli bir eğitim sürecidir (Akduman, 2012, s. 3).

Okulöncesi Eğitim Programı: Çocukların öz-bakım becerilerini ve motor, dil, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim alanlarını destekleyerek öğrenim deneyimleri yaşatan ve ilkökula hazır olarak bulunmalarını sağlayan çok yönlü bir programdır (MEB, 2016, s. 14).

Önyargı: Önyargı; bir kişinin kimliği nedeniyle haksız muameleye sebep olan ve haklı kılan bir tutum, inanç veya his olarak tanımlanabilir (Derman-Sparks ve Edwards, 2010).

Farklılıklara Saygı: Fizyolojik ve sosyolojik anlamda insanların benzer yönlerini ve farklı yönlerini anlama ve insanları farklılıkları ile kabul ederek hoşgörülü davranma durumudur.

Farklılıklara Saygı Eğitimi: Bireylerin yaş, kültür, görünüş, inanç, aile yapısı, cinsiyet gibi farklılıkları ile birbirinden ayrılıyor olsa bile benzerliklerinin de olduğu kabul edilerek, önyargısız bir şekilde kişilerin farklılıklarına saygı duyması için verilen eğitimidir.

Yaratıcı Drama: Katılımcıyı merkezine alan, sınıf ortamında ya da farklı bir ortamda bir sosyal etkinlik, iyileştirici bir yöntem, kendini ifade etme aracı, öğrenmenin bir biçimi ya da bir sanat formudur (McCaslin, 2016, s. 8,19).

1.7. Alanyazın

1.7.1. Okulöncesi dönem sosyal ve duygusal gelişim

Bir çocuğun gelişiminde bulunduğu toplumun kültüre ve evrensel kültüre uygun olarak, çevresindeki bireylerle olan sosyal ilişkileri sonucu davranış ve tutum kazanması süreci sosyal gelişimdir. Çocuğun; aile, toplum ve kültür bağlamında; yetişkin ve akran ilişkilerini güvenli bir şekilde oluşturma becerisi kazanması ve duygularını uygun olarak deneyimlesini içerir. Bu süreçte çocuk toplumun kurallarını, ailesinin kurallarını, toplum içinde nasıl bir birey olması gerektiğini, sorun çözmeyi, paylaşımı ve iletişimi öğrenir (MEB, 2015, s. 3; Yates et al., 2008, Akt. Darling-Churchill ve Lippman, 2016, s. 1).

Sosyal-duygusal gelişim, çocuğun başkalarının duygularını anlama, kendi duygularını ve davranışlarını kontrol etme ve akranlarıyla iyi geçinme yeteneğidir.

Çocukların işbirliği, yönergeleri takip etme, öz kontrolü gösterme ve dikkat etme gibi ihtiyaç duydukları temel becerileri kazanmaları için sosyal-duygusal becerilere sahip olmaları gerekir. Güven, güven, gurur, arkadaşlık, şefkat ve mizah duyguları, çocuğun sosyal-duygusal gelişiminin bir parçasıdır. Çocuğun güvenli ve ilgili yetişkinler ile olan olumlu ilişkisi, başarılı sosyal ve duygusal gelişimin anahtarıdır (Miller, 2015).

1.7.1.1. Sosyal gelişim ile ilgili kavramlar

1.7.1.1.1. Benlik

Bireyi tanımladığı düşünülen yetenek, tutum, davranış ve değerler benlik kavramını oluşturmaktadır. Bebeklik döneminde bebeğin kendisinin diğerlerinden ayrı bir birey olduğunu fark etmesiyle oluşmaya başlayan benlik fiziksel özellikler, dil gelişimi, cinsel kimliğin anlaşılmasına başlamasıyla devam eder. Okulöncesi dönemde daha somut bir kavramken ilerleyen yıllarda psikolojik özellikleri de içine alır. Benlik kavramını oluşturan zihinsel özellikler çocukların sosyal ve duygusal yaşamlarını etkiler (Aral ve Kadan, 2018, s. 237; Berk, 2013, s. 364-365).

1.7.1.1.2. Sosyalleşme

Sosyalleşme bebeğin doğumu ile başlar. İlk sosyal ilişkiler de bebek ve ebeveynleri ile kurulmaya başlar. Aileler, akranlar ve çocuğun hayatındaki diğer önemli kişilerle kurulan ilişkilerde çocuğun toplumun kurallarına ve normlarına uygun olarak diğer kişilerle etkileşime girmesini öğrenmesi süreci sosyalleşme olarak adlandırılır. Sosyalleşmenin amacı; toplum tarafından benimsenen davranış, inanç ve değerleri çocuğun içselleştirmesini desteklemektir. Öncelikle aile, daha sonra çocuğun girdiği ortamdaki yetişkin ve akranları ile girdiği ilişkilerle çocuk toplumun beklentilerini anlar ve kendi davranışlarını şekillendirir (Levine ve Munsch, 2016, s. 336-337).

1.7.1.1.3. Sosyal uyum

Çocuk kendini ifade ederken ve çevresinde bulunan insanlarla etkileşime geçtiğinde uyum içinde olması sosyal uyumu tanımlar. Bir çocuğun sosyal uyum içinde olmasını; çocuğun hem kendi akranları ile hem de ebeveyn ve çevresindeki yetişkinlerle olumlu ve istendik olarak ilişki kurabilmesi gösterir (Aral ve Kadan, 2018, s. 239). Sosyal uyum, sosyalleşme sürecinin olumlu bir sonucu olarak düşünülebilir.

1.7.1.1.4. Kültür

Sosyal gelişim ve çocuğun yaşadığı toplumun kültürü birbiriyle yakından bağlantılıdır. Kültür, bir toplumun gelenekleri, görenekleri, adetleri, kuralları ve normlarından oluşmaktadır. Sosyal gelişimi içerisinde sosyalleşmenin olumlu sonuçlanması için kültür ve kültürel değerler çocuklara aktarılır (Aral ve Kadan, 2018, s. 239). Kültür, davranışlarımız, algılarımız ve beklentilerimiz üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Çocukların gelişimleri de kültürel geçmişleri ve deneyimleri ile bağlantılıdır (Levine ve Munsch, 2016, s.17). Bu nedenle sosyal gelişim süreci içerisinde kültür önemli bir yere sahiptir.

1.7.1.1.5. Kişilik

Kişilik kavramı; bireyin sahip olduğu, bireyin sahip olma istediği ve bireyin sahip olamayacağını düşündüğü özellikler bütünüdür. Bireyin tek ve kendine özgü olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtir (Demircioğlu, 2018, s. 292).

1.7.2. Farklılıklara saygı

Yeryüzünde bulunan insanların çoğuna fiziksel görünüş olarak bakıldığında birbirlerinden farklı oldukları görülmektedir. Bu farklılıklara toplumlar arasında rastlanıldığı kadar, aynı toplumdaki hatta aynı ailenin üyelerinde, anne-baba-kardeş olarak, bile rastlanılmaktadır (Güvenç, 2016, s. 53). Temel olarak fiziksel görünüşlerinde farklılıklar olan insanlar yaşayış biçimleri, aile yapıları, inanışları gibi özellikleri ile de birbirlerinden ayrılmaktadır. Bütün bu farklılıklara sahip olan insanlar aynı topluma ait ya da farklı bir topluma ait olsalar bile birbirleri ile yaşamak zorunda olabilirler. Uyum ve hoşgörü içinde yaşamamanın ilk adımı da farklılıklara saygı göstermektir.

Erken çocukluk döneminde de çocuklar kendi fiziksel özellikleri ile girdikleri ortamlardaki insanların özelliklerini karşılaştırarak aradaki farklılıkları fark etmeye, ilişkilendirmeye ya da sınıflandırmaya başlarlar. Bazı özelliklerin güç ile bağlantılı ve daha iyi bir konumda olduğunu, bazı özelliklerin ise daha az saygı duyulduğunu fark ederler. Bu farkındalıkla birlikte çocuklar oyuncaklar, kıyafetler vs. iyi ya da kötü olduğuna dair önyargılar oluşturmaya başlarlar (KEDV, 2006, s. 11).

Çocuklar yaşamlarının ilk yıllarından itibaren çevresindeki insanlar üzerinden benzerlikleri ve farklılıkları fark etmeye başlarlar. İnsanları gözlemleyerek kendi

kimliklerini ve diğer insanlar hakkındaki fikirlerini oluştururlar. Bebeklikten itibaren farklılıkları fark etme durumları;

6 aydan itibaren, farklı ten renklerini fark etmeye başlarlar.

1 yaştan itibaren cinsiyet ve ırk farklılıklarını fark edip yorumlamaya başlarlar.

2 yaşta uygun cinsiyet kalıplarını (kız, erkek), ten renklerini isimlendirmeye başlarlar.

3 yaşta ırksal kimlik, dil, cinsiyet, ve fiziksel farklılıklar hakkında kendi ve diğerlerinin özellikleri doğrultusunda sorular sormaya başlarlar.

4 yaşta aile yapıları ve ekonomik sınıf farklılıkları hakkında farkındalık göstermeye başlarlar.

3-5 yaşları arasında, çocuklar kendilerinin hangi kısımlarının kalıcı olup aynı kalacağı, hangi kısımlarının değişeceği hakkında çok meraklı olurlar. (Derman-Sparks ve Edwards, 2010, s. 12)

Çocuklar; insanların ırk, dış görünüş, cinsiyet vb. özelliklerine göre ayırmayı, kendilerinden farklı olanı sevmemeyi veya nefret etmeyi genellikle çevrelerindeki yetişkinlerden, ailelerinden, akranlarından öğrenirler. Çocuğun çevresindeki bu ayrımcı tutumlardan etkilenmemesi, önyargı oluşturmaması ve kendisinden farklı olan kişilere hoşgörölü ve saygılı davranması için bazı beceriler kazanması gerekmektedir. Bu beceriler de en geç okul öncesi eğitimde aile ile işbirliğı içinde ve etkileşimli bir şekilde olabilecek bir farklılıklara saygı eğitimi ile verilmelidir (KEDV, 2006, s. 9-11).

1.7.2.1. Farklılıklara saygı eğitiminin tarihçesi

Farklılıklara saygı eğitiminin temeli önyargı karşıtı yapılan eğitim programları ile atılmıştır. Önyargı Karşıtı Müfredat (Anti-Bias Curriculum) ile ilgili çalışmalar ilk olarak Amerika’da yapılmıştır. Patt Ramsey tarafından 1980’li yıllarda Amerika’da “Multicultural Education” olarak Çok Kültürlü Eğitim yaklaşımı geliştirilmiştir. Ramsey (1987)’e göre Çok Kültürlü Eğitim yaklaşımının ana bakış açısı üç madde ile anlatılabilir:

1. Irk, sosyo-ekonomik durum, cinsiyet, yaş, meslek, cinsel tercih ve farklı fiziksel özellikler gibi insanların birçok farklılıklarına dayalı boyutları içine alır.
2. Aynı yerde yaşamını sürdüren tüm çocukları dahil eder.

3. Eğitimin uygulandığı ülkedeki insanların inanç ve tutumlarından başlayarak, tüm dünyadaki insanların inanç ve tutumlarını kapsar (Akt. Divrenge ve Aktan Acar, 2012, s. 27).

Bu bakış açısı ile uygulanan eğitimin amacı; çocuğa kendi yaşadığı toplumun kültürünü, tutum ve inançlarını ayrımcılıktan arındırarak öğretmeyi sağlama ve birbirinden farklı birçok kültür ile de çocukları erken dönemden itibaren tanıştırmaktır (Divrenge ve Aktan Acar, 2012, s. 27).

Çocuk Gelişim Uzmanı ve Eğitimcisi olan Louise Derman-Sparks 1989 yılında önyargı ve ayrımcılığı temel alarak Çok Kültürlü Eğitim'e farklı bir boyut getirmiş ve "Anti-Bias Curriculum" (Önyargı Karşıtı Müfredat) geliştirmiştir. Ayrımcılığa karşı geliştirilen bu eğitim programında temel amaç; çocukları ayrımcılık fikrinden uzaklaştırarak okulöncesi eğitim alanında eğitici, aile ve toplum işbirliği içinde çocukların haklarından tam yararlanmalarını sağlamak ve öz-kavram geliştirmelerine yardımcı olmaktır.

Derman-Sparks ve Edwards (2010) önyargı karşıtı eğitimin hedeflerini şu şekilde sıralamışlardır:

1. Çocuklar öz farkındalık, güven, aile gururu ve olumlu sosyal kimlikler gösterecektir. Bu amaçla çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimleri güçlenecek ve çocuklar güçlü bireysel ve grup kimlikleri geliştireceklerdir.
2. Çocuklar insanların farklılıklarını doğru bir dil ile ve insan bağlarına dikkat ederek rahat ve eğlenceli bir şekilde ifade edecektir. Çocuklar insanların hem nasıl farklı olduklarını hem de nasıl benzer olduklarını öğreneceklerdir. Çünkü insanlar farklı oldukları kadar birbirleriyle de aynıdırlar. Bu da insanlara nasıl dikkatlice ve adilce davranılacağına ilk adımıdır.
3. Çocuklar adaletsizliği giderek daha iyi tanıyacak ve tanımlayacaklar ve adaletsizliğin zarar verdiğini anlayacaklardır. Çocuklar kendilerine veya başkalarına yönelik kırıncı, kalıplaşmış doğru olmayan eylemleri nasıl tanımlayacaklarını ya da onlara nasıl direneceklerini bilmiyorlarsa öz kavram oluşturamazlar ve farklılıklara saygı duyamazlar. Eleştirel düşünebilme yeteneği kazandırmak çocukların öz benliğini güçlendirir ve diğerleri ile ilişki kurma becerisini artırır.
4. Çocuklar önyargı ve/veya ayrımcı eylemlere karşı güçlenme ve kendisi veya diğerleriyle harekete geçme yeteneklerini göstereceklerdir. Bu hedefle diğer üç

hedefteki gelişimler de desteklenir. Çocuk ayrımcılığın hedefi ise değerini bilir ve karşı koyar. Bir çocuk başka birisi için karşı koyduğunda diğerinin kendine özgü duygularını anlayabilir. Çocukların ayrımcılığa karşı harekete geçmelerine izin verildiğinde adalet ve adaletsizlik anlayışlarını geliştirirler (s. 3-5).

Çocuklar önyargı karşıtı eğitim programı ile kültürel farklılıklara saygı duyulan ve ayrımcılığa karşı bir ortamda eğitim görerek bu konular hakkında farkındalık ve bilgilere sahip olacak. Sahip olduğu bilgiler ile ayrımcılığa karşı bir tutum ve beceri geliştirebilecek ve bu konuda da eyleme geçebilecektir (KEDV, 2006, s. 15).

Önyargı karşıtı eğitimi bu amaçlara yönelik uygulanırken bazı ilkelere göre hareket edilmelidir:

- Önyargı karşıtı eğitimin amaçları herkes içindir ve herkes yararlanabilir. Sosyal eşitsizlikler ve önyargılar tüm çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmesini engeller. Bu nedenle günlük sınıf etkinliklerine çocukların tümü görünür ve eşit bir şekilde dahil edilmelidir. Çocuklar ile beraber eğitimciler de bu sürecin içerisinde. Eğitimciler ve çocuklar ile çalışan diğer kişiler önyargılarını açığa vurmadan eleştirel düşünme becerisi geliştirmeli ve sınıf ortamında ona uygun davranmalıdır.
- Önyargı karşıtı eğitim etkinlikleri çocukların yaşamlarındaki gerçekleri dikkate alır. Çocukların yaşadığı ortam; çocukların kişilik gelişimini, insanlara ve topluma davranışlarını etkiler. Bu nedenle çocukların herbirinin kültürel geçmişleri, yetenek ve becerileri dikkate alınmalıdır.
- Önyargı karşıtı eğitim gelişimsel olarak uygundur. Okul öncesi eğitim programının her alanında olduğu gibi, önyargı karşıtı eğitimde de öğretmenler çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini dikkate alarak materyaller ve etkinlikler hazırlar. Çocukların yeni fikir ve beceriler ile yeni anlayış ve davranışlar geliştirmesine yönelik bir plan uygulanmalıdır.
- Önyargı karşıtı eğitim uygulamaları hem çocuk merkezli hem de öğretmen merkezli etkinliklerde kullanılabilir. Çocukların soruları, yorumları ve davranışları önyargı karşıtı eğitim için temel olsa da öğretmen merkezli etkinlikler de önemlidir. Bazı uygulamalarda öğretmenler çocukların farkındalığını arttırmak için öğrenme deneyimleri aktarabilirler ve sınıf ortamını ona göre düzenleyebilirler.

- Önyargı karşıtı öğrenme bir gün veya bir derste gerçekleşemez. Süreç gerektirir. Çocuklar önyargı karşıtı çalışmaları hakkında düşünmek ve deneyimlemek için birkaç farklı yola ihtiyaç duyarlar. Bu işlem doğal bir süreç içerisindeyken gerçekleşebilir.
- Önyargı karşıtı eğitim öğretmenlerin kendilerini tanımlarına da yardımcı olur. Önyargı karşıtı eğitimin amaçlarına ulaşma sürecinde öğretmen de çocuklar, aileler ve diğer çalışma arkadaşları ile kendi fikirlerini genişletir ve yeni öğrenmeler kazanabilir.
- Önyargı karşıtı eğitim yüzeysel bir eğitim müfredatı olan turist programının uygulanmasından kaçınır. Birbirini takip eden etkinlikler ile kültürel normları, davranış kurallarını içine alan bir yapıda olmalıdır.
- Önyargılı eğitim öğretmen ve aileler arasındaki güçlü ilişkiye dayanır. Aileler ile iş birliği içerisinde bulunduğu zaman çocuklar daha etkili bir önyargı karşıtı eğitim alabilir ve yetişkinler de etkili bir deneyime sahip olabilir (Derman-Sparks ve Edwards, 2010, s. 6-9; KEDV, 2006, s. 15).

Derman-Sparks'ın Önyargı Karşıtı Eğitim Müfredatı ile şekillenen farklılıklara saygı eğitimi Amerika'dan sonra farklı ülkelerde de gelişmeye başlamıştır. ABD ile birlikte Almanya, Avustralya, Kanada gibi bazı çok uluslu ülkeler de okulöncesi sınıflarda farklılıklara saygı eğitim programı uygulamışlar ve bu eğitim programı 21. yy.'ın programı olarak adlandırılmıştır (Üner, 2011, s. 7).

1.7.2.2. Farklılıklara saygı eğitiminin farklı boyutları

Farklılıklara saygı eğitimi cinsiyet, aile yapısı, kültür, engellilik alt boyutlarında incelenebilir.

1.7.2.2.1. Farklılıklara saygı eğitiminde cinsiyet

Cinsiyet kelimesi kadın ve erkekleri biyolojik ve fizyolojik olarak tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Cinsiyet rolleri ise; sosyal anlamda bir toplumun erkek ve kadınlar için uygun gördüğü kabul edilebilir davranış, nitelik ve faaliyetlerdir. Bu iki terim anlam olarak birbirine benzer olarak kullanılsa da; biri biyolojik bir bakış açısına sahip olmasıyla diğeri ise sosyolojik bir bakış açısına sahip olmasıyla birbirinden ayrılır (Devarakonda, 2013, s. 13). Cinsiyet kimliği ise biyolojik olarak cinsiyet özelliğini ve cinsiyet rollerini içine alır (Derman-Sparks ve Edwards, 2010, s. 90).

Kohlberg'e göre bir çocuk çeşitli aşamalarda cinsiyet anlayışı geliştirir. Çocuk büyüdükçe, cinsiyet anlayışları daha da karmaşıklaşır. Cinsiyet kimliği, çocuğun kendi cinsiyetine göre kendini doğru tanımlayabildiği ilk aşamadır ve genellikle 2 yaşına kadar bu aşamaya ulaşılır. İkinci aşama, çocuğun, 4 yaşına kadar ulaştığı, cinsiyetinin zaman içinde aynı olduğunu fark etmesidir. Bu aşamada saç ve kıyafet gibi dış özellikler anlayışlarını etkiler. Üçüncü aşama, genellikle 7 yaşla ulaşılan cinsiyet sabitliğidir. Bu aşamada çocuk dış özelliklerden bağımsız olarak cinsiyetin sabit olduğunu anlamaya başlar (Devarakonda, 2013, s. 22).

Çocukların bulunduğu çevre; aile, kültür, akran ve toplum olarak; çocuklara erkek ve kadın olarak cinsiyet özelliğinden beklentileri, yani bu cinsiyetteki kişilerin neler yapması gerektiğini söyler. Bireylerin deneyim ve eğilimleri bu toplumsal cinsiyet rollerini nasıl anladığını ve uyguladığını da etkilemektedir, ancak cinsiyet rolü beklentileri ve kısıtlamaları çocukların aldığı en güçlü mesajlar arasındadır (Derman-Sparks ve Edwards, 2010, s. 90).

2 yaşından beri cinsiyetini tanımlayabilen ve 4 yaşında artık cinsiyetini tam ve değişmez olarak öğrenen çocuk davranışlarını şekillendirirken öncelikle aynı cinsiyette olduğunu bildiği ebeveynini gözlemleyecektir. Aynı cinsiyetteki ebeveyninin davranışları, hareketleri ve yargıları çocuğun kendi cinsiyetine dair yapılması gereken durumlar olarak belirlenebilir. Ailelerin davranış ve söylemlerine göre çocuk kalıplaşmış cinsiyet rollerini kendisine örnek olarak alabilir.

Çocuklar anlamında cinsiyet rolü dayatması en öncelikli olarak çocuk oyunlarında görülebilir. Aileler genelde çocuklarını cinsiyete göre kalıplaşmış oyunlara yöneltme eğilimindedirler. Hatta bazı aileler ilk yıllarda çocuklarının bu tarz geleneksel oyunlara katılmasında oldukça ısrarlı olabilirler. Kız çocukları bebeklerle oynama, boya yapma gibi daha çok oturarak yapılan oyunlara yönlendirilirken, erkek çocukları daha hareketli oyunlara yönlendirilirler. Kalıplaşmış davranışlar üzerine yapılan bazı çalışmalarda; erkek cinsiyetine özgü kalıplaşmış davranışlarının küçük çocuklarda daha hızlı gelişmeye başladığı ve kadın cinsiyet rollerinden daha baskın olduğu ortaya koyulmuştur. Bu nedenle bazı kız çocukları bu kalıplaşmış oyunlara karşı çıkar ve bunun için 'erkek gibi kız' olarak etiketlenir. Son zamanlarda kızların bu karşı çıkışları ve kalıplaşmış olmayan oyunları oynamaları yaygın olarak kabul edilmeye başlansa da; erkek çocuklar için bu çok kolay değildir. Kız çocuklarının oynaması gerektiği düşünülen bazı oyunları, bebeklerle oynamak gibi, erkek çocukların oynaması aileler ve

toplum tarafından hala daha zor kabul edilmektedir (Bee, 1992, Akt. Ekmişoğlu, 2007, s. 64; Devarakonda, 2013, s. 14).

Farklılıklara saygı eğitimi bu kalıplaşmış cinsiyet rollerini bozarak, çocukların özgürce davranmalarını, cinsiyetlerinden dolayı birbirlerine karşı ayrımcılık yapmalarını ve farklı davrandığını düşündükleri akranlarına karşı hoşgörülü olmayı sağlayacaktır. Bu nedenle tüm çocukların kendi potansiyellerini yansıtabilecekleri yetenekleri geliştirmesine fırsat verilmelidir. Farklılıklara, ahlaka ve değerlere saygı duyup kabul ederek, çocuklara cinsiyetçi olmayan roller ve sorumluluklar verilmelidir (Devarakonda, 2013, s. 27).

1.7.2.2.2. Farklılıklara saygı eğitiminde aile yapısı

Sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durum bakımından aile yapıları birbirleri arasında farklılık gösterebilir. Aileler toplumun temeli olarak anne, baba, çocuktan oluşan çekirdek aileden oluşabileceği gibi, tek ebeveynli aileler ve büyükanne, büyükbaba veya başka akrabalarında dahil olduğu geleneksel olarak daha geniş aileden de oluşabilir (Ekmişoğlu, 2007, s. 65). Küçük çocuklar için aile hayatın merkezidir. Kendi ailelerine olan ilginin dışında yaşatlarının ailelerine karşı da bir merakla sahiptirler. Bu nedenle farklı aile yapıları hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları durumunda; çevresindeki farklı aile yapısına sahip akranlarına karşı önyargı geliştirip ayrımcılık yapabilirler.

Aileler yapıları dışında din, etnik köken, ırk gibi özellikleri ile de birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Belli bir toplumda bu özellikler açısından farklı olan bir aileye olumsuz ayrımcılık yapılabilir. Bunların dışında ailelerin gelir durumları, ailelerin ait olduğu alt kültürlerinin özellikleri, ailenin içinde bulunduğu yaşam standartları, anne-babanın eğitim durumu, anne-babanın meslekleri de ayrımcılığa sebep olabilecek bazı faktörlerdir (KEDV, 2006, s. 61).

Farklılıklara saygı eğitimin amacı; öğretmenlerin tüm çocukların ailelerini desteklemesini ve bütün çocukların, aileleri farklı olan çocuklara adil ve saygılı davranmasını teşvik etmektir. Farklılıklara saygı eğitimi, herhangi bir aile yapısını küçük düşürmez veya savunmaz, ama okulöncesi eğitimin her çocuğun kendine özgü olan ailesini olumlu şekilde temsil etmenin ve desteklemenin temel ahlakına uygun davranır (Derman-Sparks ve Edwards, 2010, s. 116).

Farklılıklara saygı eğitimi kapsamında aile sosyal yapısı hakkında ayrımcılıkla baş etmek için yapılacak uygulamalarda çocuklara verilmesi gereken temel mesajlar:

“Herkes bir kültüre sahiptir.

-Kültürler arasında farklılıklar ve benzerlikler vardır.

-Hiçbir kültür diğerinden üstün değildir.

-Hiçbir kültürün davranış kalıpları yanlış değildir. Bunlar ihtiyaç karşılamının çeşitli yollarıdır.

-Evdeki yaşamınızda ailenizin uygun gördüğü davranışları göstermeniz normaldir.

-Okulumuzda farklı kurallar uygulanması da normaldir.” (KEDV, 2006, s. 61)

Toplumsal kültür değerlerinden önce çocuklar her ailenin de kendi içlerinde farklı kültürlerinin olduğunu, aile içindeki kültürlerin farklılık ve benzerliklerinin bulunduğunu, her kültüre ait davranışların aileye özgü olduğu ve yanlış olmadığı bilgilerini fark etmelidirler. Böylelikle kendi aile yapıları içerisinde toplumsal inanışlarına göre olan ya da olması gereken durumları kabullenir ve sahiplenirler. Sonrasında arkadaşlarının da farklı aile yapıları ve inanışlarının olmasını anlayış ile kabul eder ve saygı gösterir. Farklılıklara saygı eğitimi ile verilen bu aile kültürü anlayışı aileler arasında olan sosyal, maddi ve yapısal farklılıkların anlayışını da kolaylaştıracaktır.

1.7.2.2.3. Farklılıklara saygı eğitiminde kültür

Kültür, farklı şekillerde yorumlanmış ve anlaşılmış karmaşık bir kavramdır. Tutum, inanç ve değerler gibi kavramlarla festivallerin nasıl kutlandığı, yiyecek, sanat, kıyafet gibi kavramlar arasında dağılım gösterir. Kültür, bir öğrenme süreci boyunca sembolik olarak aktarılan bir grup insanın temel fikirleri, uygulamaları ve deneyimleri kümesi olabilir veya davranışları yönlendirmek ve sorunları çözmek için kullanılan inanç, norm ve tutumları da ifade edebilir (Chen and Starosta, 1998, Akt. Devarakonda, 2013, s. 52).

Çocukların yaşadıkları ortamlar kültür bakımından zengin ve çeşitli olabilir. Bu durum çocuklarda biraz kafa karıştırıcı olabileceği gibi, kültürleri anlamak da karmaşık olabilir. Erken çocukluk eğitiminde çocuklar kendi kültürlerinin yanı sıra diğer çocukların da farklı kültürlerini görürler. Öğretmenin yönlendirmesi ile programdaki ve diğer ailelerdeki kültürler arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri gören çocuk bu farklılıklara duyarlı olmaya başlayacaktır (Derman-Sparks ve Edwards, 2010, s. 55).

Farklılıklara saygı eğitimi içerisindeki kültür çok kültürlü eğitimin bir uzantısıdır. Banks (2004) çok kültürlü eğitimin beş boyutunu önermiştir. Beş boyut, içerik

entegrasyonu, bilgi inşası, önyargı, eşitlik pedagojisi ve okul kültürünü ve sosyal yapıyı güçlendirmeyi içerir.

1. İçerik entegrasyonu, uygulayıcının erken çocukluk ortamında uygulanan müfredatı desteklemek için çeşitli kültürden örnekleri nasıl müfredata entegre edeceği ile ilgilidir. Bu; müzik, kitap, kukla, ve farklı kültürleri temsil eden oyunlar gibi çeşitli kaynaklar kullanılarak gösterilebilir. Ebeveynler de zengin ve çeşitli bir müfredatın planlanmasına ve uygulanmasına katkıda bulunmak için yer alabilirler.
2. Banks dört seviyede bilgi inşası önerir: önemli bir etki yaratabilecek farklı kültürlerden insanları tanıma, bir kavramın farklı kültürlerle ilişkisini bilme, çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun bilgileri kullanma, sosyal etkileşim içerisinde önceki seviyelerde öğrenilenleri uygulama.
3. Önyargı azaltma; demokratik tutum, değer ve davranışları nasıl arttırabileceğine odaklanmaktır. Eğiticiler, çok kültürlü kaynakları kullanarak çocukların tutumlarını değiştirmeye, eğitim ortamına farklı kültürel geçmişlere sahip kişileri dahil etmeye çalışırlar.
4. Eşitlik pedagojisi, farklı kökenlerden ve kültürlerden gelen çocukların akademik becerilerinin uygun öğretme ve öğrenme stilleri kullanılarak geliştirilebilmesidir. Uygulayıcılar, öğrenmeyi teşvik etmek için hikayeler, sanat ve müzik gibi yaratıcı oyunları kullanabilirler.
5. Okul kültürünü ve sosyal yapıyı güçlendirmek, personel ve öğrenciler arasındaki katılım etkileşimlerini ve ayrıca farklı geçmişlerden gelen çocukların başarı seviyelerini teşvik eden bütüncül bir yaklaşıma odaklanır (Devarakonda, 2013, s. 58-59).

Okulöncesi dönem eğitimcileri çocukların kültürel çeşitliliklerin farkında olmaları ve bu farklılıklara saygı duymaları için Banks'ın beş boyutunu esas alarak uygulamalar yapmalıdırlar. Kültür hakkında bilgi edinmek çocukların olumlu bir kültürel kimlik geliştirmesi ve başkalarının kültürleriyle rahat ve saygılı etkileşimi olarak iki boyut içerir. Farklılıklara saygı eğitimi ile bu iki boyut da sağlanabilir (Derman-Sparks ve Edwards, 2010, s. 55; Devarakonda, 2013, s. 58-59).

Farklılıklara saygı eğitimi ile olumlu kültürel kimlik gelişimi ve diğer kültürler ile saygılı etkileşim gerçekleştikten sonra çocuklar farklı kültürlerden kişiler ile daha rahat arkadaşlık ilişkileri kurabilirler. Trawick-Swith (2013, s. 317)'in belirttiğine göre; son

yapılan çalışmalarda okulöncesi dönem çocuklarının kültürel farklılıkları daha kolay bir şekilde kabul ettikleri ve farklı kültürlerden arkadaşlıkları önceki yıllara göre daha fazla tercih ettikleri bulunmuştur. Göçlerin fazlaştığı, teknoloji ile birlikte seyahatlerin kolaylaştığı günümüzde bu durum artık kaçınılmazdır. Farklılıklara saygı eğitiminde kültüre de yer verilerek bu durumun pekiştirilmesi gerekmektedir.

1.7.2.2.4. Farklılıklara saygı eğitiminde engellilik

Engellilik farklı konuları kapsayan geniş ve yaygın bir kavramdır. Dünya Engellilik Raporu; engelliği “gelişen bir kavram” olarak tanımlamaktadır. 2010 Eşitlik Yasası engelli bir kimseyi, normal günlük faaliyetlerini yürütmede fiziksel veya zihinsel olarak önemli ve uzun süreli olumsuz bir etkiye sahip olan kişi olarak tanımlamaktadır. 1944 Eğitim Yasası 11 farklı engel kategorisini oluşturmuştur: kör, kısmen görme, sağır, kısmen sağır, fiziksel olarak özür, hassas, eğitimsel olarak normal, epileptik, rahatsız edici, konuşma kusurları ve otistik (Devarakonda, 2013, s. 117, 139).

Herhangi bir engeli olmayan ya da aile bireyleri içerisinde engelli olmaması durumunda çocukların bu konu hakkında anlayışları olmaz. Çocuklar cinsiyet ile birlikte dış görünüşe de farkındalık göstermeye başladıktan itibaren engel durumunu da fark etmeye başlarlar. 2 yaşlarındaki çocuk tekerlekli sandalye gibi engellilikte kullanılan araçları ayırt etmeye başlar ve 2,5 yaşlarında bu tarz sakatlıkların kendisine de geçebileceğini düşünerek rahatsızlık duyar. Bu nedenle çok küçük yaşlardan itibaren engelli bireylere karşı önyargılar oluşturarak ayrımcılık yapabilirler (KEDV, 2006, s. 87; Üner, 2011, s. 47).

Engellilik ile ilgili bilgi sahibi olmak ve farklı yeteneklere ve/veya engellere sahip kişilerle iletişim kurarak kalıplaşmış düşüncelere karşı koymak çocukların gelişim ihtiyaçlarından biridir. Çocuklar bu konu hakkında bilgi edinirken engellilik ile ilgili duygu ve düşüncelerini iletmelerine de gereksinim duyarlar. Aynı zamanda engelli çocukların da gelişimleri için önyargılardan uzak bir şekilde kendi benlik algılarını oluşturmalarına ihtiyaçları vardır. Engelli çocuklara oldukları gibi kabullenildikleri, farklılıklarını kabul ederek desteklendiği ve onunla iletişim kurulan bir ortam sağlamak gerekmektedir. Bu nedenle bu çocukları eğitim ortamında bir araya getirmek önemlidir (KEDV, 2006, s. 87).

Engelli çocuklar ve engeli bulunmayan çocukların eğitim ortamında bir araya gelmesi kaynaştırma eğitimi ile mümkün olabilir. Kaynaştırma eğitiminin; çocuklar,

öğretmenler ve özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar üzerinde olumlu etkileri vardır. Öğretmenlerin özel eğitim ihtiyacı olan çocuklarla çalışarak bu konuda farkındalık yaratmaya ilaveten kendi bilgi birikimlerini de arttırarak olumlu deneyimler kazandıkları belirlenmiştir. Özel eğitim ihtiyaçları ve farklı geçmişlere sahip çocukların anaokullarına dahil edilmesi, farklı ihtiyaçlar, yetenekler ve güçler konusundaki farkındalıklarını arttırması ile diğer çocuklar için de faydalıdır. (Devarakonda, 2013, s. 157).

1.7.2.3. Türkiye’de farklılıklara saygı eğitimi ile ilgili yapılmış çalışmalar

Türkiye’de farklılıklara saygı kavramı 2006 MEB Okulöncesi Eğitim Programı ile eğitime dâhil edilmiş ve 2013 MEB Okulöncesi Eğitim Programı ile genişletilerek bu kavram doğrultusunda daha fazla etkinlik ve kazanıma yer verilmiştir. Bu doğrultuda okulöncesi dönemde farklılıklara saygı ile ilgili yapılmış birkaç çalışma vardır.

KEDV; “Her mahalleye Bir Yuva” hedefi ile yola çıkmış düşük gelirli kadınları bir araya getirerek, aile ve mahallenin katılımını sağlayıp yerel yönetimlerle de işbirliği yaparak çocuk ve kadınlar için merkezler açmaya çalışmıştır. “Nasıl bir birey ve nasıl bir eğitim?” sorusuna derin bir bakış atarak Avrupa Birliği desteği ile bir proje yürütmüştür. Aralık 2004-Mart 2006 tarihleri arasında yürütülen “Erken Çocukluk Eğitiminde Kültürel Farklılıklara Saygı” projesi ile kültürel çeşitlilik bilinci oluşturacak bir eğitim programı ve materyalleri geliştirmiştir. İstanbul ve Mardin illerinden seçilen 12 eğitim kurumundaki öğretmen, çocuk ve anneler bu eğitim programı geliştirme süreci içinde bulunmuştur. Daha sonra hazırlanan program seçilen anaokullarında uygulanmıştır. Proje sonunda eğitim programının aktarılması için “Erken Çocuklukta Farklılıklara Saygı Eğitimi El Kitabı” basılmıştır (KEDV, 2006, s. 1-2; Üner, 2011, s. 52).

Ekmişoğlu (2007) hazırlamış olduğu yüksek lisans tezi ile 2006-2007 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinin bazı ilçelerinde bulunan MEB’e bağlı okul öncesi kurumlarında çalışan öğretmenlerin farklılıklara saygı hakkında görüşlerini almış ve bu görüşler doğrultusunda “Farklılıklara Saygı Ölçeği” oluşturarak geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmıştır. Böylelikle okulöncesi dönem çocuklarına uygulanabilecek bir ölçek geliştirilmiştir.

Üner (2011) Kayseri ilinde bulunan MEB’e bağlı bazı okullarda çalışan okulöncesi öğretmenlerinin farklılıklara saygı konusunda görüşlerini aldığı bir yüksek

lisans tez çalışması yürütmüştür. Öğretmenlerin görüşlerine göre; okulöncesi eğitim programında farklılıklara saygının çok fazla yer verilmediği, öncelikle öğretmenlerin kendilerini tanıması ve farklılıklara saygılı olması gerektiği, farklılıklara saygı eğitiminin hergün rutin bir şekilde çocuklara verilmesi gerektiği, farklı materyallerin sağlanması gerektiği ve farklı kurumlarla işbirliği içinde bulunulması gerektiği sonuçlarına varılmıştır (s. 125-129).

Türkiye Özel Okullar Birliği 7-8 Aralık 2013 tarihinde “Eğitimde Farklılıklara Saygı ve Uygulamaları” başlıklı sempozyumu gerçekleştirmiştir. Sempozyumda okul öncesini de içine alan 2 konferans, 4 panel ve 22 çalıştay gerçekleştirilmiştir. Sempozyumun sonunda, öğretmenlerin farklılıklara saygı konusunda önce kendilerini sorgulaması gerektiği, çocuk edebiyatının kalıplaşmış yargılardan uzaklaştırarak bu doğrultuda incelenmesi gerektiği, okul öncesinden dönemden başlayarak herkesin eşit olduğu çok kültürlü eğitim yapılması gerektiği, eğitimde kaynaştırmanın farklılıklara saygı programı için önemli olduğu sonuçları ortaya çıkmıştır (http-1, 2013, s. 4).

Eren (2015) yüksek lisans tezinde 5 yaş çocuklara ile öyküleştirme (storyline) yöntemini kullanarak farklılıklara saygı eğitimi vermiş ve bu yöntemin MEB’in normal eğitim programı ile karşılaştırmasını yaparak etkisini ölçmüştür. Araştırma 2013-2014 eğitim-öğretim yılı içerisinde Ankara ilinde MEB’e bağlı okulöncesi kurumlarında okuyan 104 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma sonucunda, öyküleştirme yöntemi ile eğitim alan çocukların diğer çocuklara göre farklılıklara saygı gelişimi daha fazla olduğuna ve farklılıklara saygı ölçeğinden alınan puanların cinsiyete göre değişiklik göstermediği bulunmuştur (Eren, 2015, s. 103-104).

Özkabak Yıldız (2018) yüksek lisans tezinde 5-6 yaş grubu çocuklar için Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı geliştirmiş ve çocuklar farklılıklara saygı düzeyine etkisini incelemiştir. Araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak 52 adet etkinliği içeren bir “5-6 Yaş Grubu İçin Geliştirilen Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı” geliştirilmiştir. 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı Bahar döneminde İstanbul ilinde MEB’e bağlı bir anaokulunda okuyan 12 çocuğa 14 haftada program uygulanmıştır. Bununla birlikte programın etkililiğini artırmak için programa dair tüm detay ve uygulamaları içeren “Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Program Kitabı” hazırlanıp, aileler bilgilendirilerek onlara dağıtılmıştır. Çalışmanın sonucunda, uygulanan programın çocukların farklılıklara saygı düzeyine olumlu etkisinin olduğuna ulaşılmıştır (s. 56, 59, 62, 76).

Pekdoğan (2018) yayınladığı çalışmasında nitel desende okulöncesi öğretmenlerinin farklılıklara saygı eğitimi konusundaki görüşlerini incelediği bir araştırma yürütmüştür. Araştırmada MEB’e bağlı bağımsız kurumlarda görev yapan 13 okulöncesi öğretmeni ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucu farklılıklara saygı eğitiminin çocuğa etkileri, okulöncesi eğitim programında farklılıklara saygı eğitiminin yer alması, okulöncesi öğretmenin sahip olması gereken nitelikler, öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve teknikler, aile katılı çalışmaları farklılıklara saygı eğitiminin değerlendirilmesinde kullanılan yöntem ve teknikler ile ilgili bulgu ve sonuçlara yer verilmiştir. Araştırma sonucunda farklılıklara saygı eğitiminin çocuklara en fazla empati becerisi kazandırdığı, okulöncesi eğitim programında farklılıklara saygı eğitime yeterli bir şekilde yer verilmediğine, farklılıklara saygı eğitimi verecek bir öğretmenin öncelikle kendisinin iyi bir model olması gerekliliğine, okulöncesi öğretmenlerin drama yöntemini daha çok tercih ettikleri ve eğitimin sürekliliği açısından aile katılımının önemli olduğuna ulaşılmıştır (s. 93-100).

1.7.3. Yaratıcı drama

Drama, sözcük olarak Yunanca etmek, eylemek anlamına gelen “dran” sözcüğünden türetilmiştir. İçinde eylem olan drama, insanların kendileriyle ve çevresiyle kurduğu etkileşimleri içeren etkinliklerdir (Adıgüzel, 2015, s. 1; San, 1990, s. 573). Yaratıcı drama ise; Heathcote (1984)’a göre, “motive edici, eğitsel bir yöntem, bir tür yaşam pratiği, oyuna dayalı bir tür grup çalışmasıdır” (Akt. Adıgüzel, 2015, s. 45). McCaslin (2016)’e göre; bir hikayenin başı, sonu ya da ortasından yararlanılabilinen, oyun yolu ile düşünce ve duyguların araştırılıp sunulduğu, özgün bir tema ya da iyi bilinen bir hikayeye dayalı, katılımcıları lider tarafından yönlendirilen ve her zaman doğaçlamanın yapıldığı seyircisiz bir yöntemdir (s. 7-8). San (2010, s. 19)’a göre, önceden hazırlanmış bir metin olmadan, katılımcılara ait yaratıcı buluş, düşünce, anı ve bilgilere dayanan eylemler, doğaçlama ve canlandırmalardır. Adıgüzel (2015, s. 41)’e göre; oyunun genel özelliklerine, -mış gibi yapmaya, şimdi ve burada ilkesine, ve kendiliğindenliğe dayalı yaratıcı drama, katılımcılarının deneyimlerinden yola çıkarak bir amaç ya da düşüncenin doğaçlama, rol alma gibi teknikler ile canlandırılmasıdır.

Yaratıcı drama tanımları incelediğinde; bir grubun olduğu ve grup yaşantılarına dayalı bir sürecin geliştiği, oyundan ve özelliklerinden faydalandığı, lider eşliğinde doğaçlamaların yer aldığı canlandırmalar olduğu söylenebilir.

Yaratıcı drama hem eğitimde bir yöntem olarak hem de kendine özgü bir ders ve estetik eğitim kullanımı ile amaç ve araç olarak iki boyuta sahiptir. Yaratıcı drama yöntem olarak kullanıldığında kimlik geliştirme, ekip çalışması ve sosyal uyum gibi amaçları gerçekleştirmeye daha yakındır. Yaratıcı drama yöntem olarak öğrenmenin önemli bir yoludur ve merkeze katılımcıyı alarak sahip olduğu teknikler ile birçok konunun öğretilmesinde kullanılır (Adıgüzel, 2015, s. 95,97).

Eğitim ortamı düşünüldüğünde yaratıcı dramanın genel amacı; çocuk, ergen ve gençlerin, bilinçlenme ve kültürlenme süreci içinde, canlandırmalar yoluyla yaratıcı, kendini tanıyarak, kendisine yetebilen, iletişim becerilerini ve ifade gücünü arttırıp geliştirerek, estetik, demokratik tutum ve davranış geliştirebilmeleridir (Adıgüzel, 2015, s. 63). McCaslin (2016) çağdaş eğitim ve yaratıcı dramanın birçok amacının ortak olduğunu ifade etmiş ve bazılarını şu şekilde belirtmiştir:

- 1- Yaratıcılık ve estetik gelişim
- 2- Eleştirel düşünme yeteneği
- 3- Sosyal gelişim ve başkalarıyla işbirliği içinde çalışma yeteneği
- 4- İletişim becerilerinin geliştirilmesi
- 5- Ahlak ve manevi değerlerin geliştirilmesi
- 6- Kendini tanıma
- 7- Başkalarının değerlerini ve kültürel geçmişlerini anlama ve değer verme (s. 6).

Eğitimde drama çalışmalarında belirlenen amaca göre ele alınacak konuya uygun gerçekleştirilecek etkinlikler birbirini destekleyen ve bütünleyen, aralarında bağlantılar olacak şekilde planlanmalıdır. Bu nedenle drama etkinlikleri, lidere göre biçimlendirilip değiştirilme fırsatı sunan, belirli aşamalara sahiptir. Bu aşamalar;

- Hazırlık-Isınma Aşaması
- Canlandırma Aşaması
- Değerlendirme-Tartışma-Paylaşım Aşaması'dır (Adıgüzel, 2007a, s.27).

Hazırlık-ısınma aşaması; grup dinamiğinin oluşarak bir sonraki aşama için hazırlıkların yapıldığı aşamadır. Bu aşama aynı zamanda rahatlamayı ve etkileşimi de içerir. Yaratıcı drama çalışmalarında grubun enerjisinin doğru yönlendirilmesi ile rahatlama ve hafifleme hissi oluşur. Isınma çalışmaları ile katılımcılar zihinsel ve

bedensel eylemler sonucunda sürece hazır hale gelirler. Canlandırma aşamasında, ele alınacak olan konu biçimlenip ortaya çıkar ve buna dair tüm oluşumlar bu aşamada gerçekleştirilir. Konu üzerinde yaratıcı drama yöntemine ait doğaçlama, rol oynama vd. tekniklerin yoğun olarak kullanıldığı aşamadır. Bu aşamada yapılan canlandırmalar sonucunda ortaya çıkan oluşumlar üzerine bir sonraki aşamaya geçilir. Yaratıcı drama çalışmaları sonucu ortaya çıkan sonuçlar değerlendirme aşamasında değerlendirilir ve üzerine tartışılır. Süreçte öğrenilenlerin hedef kazanımlarına dönüşüp dönüşmediğinin ölçülmesi, gelecek yaşantılara etkisinin olup olmayacağının fark edilmesi ve konu üzerine duygu ve düşüncelerin paylaşımı bu aşamada gerçekleşir. Yaratıcı drama çalışmaları bu aşamalara bağlı olarak uyumlu ve birbirini destekleyen etkinlikler ile yapılandırılmalıdır (Adıgüzel, 2007a, s. 27-29; 2015, s. 102-105).

Çocukların gelişimlerinin desteklenmesi ve ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için okulöncesi dönemde eğitim programları planlanmalıdır. Bu planlamalar var olan okulöncesi eğitim sisteminde yıllık ve günlük olarak yapılmaktadır. Eğitim-öğretim dönemine başlamadan önce yıllık planlar hazırlanır ve bu planlar yoluyla çocukların bireysel ihtiyaç, ilgi ve özelliklerine göre de günlük planlar hazırlanmaktadır. Günlük planlar; psiko-motor, bilişsel, dil, sosyal-duygusal ve özbakım alanlarına dair amaçları içinde barındıran, çocukların okula gelip okuldan ayrılmalarına kadar olan bütün bir gün içerisinde yer alan etkinlikleri içerir. Drama da günlük planlar içerisinde yer alan etkinlik türlerinden biridir. Tek başına uygulanabileceği gibi diğer etkinlik türleri ile de bütünleşik olarak uygulanabilmektedir (Köksal Akyol, s. 2012).

Okulöncesi dönem çocukları ile drama çalışmaları yapılırken dramanın bazı özel amaçları vardır;

- 1- Kendilik kavramının gelişimi: Kendilik algısı çocuğun akran ve yetişkinler ile ilişki kurması ve kendi ile diğerlerini karşılaştırarak yapabildiklerini ve yapamadıklarını tanımlayabilmesidir. Grup ile yapılan drama yaşantıları sırasında da çocuk kendilik algısı kazanmaya başlar.
- 2- Kavram öğrenme: Düşünme sürecinin en temeli olan kavramlar yaşantılar yoluyla öğrenilir. Temel kavramlar ile birlikte birçok kavramda yaşantıya dayalı bir süreç olan drama sayesinde somutluk kazanır ve öğrenimi kolaylaşır.
- 3- İletişim becerilerinin kazanılması: Okulöncesi dönem ile birlikte sosyal ortama giren çocuğun en çok ihtiyaç duyduğu beceri diğerleri ile anlaşabilmek için

iletişim becerisidir. Sözlü ve sözsüz iletişime dayanan drama etkinlikleri sayesinde çocuk bu becerisini geliştirme olanağı bulur.

- 4- Duyusal deneyimler: Okulöncesi dönem çocukları, hareket etme, görme, duyma gibi duyulara dayalı yaratıcı drama etkinlikleri ile zengin duyusal deneyimler kazanabilirler (Dowling ve Dauncey, 1989; Lindvaag ve Moen, 1984; Oaklander, 1978, Slander, 1995, Akt. Önder, 2011, s. 45-46).

Okulöncesi dönemde drama çalışmaları yaparken dikkat edilmesi gereken bazı özellikler vardır. Öncelikle okulöncesi eğitimde yapılan drama çalışmaları oyun biçiminde olmalıdır. Oyun ile birlikte eğitimde drama çalışmaları öyküyü canlandırma eğilimini de içermektedir. Bu nedenle çocukların toplumsal yaşamı ve etkinlikleri keşfetmeleri için drama çalışmalarında öykülerden yararlanılır. Yaratıcı drama çalışmalarında içinde bulunulan yer, zaman ve kişiden uzaklaşıldığı için okulöncesi dönemde yapılacak drama çalışmalarında yer ve zamanın açık bir şekilde belirtilmesi ve ortamın ona göre düzenlenmesi gerekmektedir. Drama çalışmaları çocukların yaratısına dayalıdır ve esnektir. Çocuklar birden fazla role geçebilirler ve bazen seyirci, bazen katılımcı, bazen de yardımcı görevi alırlar. Bütün etkinliklerde olduğu gibi yaratıcı drama etkinliklerinde de bazı kurallar vardır ve bunların ilki sürece etkin katılımdır. Bu kurallar sınıfta belirtilmeli ve herkes tarafından kabul edilmelidir. Son olarak, drama çalışmalarında hareketsizlik olması durumunda okulöncesi dönem çocukları sıkılabirler. Bu nedenle ilgi çekici etkinlikler bulunmalı ve ilgi uyanık tutulmalıdır. Bunun için süreç çocuklar ile birlikte de planlanabilir (Güven, 2012, s. 31-33).

Yaşayarak öğrenme deneyimi sunan yaratıcı drama katılımcıların verilen bir sorun üzerinde düşünmelerini sağlar. Katılımcılar bu soruna çözüm arama sürecinde ilgili konular hakkında da farkındalık oluştururlar. Toplumda aktif ve tam bir katılımcı olarak işlevde bulunabilmek için öncelikle farkında olmak gerekmektedir. Farkında olmak bir olayı, olguyu, sorunu kavramak ile alakalıdır ve bu da en iyi yaratıcı drama yöntemi ile sağlanabilir. Farkındalık oluşturulmasına katkı sağlayan yaratıcı drama insani değerler eğitiminin kazandırılmasında da yardımcıdır. Yaratıcı dramanın rol oynama, değiştirme katılımcı liderlik gibi teknikleri ile değerlerin neden ve sonuçlarının kavranması ve değerlere uygun davranma durumları gerçekleştirilebilir (Önder, 2010, s.158-161).

Değerler alt boyutunda değerlendirilen farklılıklara saygı kavramı ele alınırken öncelikli amaçlarından biri farkındalık sağlamak olmalıdır. Çocuklar bu farkındalık ile birlikte neden-sonuç ilişkisi kurabilecekler ve davranışlarını buna göre

düzenleyeceklerdir. Yaratıcı drama yöntemi ve yöntem içerisinde kullanılan teknikler değerler konusunda farkındalık yaratılmasına katkı sağladığı için farklılıklara saygı eğitiminde de kullanılabilir.

1.7.3.1. Yaratıcı dramanın çocuğun gelişimine katkısı

Drama, çocuğun gelişimine benzersiz bir katkıda bulunabilir. Yaratıcı dramanın amaç ve faaliyetleri ile çocuklar gelişmiş bir benlik farkındalığı elde edebilir ve farklı bir öğrenme süreci yaşayabilir. Yaratıcı dramanın çocuğun gelişimine katkısı;

- Her çocuğa, yaratıcı etkinlik ve deneyim boyutuyla yeni bilgilere ulaşma fırsatı verebilir. Bu bilgilere her çocuk kendisine en uygun şekilde ulaşabilir.
- Çocukları araştırmaya teşvik edebilecek motivasyon ve ilgi yaratarak, onların elde ettikleri bilgileri kendi yaşamlarına uyarlamalarına yardımcı olur.
- Çocukların elde ettikleri bilgiyi özel bir şekilde önceki öğrenme ve deneyimle ilişkilendirebilmelerine katkı sağlar.
- Çocukların sözcük dağarcığını arttırarak ve farklı sözel konuşma deneyimleri sağlayarak dil gelişimlerine yardımcı olur.
- Çocukların diğer kültürleri özümsemesine ve deneyimlemesine katkı sağlar.
- Çocukların yaratıcı, zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimini çağdaş ve bütünsel bir şekilde kolaylaştırabilir.
- Çocuğun yaratıcılığını, merakını ve problem çözme becerisini kendiliğinden geliştirmesini sağlar.
- Çocuğun, dramatik kurgu yoluyla, gerçekte ihtiyaç duyduğu yaşam becerilerini tecrübe etmesini, anlamasını ve pratiğini yapmasını sağlayabilir.
- Başkalarının fikirleri, tutumları ve duyguları ile empati kurabilir (Giuntina, 1999, s. 4-5).

Yaratıcı drama sayesinde çocuklar birçok durum içerisinde daha yaratıcı ve esnek düşünürler ve kendi davranışları ile birlikte başkalarının davranışlarını da daha iyi anlayabilirler. Bununla birlikte çocukların sosyal etkileşim ve iletişim becerileri gelişebilir. Yaratıcı drama sayesinde, çocuklar yaşadıkları ya da yaşayabilecekleri durumları nasıl etkilediklerini anlayarak diğer insanların duygularına karşı hassasiyet ve farkındalıkla yanıt verebilirler. Böylelikle çocukların kendilerini savunma ve öz saygılarının artmasına büyük bir katkı sağlanır (Peter, 2003, s. 26).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada; yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin 5-6 yaş çocukların farklılıklara saygı kazanımına etkisini ölçmek için nicel araştırma yöntemlerinden deneysel yöntem kullanılmıştır. Deneysel araştırmada araştırmacı en az bir bağımsız değişkeni kullanarak, diğer ilgili değişkenleri kontrol eder ve bir veya daha fazla bağımlı değişken üzerindeki etkisini gözlemler (Gay, Mills and Airasian, 2012, s. 250). Bu çalışmada bağımlı değişken, 5-6 yaş çocukların farklılıklara saygı kazanımı; bağımsız değişken ise çocuklara yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitim programıdır. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Deneysel çalışmalar tipik olarak iki grubun karşılaştırılmasını içerir ve iyi yapıldığında sebep-sonuç ilişkileriyle ilgili en sağlam kanıtları üretir (Gay, Mills and Airasian, 2012, s. 251).

Araştırma MEB'e bağlı bir özel okulda gerçekleştiğinden ve normal eğitim akışının bozulmaması için var olan iki sınıf kullanıldığından dolayı rasgele atama yapılamamıştır. Kendiliğinden oluşmuş gruplar kullanılmak zorunda olduğunda ve katılımcılar rasgele olarak atanmadığında çalışmalar yarı-deneysel olarak isimlendirilir (Creswell, 2016, s. 168). Bu çalışmada da deney ve kontrol grubu kullanılarak öntest-sontest çalışması yapıldığı ve rasgele atama yapılmadan katılımcılar seçildiği için araştırma deseni 'Denkleştirilmemiş Kontrol Gruplu Öntest-Sontest Deseni' dir (Creswell, 2016, s. 172). Tablo 2.1'de yarı-deneysel desenin kullanımı gösterilmiştir.

Tablo 2. 1. Denkleştirilmemiş kontrol gruplu öntest-sontest deseni

Grup	Öntest	İşlem	Sontest
D	O ₁	XYD	O ₃
K	O ₂	X	O ₄

Grup D: Yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitimi alan deney grubunu

Grup K: Normal eğitim akışına devam eden kontrol grubunu

O₁ ve O₃: Deney grubuna uygulanan öntest ve sontesti

O₂ ve O₄: Kontrol grubuna uygulanan öntest ve sontesti

XYD: Deney grubuna uygulanan yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitimi işlemini

X: Normal eğitim akışının devam edip herhangi bir işlem uygulanmamasını ifade etmektedir. (Campbell ve Stanley,1963, Akt. Creswell, 2016, s. 171).

Tablo 2.1.'e göre; deney grubu ve kontrol grubuna eş zamanlı olarak öntest uygulaması yapılmıştır. Bunun sonrasında kontrol grubu normal eğitim akışına devam ederken, deney grubuna, eğitimlerine ek, deneysel işlem olarak yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitimi verilmiştir. Deneysel işlemin tamamlanmasından bir süre sonra kontrol grubu ve deney grubuna sontest uygulaması yapılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırma 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı Güz ve Bahar Dönemleri'nde İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı bir özel anaokulunda yapılmıştır. Okuldaki çocukların sosyo-ekonomik düzeylerinin birbirlerine yakın olunmasına, okulda birden fazla 5-6 yaş sınıfının mevcut olmasına, tüm sınıflarda aynı eğitim programının uygulanıyor olmasına ve uygulama yapabilmek için ayrı bir drama sınıfının bulunmasına dikkat edilmiştir.

İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izin alındıktan sonra okul müdürlüğünden de bu doğrultu da uygulama izni alınmıştır. Okul müdürü ve 5-6 yaş sınıfı öğretmenleri ile görüşülüp, onların fikirleri alınarak mevcut 5-6 yaş sınıflarından akademik olarak birbirlerine yakın olan iki sınıf deney ve kontrol grubu olarak seçilmiştir. Bu nedenle katılımcılar seçkisiz olarak atanmamış, uygun örneklem yolu ile çalışma katılımcıları belirlenmiştir.

Deney ve kontrol grubu olarak seçilen iki sınıfta da 18 çocuk bulunmaktadır. Tüm çocukların ailelerine “Veli İzin Formu” gönderilmiştir. Deney grubunda 12 çocuğun ailesi, kontrol grubunda ise 13 çocuğun ailesi çalışmaya katılım için izin vermiştir. Kontrol grubundaki 1 çocuğun okul devamlılığı çok az olmasından dolayı ölçek uygulamaması yapılamamıştır. Bu nedenle kontrol grubunda 12 çocuktan, deney grubunda 12 çocuktan alınan verilerle çalışma tamamlanmıştır.

2.2.1. Katılımcıların demografik özellikleri

Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubundaki çocukların ailelerinden alınan izin ile birlikte ailelerin “Genel Bilgi Formu” doldurmaları istenmiştir. Bu form çocuk ile ilgili bilgilerin (cinsiyet, doğum tarihi, kardeş sayısı vb.) yanı sıra aile ile ilgili genel özelliklerin bilgisini (anne-baba yaş, anne-baba eğitim durumu, aile yapısı vb.) de

içermektedir. Bu bilgiler doğrultusunda çocuk ve aile ile ilgili demografik özellikler belirlenmiştir. Tablo 2.2’de çocuklar ile ilgili demografik özellikler verilmiştir.

Tablo 2.2. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocuklar ile ilgili demografik özellikler

Cinsiyet	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	f
Kız	4	33,3	6	50
Erkek	8	67,7	6	50
Doğum Tarihi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	f
63-65 Ay			6	50
66-68 Ay	6	50	5	41,7
69-72 Ay	6	50	1	8,3
Doğum Sırası	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	f
İlk çocuk	9	75	7	58,3
Ortancalardan	1	8,3	1	8,3
Son çocuk	2	16,7	4	33,3
Kardeş Sayısı	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	f
Tek Çocuk	5	41,7	2	16,7
2 yada 3 kardeş	7	58,3	10	83,3
Okul öncesi eğitime devam etme süresi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	f
0-6 ay	1	8,3		
13-18 ay	2	16,7	1	8,3
19-24 ay	1	8,3	5	41,7
2 yıldan fazla	8	66,7	6	50

Tablo 2.2. incelendiğinde deney grubunda yer alan çocukların % 67,7’sinin erkek % 33,3’ünün kız çocuğu olduğu, kontrol grubunda yer alan hem kız hem erkek çocuklarının % 50 oranında yarı yarıya oldukları görülmektedir.

Araştırmaya katılan çocukların doğum tarihlerine göre ay sıralaması yapıldığında; deney grubunda 63-65 ay arası hiç çocuk bulunmuyorken, kontrol grubunun % 50’sini bu ay aralığındaki çocuklar oluşturmaktadır. Deney grubunda 66-68 ay ve 69-72 ay

arasında çocuklar % 50 olarak yarı yarıyadır. Kontrol grubunda ise 66-68 ay çocuklar grubun % 41,7'sini oluştururken 69-72 ay çocuklar % 8,3'ünü oluşturmaktadır.

Doğum sırası incelendiğinde; deney grubunda %75 ve kontrol grubunda % 58,3 ile en fazla ilk sırada doğan çocuk vardır. Deney ve kontrol gruplarında ortanca çocuk grupların % 8,3'ünü oluşturmaktadır. Deney grubunda son sırada doğan çocuk % 16,7 iken, kontrol grubunda % 33,3'tür.

Deney ve kontrol gruplarındaki çocukların kardeş sayılarına bakıldığında; deney grubunda tek çocuk olan % 41,7, kontrol grubunda tek çocuk olan % 16,7'dir. 2 veya 3 kardeşi olan çocuk oranı; deney grubunda % 58,3 ve kontrol grubunda % 83,3 olması ile hiç kardeşi olmayan çocuk oranından daha fazladır.

Araştırmaya katılan çocukların okulöncesi eğitime ne kadar süredir devam ettikleri incelendiğinde; deney grubunda % 8,3 çocuk 0-6 aydır eğitime devam ederken, kontrol grubunda 0-6 ay arası devam eden çocuk bulunmamaktadır. Deney grubunda % 66,7 ile, kontrol grubunda ise % 50 oranı ile çocukların çoğunun 2 yıldan fazla süredir okulöncesi eğitime devam ettikleri görülmüştür. Tablo 2.3'de çocukların aileleri ile ilgili demografik özellikler belirtilmiştir.

Tablo 2.3. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların aileleri ile ilgili demografik özellikler

Annenin Yaşı	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	F
30-35 yaş	8	66,7	8	66,7
35 yaş üzeri	4	33,3	4	33,3
Babanın Yaşı	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	F
30-35 yaş	4	33,3	3	25
35 yaş üzeri	8	66,7	9	75
Annenin Eğitim Durumu	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	F
Ortaokul	1	8,3		
Lise	2	16,7	4	33,3
Üniversite	9	75	6	50
Lisansüstü			2	16,7
Babanın Eğitim Durumu	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	F

Ortaokul		2		8,3
Lise	2	16,7	1	16,7
Tablo 2.3. (Devam) Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların aileleri ile ilgili demografik özellikler				
Üniversite	8	66,7	6	50
Lisansüstü	2	16,7	3	25
Anne Çalışma Durumu	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	F	N	F
Çalışıyor	8	66,7	9	75
Çalışmıyor	4	33,3	3	25
Baba Çalışma Durumu	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	f	N	f
Çalışıyor	12	100	12	100
Çalışmıyor				
Aile Tipi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	f	N	f
Çekirdek Aile	9	75	12	100
Geniş Aile	2	16,7		
Parçalanmış Aile	1	8,3		
Aile Gelir	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	N	f	N	f
2501-3500	1	8,3	1	8,3
35001 ve üstü	11	91,7	11	91,7

Tablo 2.3. incelendiğinde deney grubunda yer alan çocukların ve kontrol grubunda yer alan çocukların annelerinin yaşı % 66,7 ile çoğunlukla 30-35 yaş arasındadır. %33,3 ü ise 35 yaş üzeridir. Babaların yaşı ise; deney grubunda 30-35 yaş arası 33,3 iken 35 yaş üzeri % 66,7'dir. Kontrol grubunda 30-35 yaş arası % 25 ve 35 yaş üzeri % 75'tir.

Araştırmaya katılan deney grubu çocukların anne eğitim düzeyi açısından % 75 ile en fazla üniversite mezunu vardır. Kontrol grubunda da aynı şekilde % 50 oranında en fazla üniversite mezunudur. Baba eğitim düzeyi de her iki grupta da en fazla üniversite mezunu olan kesimdir. Deney grubunda % 66,7 ve kontrol grubunda % 50 ile üniversite mezunu baba vardır.

Deney grubundaki çocukların annelerinin %66,7 si çalışıyorlarken, % 33,7 si çalışmıyor durumundadır. Kontrol grubu çocukların annelerinin ise % 75'i çalışırken, % 25'i çalışmıyordur. Her iki grupta da annelerin çoğunun çalıştığı söylenebilir. Babaların çalışma durumuna bakıldığında, deney grubunda da kontrol grubunda da tüm babaların çalıştığı görülebilir.

Araştırmaya katılan çocukların aile tipi incelendiğinde; deney grubunda çekirdek aile % 75 ile en fazla grubu oluştururken, % 16,7 ile geniş aile % 8,3 ile parçalanmış ailenin de bulunduğu görülmüştür. Kontrol grubunda ise bütün çocukların aile tipi çekirdek aile şeklindedir.

Araştırmaya dahil olan ailelerin gelir düzeyi hem deney hem de kontrol grubunda en fazla kişi sayısı 3501 ve üstü (% 91,7) gelir sahibi olan aileler, an ez da 25001-3500 (% 8,3) gelir sahipli ailelerdir.

Araştırmaya katılan deney grubundaki ve kontrol grubundaki çocukların sosyo-ekonomik durumları birbirlerine benzerlik göstermektedir.

2.3. Veri Toplama Tekniği ve Araçları

Araştırmaya dâhil olan katılımcılar ve aileleri ile ilgili demografik bilgilere ulaşılması amacıyla veri toplama aracı olarak “Genel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Deneyisel işlemin etkililiğini ölçmek amacı ile deney öncesinde ve deney sonrasında olmak üzere Ekmişoğlu (2007) tarafından geliştirilen “Farklılıklara Saygı Ölçeği” kullanılmıştır.

2.3.1. Genel bilgi formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan ‘Genel Bilgi Formu’ (EK-3); araştırmaya katılacak çocukların velilerinin izinleri (EK-1 ve EK-2) alındıktan sonra izin veren veliler tarafından doldurulmuştur. Bu form çocuk ile ilgili özellikler ve aile ile ilgili özellikler olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Çocuk ile ilgili çocuğun doğum tarihi, cinsiyeti, kardeş sayısı, okulöncesi kuruma devam etme süresi gibi bilgiler istenmiştir. Aile ile ilgili olarak da anne-babanın yaşı, eğitim durumu, meslek bilgisi, ailenin yapısı, gelir durumu gibi bilgiler istenmiştir. Bu bilgiler aracılığıyla çocukların içinde bulunduğu sosyal yapı ve demografik özellikler ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

2.3.2. Farklılıklara saygı ölçeği

Farklılıklara saygı ölçeği (EK-4) Mihrap Ekmişoğlu tarafından 2007 yılında hazırlanan yüksek lisans tezi kapsamında geliştirilmiş ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılmıştır. Çalışma kapsamında öncelikle okulöncesi eğitim programında yer alan farklılıklara saygı kazanımı konusunda öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Öğretmen görüşlerine ulaşılabilmesi amacıyla uzman görüşüne dayalı olarak öncelikle öğretmenlere uygulanmak için bir anket geliştirilmiştir. Bu ankette öğretmenlerin kişisel bilgilerine ulaşabilmek için 8 madde, öğretmenlerin farklılık kavramı ile ilgili temel düşüncelerine yönelik 11 madde, çocukların farklılıklara tepki verme sıklığı ile ilgili düşüncelerine yönelik 8 madde, uyguladıkları programda farklılık kavramının yer alması hakkında 11 madde, yer alma sıklığı ile ilgili 12 madde, sınıfta farklı uluslar ile ilgili materyal bulundurma hakkında 2 madde, sınıf ortamında farklılık kavramına yer verilme ile ilgili 15 madde, fiziksel ortam için çalışılabilecek kurumlar hakkında 8 madde, sınıf merkezlerinde farklılık kavramının kullanılması hakkında 9 madde, kavram ile ilgili materyaller hakkında 11 madde, materyal sağlama için 12 madde, farklılık ile ilgili geliştirilebilecek bir program ile ilgili 15 madde, farklılıklara saygı eğitimi ile ilgili 2 madde ve 2 kontrol maddesi yer almaktadır. Bunlara ek olarak açık uçlu olacak şekilde bir metafor sorusu ve bir aile katılımı sorusu ölçekte yer almaktadır. 128 maddeden oluşan bu anketin uygulandığı 685 okulöncesi öğretmenin görüşleri bir SPSS paket programı ile analiz edilmiştir (Ekmişoğlu, 2007, s. 75-78).

Okulöncesi öğretmenlerden alınan görüşler ve literatür taramaları sonucunda erken çocukluk döneminde kullanılabilecek bir farklılıklara saygı ölçeği için madde havuzu oluşturulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda da incelenen bu maddeler okulöncesi dönem çocukların dikkat süreleri de dikkate alınarak 30 maddeye indirilerek üçlü likert tipi (Katılmıyorum, Biraz Katılıyorum, Katılıyorum) taslak bir ölçek hazırlanmıştır. Bu ölçek cinsiyete yönelik 5 madde, aile-sosyal yaşama yönelik 9 madde, engel durumuna yönelik 8 madde ve farklı kültürlerle yönelik 8 madde olarak farklılık alanlarını içermektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 90, en düşük puan ise 30 olarak hesaplanmıştır (Ekmişoğlu, 2007, s. 76-77).

Çalışmada oluşturulan 30 maddelik farklılıklara saygı ölçeği okulöncesi eğitim kurumuna devam eden 122 çocuğa araştırmacı tarafından uygulanmıştır. ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini sağlamak amacı ile verilerin analizi SPSS programı ile yapılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek değer 90'dır ve Ortalama Farklılıklara

Saygı Derecelendirme Ölçeği'nden beklenen değer 45 puandır. Ölçeğin uygulandığı grubun toplam puanının aritmetik ortalaması 63,79 bulunduğu için ortalama değerden yüksek bir sonuç aldıkları söylenmiştir. Maddelerin aritmetik ortalamasına bakıldığında çocukların “Biraz Katılıyorum” yorumunda bulundukları ve maddelerin standart sapma ortalamaları incelendiğinde de çocukların homojen bir grup olduğu belirtilmiştir (Ekmişoğlu, 2007, s. 77-78, 132-133).

Farklılıklara saygı ölçeğinin Cronbach Alpha yöntemi ile bulunan iç tutarlık katsayısı .6948 dir. Bulunan bu değer erken çocukluk dönemi için yapılan bir çalışma için iyi olarak kabul edildiği belirtilmiştir. Ölçeğin madde analizi için “madde toplam değeri, madde kalan değeri ve ayırt edicilik indexleri” olarak 3 farklı analiz tekniği kullanılmıştır. Ölçekte bulunan 30 maddenin herbiri bu üç teknikten birinde anlamlı bir sonuç verdiği için bütün maddelerin ölçekte kalmasına karar verilmiştir. Sonuç olarak; cinsiyet, aile ve sosyal yaşam, engel durumu, farklı kültürleri ele alan 30 maddelik bir Farklılıklara Saygı Ölçeği oluşturulmuştur (Ekmişoğlu, 2007, s. 134-135).

Yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitimi verilmeden önce ve verildikten sonra olmak üzere bu araştırmada 24 çocuğa araştırmacı tarafından çocuklar tek tek sessiz, dikkatlerinin dağılmayacağı bir sınıfa alınarak Farklılıklara Saygı Ölçeği uygulanmıştır. Herbir ölçeğin uygulanması yaklaşık olarak 20-25 dakika sürmüştür. Ölçekler oluşturulduktan sonra ölçeği kullanacak diğer araştırmacılar da ölçeğin güvenilirliğini incelemelilerdir (Pallant, 2017, s. 116). Ekmişoğlu (2007, s. 134)'na göre Farklılıklara Saygı Ölçeği için kabul edilebilir Cronbach Alfa değeri .6948 iken, bu çalışmada öntest sonuçlarına göre değer .813, sontest sonuçlarına göre ise .893 olarak bulunmuştur. İç tutarlılık hesaplanırken Cronbach Alpha değeri .7'nin üstünde ise kabul edilebilir, .8 in üstünde ise tercih edilmelidir (Pallant, 2017, s. 116). Bu çalışma için bulunan değerler incelendiğinde ölçeğin çok iyi iç tutarlılığa sahip olduğu söylenebilir.

2.3.3. DeneySEL İŞLEM

2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Dönemi sonunda “Farklılıklara Saygı Ölçeği” öntest olarak deney ve kontrol grubu çocuklarına uygulanmıştır. 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi başında araştırmacı tarafından hazırlanan “Yaratıcı Drama Yöntemiyle Verilen Farklılıklara Saygı Eğitimi” yedi haftalık bir süreçte deney grubu çocuklarına uygulanmıştır.

Yaratıcı drama yöntemiyle verilecek farklılıklara saygı eğitimi için yaratıcı drama oturumları hazırlanmadan önce literatür taraması yapılmış ve farklılıklara saygı ile ilgili uygulanan diğer etkinlikler incelenmiştir. Bu etkinliklerden de yola çıkılarak 12 oturumluk yaratıcı drama planları araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Farklılıklara saygı ölçeğinde yer alan farklılık alanları dikkate alınarak hazırlanan oturumların başlıkları;

Birinci Oturum: “Farklılıklara Saygı” Kavramına Giriş

İkinci ve Üçüncü Oturum: Aile ve Sosyal Yapı Farklılıklar ve Benzerlikler

Dördüncü ve Beşinci Oturum: Cinsiyete Dair Farklılıklar

Altıncı ve Yedinci Oturum: Dış Görünüşe Dair Farklılıklar

Sekizinci ve Dokuzuncu Oturum: Engellere Dair Farklılıklar

Onuncu ve Onbirinci Oturum: Farklı Kültürlere Dair Farklılıklar

Onikinci Oturum: Genel Değerlendirme

Yaratıcı drama oturumları hazırlandıktan sonra alan uzmanlarına gönderilmiş ve uzman görüşü alınmıştır. Bu doğrultuda oturumlar Çağdaş Drama Derneği Yaratıcı Drama Liderliği/Eğitmenliği Sertifika Programı’nın 5 aşamasını tamamlamış 1 okulöncesi öğretmeni, çocuk gelişimi ve okulöncesi eğitim alanında çalışan 2 akademisyen tarafından incelenmiş ve araştırmacıya geri bildirim vermişlerdir. Uzmanlar tarafından incelenen oturumlar onların görüşlerine göre araştırmacı tarafından tekrar düzenlenmiş ve uygulamaya hazır hale getirilmişlerdir. Yaratıcı drama uygulama planlarına EK-7 de yer verilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Araştırmaya katılan 5-6 yaş deney grubu ve kontrol grubu çocuklarına genel bilgi formu ve öntest ve sontest olarak farklılıklara saygı ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriler bir bilgisayar paket programına girilerek analiz işlemleri yapılmıştır.

Verilerin analizi için seçilecek testlerin belirlenmesi için öncelikle öntest ve sontest toplam puanları üzerinden normallik testi yapılmıştır. Verilerin normalliği test edilirken son yıllarda güçlü özellik ve yönlerinden ötürü daha çok tercih edilen Shapiro-Wilk Testi kullanılmıştır. Bu analiz sonucu istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir değer ($p>0,05$) elde edilirse dağılımın normal olduğu söylenebilir (Aytaç ve Bayram Arlı, 2018, s. 66, 71). Bununla birlikte puanların dağılımına ilişkin normalliğin iki unsuru olan çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir.

Çarpıklık ve basıklık değerlerinin sıfır olması dağılımın normalliğini ifade eder (Tabachnick ve Fidell, 2015, s. 79). Bu nedenle bu değerlerin -1 ve +1 arasında olup olmamasına göre yorum yapılmıştır. Verilerin normallik dağılımı ile ilgili bulgulara Tablo 2.4’de yer verilmiştir.

Tablo 2.4. Verilerin normallik dağılımı

	Shapiro-Wilk	P			
Öntest	,942	,177	Skewness	-,933	,472
			Kurtosis	1,579	,918
Sontest	,886	,011	Skewness	-1,033	,472
			Kurtosis	,473	,918

Tablo 2.4 incelendiğinde; öntest verilerine göre, Shapiro-Wilk test istatistiği 0,942’dir ve p değeri 0,05’den büyük olduğu için verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Ama çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde tüm değerler sıfıra yakın olmadığı için normal dağılım göstermemektedir. Sontest verilerine göre, Shapiro-Wilk test istatistiği 0,886’dir. Shapiro-Wilk testi p değeri 0,05’den küçük olduğu için ve çarpıklık ve basıklık değerleri sıfıra yakın olmadığı için verilerin normal dağılım göstermediği söylenebilir.

Verilerin normallik dağılımını ölçmek için yapılan testler sonucu verilerin normal dağılım göstermediği ortaya çıkmıştır. Dağılımın normal dağılım olduğunu söyleyebilmek için öngörülen örneklem büyüklüğü 30 ve daha büyüktür (Büyüköztürk, 2018, s. 8). Araştırmada örneklem sayısı 24 olduğu için normal dağılım için kullanılan parametrik istatistiklerin kullanılması da uygun olmayacaktır. Bu nedenle verilerin analizi yapılırken parametrik olmayan yöntemlerden yararlanılmıştır.

Deney grubu ve kontrol grubunun öntest ve sontest sonuçlarını karşılaştırmak ve aralarında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya çıkarmak için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Parametrik olmayan testlerin en güçlülerinden biri olan Mann-Whitney U testi bağımsız iki grup arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test eder. Bağımsız örneklem için t-testinin alternatifi olan bu test iki grubun ortalamalarını kıyaslamaz, bunun yerine ortancalarını kıyaslar. (Aytaç ve Bayram Arlı, 2018, s. 162; Büyüköztürk, 2018, s. 165; Pallant, 2017, s. 249).

Yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin deney grubunun farklılıklara saygı üzerine etkisini ortaya çıkarmak için Wilcoxon İşaretli Sıralar testi uygulanmıştır. Bu

test ilişkili iki ölçüm seti puanlarının arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılır. Tekrarlı ölçümler t-testinin parametrik olmayan alternatifi olan Wilcoxon İşaretli Sıralar testi ortalamaları kıyaslamak yerine, puanları sıralara dönüştürerek onları Zaman-1 ve Zaman-2’de kıyaslar (Büyüköztürk, 2018, s. 174; Pallant, 2017, s. 253). Deney grubunun öntest ve sontestte aldıkları puanlar bu test ile analiz edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Birinci Alt Amaca Yönelik Bulgu ve Yorumlar

Farklılıklara saygı ölçeği; yaratıcı drama eğitimi verilen deney grubu çocuklarına ve bu eğitimi almayan kontrol grubu çocuklarına eğitim öncesinde ve eğitim sonrasında uygulanmıştır. Bu ölçekten elde edilen öntest ve sontest toplam sonuçları ile cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engel durumu ve farklı kültürel geçmiş alanlarına dair sonuçlar Mann-Whitney U Testi ile analiz edilerek bulgulara ulaşılmış ve yorumlanmıştır.

3.1.1. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest toplam sonuçları

Deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların farklılıklara saygı ölçeğinden aldıkları öntest ve sontest toplam sonuçları arasında istatistiksel olarak fark olup olmadığını ortaya çıkarmak için Mann-Whitney U Testi ile analiz yapılmıştır ve bulgular Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve sontest toplam sonuçlarına uygulanan Mann-Whitney U testi bulguları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Ortanca Değer	U	P
Öntest	Deney Grubu	12	12,21	146,50	68	75,5	,843
	Kontrol Grubu	12	12,79	153,50	71		
Sontest	Deney Grubu	12	17,29	207,50	79,5	14,5	,000*
	Kontrol Grubu	12	7,71	92,50	64		

*p<0,01

Tablo 3.1 incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubunun Farklılıklara Saygı Ölçeği öntest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir ($p>0,05$). Grupların sıra ortalamaları ve ortanca değerleri incelendiği zaman öntest toplam sonuçlarına göre deney grubu ve kontrol grubunun farklılıklara saygı durumlarının birbirlerine benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Sontest toplam sonuçları incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubu farklılıklara saygı ölçeği test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,01$). Farkın yönünü belirlemek için sıra ortalamalarına ve ortanca değerlerine bakarak karar verilebilir (Pallant, 2017, s. 251). Deney grubu ve kontrol grubunun sıra ortalamaları ve ortanca değerleri incelendiğinde deney grubunun

farklılıklara saygı ölçeğinden daha yüksek bir puana sahip olduğu söylenebilir. Mann-Whitney U testi sonucunda ulaşılan anlamlı farklılığın ne düzeyde olduğunu hesaplamak için etki büyüklüğü hesaplanmıştır. Etki büyüklüğü değeri değerlendirilirken Cohen kriterleri (.1=küçük, .3=orta, .5=büyük) dikkate alınmıştır (Pallant, 2017, s. 230, 252).

Mann-Whitney U Testi son test toplam sonuçlarına göre; deney grubu ($Md = 79,5$) ve kontrol grubu ($Md = 64$) katılımcıları arasında farklılıklara saygı durumu açısından büyük etkili ($r = .68$) olarak anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmuştur, $U = 14,5$, $z = -3,328$, $p = .000$. Elde edilen bu sonuca göre, yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin çocukların farklılıklara saygı kazanımı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir.

3.1.2. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve son test cinsiyet alanı toplam sonuçları

Deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların farklılıklara saygı ölçeğinin cinsiyet alanına dair olan bölümünden aldıkları öntest ve son test toplam sonuçları arasında istatistiksel olarak fark olup olmadığını ortaya çıkarmak için Mann-Whitney U Testi ile analiz yapılmıştır ve bulgular Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve son test cinsiyet alanı toplam sonuçlarına uygulanan Mann-Whitney U testi bulguları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Ortanca Değer	U	P
Öntest	Deney Grubu	12	12,83	154	11	68	,843
	Kontrol Grubu	12	12,17	146	12		
Son test	Deney Grubu	12	16,33	196	13	26	,007*
	Kontrol Grubu	12	8,67	104	10		

* $p < 0,01$

Tablo 3.2 incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubunun Farklılıklara Saygı Ölçeği cinsiyet alanına dair öntest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir ($p > 0,05$). Grupların sıra ortalamaları ve ortanca değerleri incelendiği zaman cinsiyet alanına dair öntest toplam sonuçlarına göre deney grubu ve kontrol grubunun cinsiyete dair olan farklılıklara saygı duyma durumlarının birbirlerine benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Cinsiyet alanı ile ilgili sontest toplam sonuçları incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubu farklılıklara saygı ölçeği test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,01$). Deney grubu ve kontrol grubunun sıra ortalamaları ve ortanca değerleri incelendiğinde deney grubunun cinsiyet alanına dair olan soru grubundan daha yüksek bir puan aldığı söylenebilir.

Mann-Whitney U Testi cinsiyet alanı ile ilgili sontest toplam sonuçlarına göre; deney grubu ($Md = 13$) ve kontrol grubu ($Md = 10$) katılımcıları arasında cinsiyete dair farklılıklara saygı açısından büyük etkili ($r = .55$) olarak anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmuştur, $U = 26$, $z = -2,724$, $p = .007$. Elde edilen bu sonuca göre, yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin çocukların cinsiyet alanına dair farklılıklara saygı kazanımı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir.

3.1.3. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest aile ve sosyal yapı alanı toplam sonuçları

Deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların farklılıklara saygı ölçeğinin aile ve sosyal yapı alanına dair olan bölümünden aldıkları öntest ve sontest toplam sonuçları arasında istatistiksel olarak fark olup olmadığını ortaya çıkarmak için Mann-Whitney U Testi ile analiz yapılmıştır ve bulgular Tablo 3.3’de verilmiştir.

Tablo 3.3. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve sontest aile ve sosyal yapı alanı toplam sonuçlarına uygulanan Mann-Whitney U testi bulguları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Ortanca Değer	U	P
Öntest	Deney Grubu	12	11,17	134	20,5	88	,378
	Kontrol Grubu	12	13,83	166	21,5		
Sontest	Deney Grubu	12	16,54	198,5	23	23,5	,004*
	Kontrol Grubu	12	8,46	101,5	19,5		

* $p<0,01$

Tablo 3.3 incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubunun Farklılıklara Saygı Ölçeği aile ve sosyal yapı alanına dair öntest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir ($p>0,05$). Grupların sıra ortalamaları ve ortanca değerleri incelendiği zaman aile ve sosyal yapı alanına dair öntest toplam sonuçlarına göre deney grubu ve kontrol grubunun cinsiyete dair olan farklılıklara saygı duyma durumlarının birbirlerine benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Aile ve sosyal yapı alanı ile ilgili sontest toplam sonuçları incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubu farklılıklara saygı ölçeği test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,01$). Deney grubu ve kontrol grubunun sıra ortalamaları ve ortanca değerleri incelendiğinde deney grubunun aile ve sosyal yapı alanına dair olan soru grubundan daha yüksek bir puan aldığı söylenebilir.

Mann-Whitney U Testi aile ve sosyal yapı alanı ile ilgili sontest toplam sonuçlarına göre; deney grubu ($Md = 23$) ve kontrol grubu ($Md = 19,5$) katılımcıları arasında cinsiyete dair farklılıklara saygı açısından büyük etkili ($r = .57$) olarak anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmuştur, $U = 23,5$, $z = -2,831$, $p = .004$. Elde edilen bu sonuca göre, yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin çocukların aile ve sosyal yapı alanına dair farklılıklara saygı kazanımı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir.

3.1.4. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest engel durumu toplam sonuçları

Deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların farklılıklara saygı ölçeğinin engel durumu alanına dair olan bölümünden aldıkları öntest ve sontest toplam sonuçları arasında istatistiksel olarak fark olup olmadığını ortaya çıkarmak için Mann-Whitney U Testi ile analiz yapılmıştır ve bulgular Tablo 3.4’de verilmiştir.

Tablo 3.4. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve sontest engel durumu alanı toplam sonuçlarına uygulanan Mann-Whitney U testi bulguları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Ortanca Değer	U	P
Öntest	Deney Grubu	12	11,96	143,5	16	78,5	,713
	Kontrol Grubu	12	13,04	156,5	18		
Sontest	Deney Grubu	12	16,46	197,5	21,5	24,5	,005*
	Kontrol Grubu	12	8,54	102,5	16		

* $p<0.01$

Tablo 3.4 incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubunun Farklılıklara Saygı Ölçeği engel durumu alanına dair öntest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir ($p>0,05$). Grupların sıra ortalamaları ve ortanca değerleri incelendiği zaman engel durumu alanına dair öntest toplam sonuçlarına göre deney

grubu ve kontrol grubunun engelliliğe dair olan farklılıklara saygı duyma durumlarının birbirlerine benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Engel durumu alanı ile ilgili sontest toplam sonuçları incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubu farklılıklara saygı ölçeği test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p < 0,01$). Deney grubu ve kontrol grubunun sıra ortalamaları ve ortanca değerleri incelendiğinde deney grubunun engel durumu alanına dair olan soru grubundan daha yüksek bir puan aldığı söylenebilir.

Mann-Whitney U Testi engel durumu alanı ile ilgili sontest toplam sonuçlarına göre; deney grubu ($Md = 21,5$) ve kontrol grubu ($Md = 16$) katılımcıları arasında cinsiyete dair farklılıklara saygı açısından büyük etkili ($r = .56$) olarak anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmuştur, $U = 24,5$, $z = -2,770$, $p = .005$. Elde edilen bu sonuca göre, yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin çocukların engel durumu alanına dair farklılıklara saygı kazanımı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir.

3.1.5. Farklılıklara saygı ölçeği deney ve kontrol gruplarının öntest ve sontest farklı kültürel geçmiş alanı toplam sonuçları

Deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların farklılıklara saygı ölçeğinin farklı kültürel geçmiş alanına dair olan bölümünden aldıkları öntest ve sontest toplam sonuçları arasında istatistiksel olarak fark olup olmadığını ortaya çıkarmak için Mann-Whitney U Testi ile analiz yapılmıştır ve bulgular Tablo 3.5’de verilmiştir.

Tablo 3.5. Deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest ve sontest farklı kültürel geçmiş alanı toplam sonuçlarına uygulanan Mann-Whitney U testi bulguları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Ortanca Değer	U	P
Öntest	Deney Grubu	12	11,96	143,5	16	78,5	,713
	Kontrol Grubu	12	13,04	156,5	18		
Sontest	Deney Grubu	12	16,46	197,5	23	24,5	,005*
	Kontrol Grubu	12	8,54	102,5	19		

* $p < 0,01$

Tablo 3.5 incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubunun Farklılıklara Saygı Ölçeği farklı kültürel geçmiş alanına dair öntest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlemlenmiştir ($p > 0,05$). Grupların sıra ortalamaları ve ortanca

değerleri incelendiği zaman farklı kültürel geçmiş alanına dair öntest toplam sonuçlarına göre deney grubu ve kontrol grubunun farklı kültürlere dair olan farklılıklara saygı duyma durumlarının birbirlerine benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Farklı kültürel geçmiş alanı ile ilgili sontest toplam sonuçları incelendiğinde; deney grubu ve kontrol grubu farklılıklara saygı ölçeği test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p < 0,01$). Deney grubu ve kontrol grubunun sıra ortalamaları ve ortanca değerleri incelendiğinde deney grubunun farklı kültürel geçmiş alanına dair olan soru grubundan daha yüksek bir puan aldığı söylenebilir.

Mann-Whitney U Testi farklı kültürel geçmiş alanı ile ilgili sontest toplam sonuçlarına göre; deney grubu ($Md = 23$) ve kontrol grubu ($Md = 19$) katılımcıları arasında farklı kültürlere dair farklılıklara saygı açısından büyük etkili ($r = .57$) olarak anlamlı bir farklılık olduğu ortaya koyulmuştur, $U = 24,5$, $z = -2,810$, $p = .005$. Elde edilen bu sonuca göre, yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin çocukların farklı kültürel geçmiş alanına dair farklılıklara saygı kazanımı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir.

3.2. İkinci Alt Amaca Yönelik Bulgu ve Yorumlar

3.2.1. Deney grubu çocuklara verilen yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitiminin farklılıklara saygı düzeyine etkisi

Deney grubu çocuklarına öntest olarak farklılıklara saygı ölçeği uygulandıktan sonra 12 oturumdan oluşan yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitimi verilmiştir. Bunun üzerine tekrar sontest olarak farklılıklara saygı ölçeği uygulanmıştır. Sontest ve öntestte alınan puanların analizi Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile yapılmıştır.

Tablo 3.6. Deney grubu çocukların farklılıklara saygı ölçeği sontest-öntest toplam puanlarına ait Wilcoxon İşaretli Sıralar testi bulguları

Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif Sıra	0	.00	.00	-3,063	.002*
Pozitif Sıra	12	6,5	78		
Eşit	0				

* $p < 0,01$

Tablo 3.6. incelendiğinde, yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucunda deney grubu çocukların farklılıklara saygı ölçeği öntest-sontest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p < 0,01$). İstatiksel olarak bulunan farklılık sontest lehine gerçekleşmiştir. Deney grubu çocukların tümünün pozitif sırada olduğu gözlemlenmektedir. Yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin çocukların farklılıklara saygı düzeyine olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

Etki büyüklüğü hesaplandığında $r = 0,62$ bulunmuştur. Cohen (1988) kriterlerine göre (.1 = küçük, .30 = orta, .5 = büyük) elde edilen değerin büyük bir etki büyüklüğünü gösterdiği anlaşılmıştır (Pallant, 2017, s. 255).

Wilcoxon İşaretli Sıralar Testinin sonuçları, katılımcıların farklılıklara saygı düzeyinde, yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimden sonra büyük bir etki büyüklüğü ile ($r = .62$) istatiksel olarak anlamlı değişiklikler olduğu ortaya koyulmuştur ($z = -3,063$, $p < 0,01$). Farklılıklara Saygı Ölçeğinden elde edilen ortanca değerleri verilen eğitim öncesine göre ($Md = 68$) eğitimden sonra artmıştır ($Md = 79,5$).

3.2.2. Kontrol grubu çocukların aldıkları normal eğitimin farklılıklara saygı düzeyine etkisi

Kontrol grubu çocuklarına öntest uygulamaları yapıldıktan sonra çocuklar normal eğitim programlarına devam etmiş ve herhangi bir fazladan eğitim verilmemiştir. MEB (2013a) Okul Öncesi Eğitim Programı'nda yer alan "Farklılıklara saygı gösterir." kazanımına yönelik etkinlikler uygulanacağı beklenmektedir. Bahar döneminin sonuna doğru tekrar sontest olarak farklılıklara saygı ölçeği uygulanmıştır. Sontest ve öntestte alınan puanların analizi Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile yapılmıştır.

Tablo 3.7. Kontrol grubu çocukların farklılıklara saygı ölçeği sontest-öntest toplam puanlarına ait Wilcoxon İşaretli Sıralar testi bulguları

Sontest-Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	5	7,10	35,5	-.816	.414
Pozitif Sıra	5	3,90	19,5		
Eşit	2				

Tablo 3.7. incelendiğinde, yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonucunda kontrol grubu çocukların farklılıklara saygı ölçeği öntest-sontest toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p > 0,05$). Okulda

çocuklar ile gerçekleştirilen “Farklılıklara saygı gösterir” kazanımına yönelik etkinliklerin çocukların farklılıklara saygı düzeyini arttırmada yeterli olmadığı söylenebilir.

Wilcoxon İşaretli Sıralar Testinin sonuçları, katılımcıların farklılıklara saygı düzeyinde, normal eğitim programı sürecinden sonra az bir etki ile ($r = .16$) istatistiksel olarak anlamlı değişiklikler olmadığını ortaya koyulmuştur ($z = -0,816$, $p < 0,05$). Farklılıklara Saygı Ölçeğinden elde edilen ortanca değerlerde (Öntest $Md = 71$, Sontest $Md = 64$) azalma olduğu görülmüştür.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Alanyazın tarandığında; Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın (KEDV), Türkiye'de okulöncesi dönemde farklılıklara saygı ile ilgili ilk çalışmaları başlatarak "Erken Çocuklukta Farklılıklara Saygı Eğitimi El Kitabı" nı yayınladıkları görülmüştür. Bu kitapta yer alan etkinlik örneklerinde drama çalışmaları da yer almaktadır. Divrengi ve Aktan Acar (2012, s.41) dramanın haklı ve haksız durumları ortaya çıkararak çocukların dikkatinin çekilebileceğini, çocukların drama ortamında düşüncelerini özgürce ifade edebileceklerini ve empatik düşüncelerinin destekleneceğini düşündükleri için farklılıklara saygı eğitiminde drama yönteminin kullanabileceğini önermişlerdir. Ekmişoğlu (2007, 138), Üner (2011, s. 127) ve Pekdoğan (2018, s. 100) çalışmalarında farklılıklara saygı eğitimi ile ilgili öğretmen görüşleri alarak farklılıklara saygı eğitiminin okullarda yetersiz olduğunu belirtmişler ve drama çalışmalarının farklılıklara saygı eğitiminde önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde yaratıcı drama eğitimi ile verilecek bir farklılıklara saygı eğitiminin çocukların farklılıklara saygı düzeyinde olumlu etkisi olacağı ve alana uygulama açısından önemli bir katkıda bulunacağı düşünülmüştür.

Araştırma sonuçları incelendiğinde; araştırmaya katılan deney grubu ve kontrol grubunda bulunan çocukların öntest toplam sonuçları karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Aynı eğitim kurumunda aynı eğitimi alan çocukların farklılıklara saygı düzeyleri birbirleri ile yakındır. Deney grubuna alınan eğitime ek olarak yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitimi verilmiştir ve kontrol grubu kendi eğitim akışına devam etmiştir. Bunun sonucunda yapılan sontest toplam puanları karşılaştırıldığında deney grubu ve kontrol grubunun farklılıklara saygı düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ve bu farklılık deney grubu lehinedir. Sontest olarak uygulanan farklılıklara saygı ölçeği sonucu deney grubunun farklılıklara saygı düzeyinin arttığını göstermektedir. Bu nedenle deney grubuna verilen yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitiminin bu gruptaki çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisi olduğu söylenebilir.

Eren (2015) yayınladığı yüksek lisans tezinde öyküleştirme yöntemi ile 5 yaş çocuklarına verdiği farklılıklara saygı eğitimi ile benzer sonuçlara ulaşmıştır. Farklı bir öğretim yöntemi ile MEB programına ek olarak verilen eğitim deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymuştur. Öyküleştirme yöntemi

ile eğitim alan çocukların almayan çocuklara göre farklılıklara saygı düzeyinde olumlu etki olduğu görülmüştür. Bir ay sonrasında yapılan kalıcılık testi ile de verilen bu eğitimin farklılıklara saygı kazanımına olumlu etkisinin devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Farklılıklara saygı eğitimi ile ilgili diğer bir çalışma da Özkabak Yıldız (2018) tarafından yapılmıştır. Özkabak Yıldız (2018) çalışmasında 5-6 yaş çocuklarına Aile Katılımlı Farklılıklara Saygı Programı uygulamıştır. Hazırlanan bu eğitim programı ile eğitim alan çocukların farklılıklara saygı düzeyinde eğitim verilmeyen çocuklara göre artış olduğu gözlemlenmiştir.

Farklı öğretim yöntemleri ile yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar ile bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlar birbirleri ile paralellik göstermektedir. MEB Okul Öncesi Eğitim Programı'nda farklılıklara saygı ile ilgili kazanım yer almasına rağmen uygulamalarda bu kazanıma dair yapılan etkinlikler çocukların farklılıklara saygı düzeylerine yeterince etki etmemektedirler. Farklı yöntemler kullanılarak verilen eğitimlerin çocukların farklılıklara saygı düzeylerini arttırarak olumlu etkisi olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmada, yapılan diğer araştırmalardan farklı olarak, farklılıklara saygı ölçeğinde yer alan farklılık alt-alanlarına dair maddeler de kendi içlerinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeye göre cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engellilik durumu, farklı kültürel geçmiş alanlarına dair deney ve kontrol grubu öntest toplam sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Ama bu farklılık alanlarının her birine dair sontest toplam puanları karşılaştırıldığında hepsinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitimi her alan ile ayrı ayrı da ilgilendiği için farklılıklara saygı ölçeği toplam puanına olumlu etki ettiği gibi cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engellilik durumu, farklı kültürel geçmiş alt-alanlarına da ayrı ayrı olumlu etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci amacına yönelik elde edilen sonuçlar incelendiğinde; deney grubuna uygulanan yaratıcı drama yöntemi ile farklılıklara saygı eğitiminin çocukların farklılıklara saygı düzeyini arttırma yönünde istatistiksel olarak büyük bir etkisi olduğu görülmüştür. Deney grubundaki tüm çocukların her birinin farklılıklara saygı düzeylerinde etkili bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kontrol grubu çocukların öntest ve sontestten aldıkları puanlar karşılaştırıldığında ise anlamlı bir farklılık

bulunamamıştır. 5 çocuk sontestten daha düşük puanlar alırken, 5 çocuk biraz daha yüksek puanlar almıştır. 2 çocuğun ise puanlarında değişim gözlenmemiştir. Alınan değerlere bakacak olursak genel anlamda kontrol grubunun puanları düşmüştür. Bir yıl boyunca gerçekleştirilen okulöncesi eğitim programına bağlı “Farklılıklara saygı gösterir” kazanımı ile ilgili etkinliklerin etkisinin güçlü olmadığı ve yeterli gelmediği söylenebilir.

Okulöncesi eğitimde yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimlerin çocukların öğrenme ve gelişmeleri üzerinde olumlu etkisinin olduğu yapılan bazı çalışmalarla ortaya çıkarılmıştır. Akgün (2018) yapmış olduğu yüksek lisans çalışması ile yaratıcı drama yöntemi kullanılarak verilen değerler eğitiminin ile çocukların değerler kazanımına olumlu etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aslan (2018) besin öğretimi ve sosyal beceri eğitiminde yaratıcı drama uygulamalarının geleneksel öğretim yöntemlerine göre daha etkili olduğu sonucuna ulaştığı yüksek lisans çalışması yapmıştır. Tanrıverdi (2012) yüksek lisans çalışmasında yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin çocukların çevre farkındalığını arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Okulöncesi dönem çocuklar ile yapılan bu çalışmalar yaratıcı dramanın okulöncesi dönemde etkili bir yöntem olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu araştırma ile de yaratıcı drama yönteminin erken çocukluk dönemi eğitiminde etkili olduğu ve okulöncesi çocuklara uygulanacak etkinliklerde kullanılması gerektiği ortaya koyulmuştur.

Farklılıklara saygı alanında yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde okulöncesinde verilen eğitimin çocukların farklılıklara saygı düzeyini geliştirmede yetersiz kaldığı fark edilmiştir. MEB (2013a) tarafından yayınlanan ve okulöncesi kurumlarda kullanılan eğitim programı farklılıklara saygı ile ilgili “Farklılıklara saygı gösterir.” ve “Farklı kültürel özellikleri açıklar.” olarak iki kazanımı içerir. MEB (2013b, s. 58, 78) tarafından yayınlanmış olan “Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı” nda “Farklılıklara saygı gösterir.” kazanımının yer aldığı iki etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinliklerin ikisi de fiziksel özellikler ile ilgili farklılıkları konu almıştır. “Farklı kültürel özellikleri açıklar” kazanımına dair verilmiş bir etkinlik örneği etkinlik kitabında yer almamaktadır.

Okulöncesi eğitim programındaki bu eksiklik farklılıklara saygı eğitimi ile ilgili yapılan tüm araştırmalarda ortaya çıkarılmış ve araştırmacıların elde ettikleri sonuçlar ile alana katkı sağlanmıştır. Bu araştırmada da yaratıcı drama yönteminin farklılıklara saygı eğitimi üzerinde olumlu olarak büyük etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu

sonuç doğultusunda etkililiği kanıtlanmış yaratıcı drama etkinliklerinin okulöncesi öğretmenlerine yol göstermesi beklenmektedir.

Farklılıklara saygı kavramı erken çocukluk döneminden itibaren insanların tüm yaşantılarında öneme sahip bir kavramdır. Farklılıklara dair toplumsal konulara sınıf içinde ve dışında, her seviyede, her çağda ve her yaşta o dönemin özellikleri gözetilerek mutlaka girilmesi gerekmektedir. Yetişkinler de bu konu üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir. Çocukların hayatında önemli bir yere sahip yetişkin olarak öğretmen de kendisinin farklılıklara saygılı olup olmaması, önyargılı olup olmaması ve ayrımcılık yapıp yapmamasını düşünerek farklılıklara saygı eğitimi içerisinde olumlu davranışlar geliştirmelidir (Gürkaynak, 2013, s. 23-24).

Araştırmanın sonucunda; yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin 5-6 yaş çocukların farklılıklara saygı düzeyi üzerinde olumlu bir etkisi olduğu bulunmuştur. Okulöncesi eğitim programına bağlı verilen eğitim çocukların farklılıklara saygı düzeyine yeterince etki etmemektedir. Bu nedenle ek bir eğitime ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. Farklılıklara saygı kavramı okulöncesi eğitimde genel olarak bahsedilmektedir. Farklılıkların alt-alanları öznel olarak ele alındığında herbirine dair farklılıklara saygı düzeyinde artış olduğu gözlemlenmiştir. Her insanın benzerlikleri olduğu gibi birbirlerinden farklı birçok özelliğinin de olduğu unutulmamalı ve beraber hoşgörü içerisinde yaşanabilmesi için erken yaşlardan itibaren farklılıklara saygı eğitimine başlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

4.2. Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda araştırmacı tarafından bazı önerilerde bulunulmuştur.

- Araştırma sonucuna göre MEB (2013a) Okul Öncesi Eğitim Programı'nın farklılıklara saygı açısından yetersiz olduğu ortaya çıkarılmıştır. Devlet ilgili birimlerle programı tekrar bu açıdan gözden geçirmelidir. Farklılıklara saygı kazanımı sadece genel olarak bir adet kazanım ve bir adet farklı kültürler hakkında kazanım ile ilgili olmamalıdır. Farklılıkların diğer alanlarına da; cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engellilik durumu gibi; dikkat çekilerek yeni kazanımlar eklenilmesi gerekmektedir. Yapılacak çalışmalarla bu kazanımlar sadece sosyal-duygusal gelişim alanında değil diğer gelişim alanlarında da yer alabilir.

- Programın güncellenmesi ile birlikte Okul Öncesi Eğitim Programı Etkinlik Kitabı'nda güncellenmelidir. Farklılıklara saygı ile ilgili daha fazla etkinliğe yer verilmelidir. Bunlar sadece fiziksel görünüş ile ilgili değil cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engellilik durumu, farklı kültürler gibi farklılık alanları ile ilgili de olmalıdır. Her farklılık alanı ile ilgili en az bir etkinlik koyulması çeşitlilik açısından daha iyi olabilir. Hazırlanan bu etkinlik örneklerinde dramaya da yer verilmelidir. Drama etkinlikleri ve drama ile bütünleşik etkinlikler kitapta yer almalıdır.
- Araştırma sonucuna göre yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitiminin etkili olduğu kanıtlanmıştır. Okulöncesi öğretmenleri araştırmada geliştirilen yaratıcı drama oturumlarını kendi sınıflarında uygulayabilirler. Oturumları direk uygulamak yerine belirli etkinlikleri alarak farklı etkinliklerle birleştirip bütünleşik bir etkinlik uygulaması yapabilirler. Yer alan etkinlik fikirlerinden ve kazanımlarından yararlanarak kendi etkinliklerini oluşturarak sınıflarında farklılıklara saygı konusu ile ilgili etkinlikler uygulayabilirler.
- Okulöncesi öğretmenleri uygulamalarını yaparken sadece genel anlamda farklılıklara saygı kazanımına göre etkinlik uygulamaları yapmamalıdır. Cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engellilik durumu, farklı kültürler gibi farklılık alanları ile ilgili ayrı ayrı etkinlikler uygulamalıdır. Bu uygulamalarını bütün bir yıla dağıtabilirler. Ayrıca başka kazanımlar ile etkinliklerini genişleterek daha etkili uygulamalar gerçekleştirebilirler.
- Okulöncesi öğretmenleri sınıflarındaki öğrenme merkezlerini düzenlerken farklılıklara saygı konusuna yönelik düzenlemeler de yapmalıdır. Dramatik oyun merkezi, kitap merkezi, sanat merkezi, müzik merkezi gibi öğrenme merkezlerine farklı materyal eklemeleri ve düzenlemeler ile farklılıklara saygı konusuna uygun hale getirilebilirler. Böylelikle çocuk etkinlik süreçleri dışında da sürekli bu konu hakkında farkındalık kazanmaya devam edebilir. Düzenlemeler yapılırken cinsiyet, aile ve sosyal yapı, engellilik, farklı kültürler gibi farklılık alt-alanlarının tümüne dair materyaller veya görseller içerilmesine dikkat edilmelidir.
- Türkiye'de son yıllarda farklılıklara saygı konusu ile ilgili yapılan çalışmalarda bir artış olsa bile alan ile ilgili hala eksiklikler vardır ve farklı araştırmaların yapılmaya devam etmesi gerekmektedir.

- Araştırmacılar okulöncesi dönemde yaratıcı drama yöntemi ile verilecek farklılıklara saygı eğitimi ile ilgili nitel araştırmalar yapabilirler. Böylelikle çocukların bakış açısı, gelişimleri ve düşünceleri detaylı incelenerek yorumlanabilir.
- Yaratıcı drama yöntemi ile verilen farklılıklara saygı eğitimi farklı katılımcı gruplarına da uygulanarak eğitimin etkililiği yeniden ölçülebilir.
- Alanda yapılmış olan farklılıklara saygı eğitimi ile ilgili çalışmalarda kullanılan yöntem ve etkinlikler incelenerek başka yöntemler ile de birleştirilerek daha kapsamlı bir eğitim programı hazırlanabilir. Bu eğitim programının etkililiği nicel, nitel ya da karma yöntemler ile sınanabilir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ö. (2007a). Dramada amaç ve özellikler. A. Öztürk (Ed.), *İlköğretimde drama içinde* (s. 19-32). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No:1765.
- Adıgüzel, Ö. (2007b). Yaratıcı drama ve çocukların tiyatrosu. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi s. 705-709.
- Adıgüzel, Ö. (2015). *Eğitimde yaratıcı drama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akduman, G. G. (2012). Okul öncesi eğitimin tanımı ve önemi. G. Uyanık Balat (Ed.), *Okul öncesi eğitime giriş içinde* (s. 2-15). Ankara: Pegem Akademi.
- Akgün, K. (2018). *Okul öncesi eğitimde kullanılan yaratıcı drama tekniklerinin çocukların değerler edinimine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aral, N. ve Kadan G. (2018). Sosyal gelişim. N. Aral ve Z.F. Temel (Ed.), *Çocuk gelişimi içinde* (s. 236-263). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Aslan, B. (2018). *Yaratıcı drama uygulamalarının okul öncesi dönemi öğrencilerinin besinler konusundaki öğrenmelerine ve sosyal uyum becerileri kazanmalarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aytaç, M. ve Bayram Arlı, N. (2018). *Sosyal bilimlerde parametrik olmayan istatistiksel yöntemler*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Berk, L. E. (2013). *Bebekler ve çocuklar doğum öncesinden orta çocukluğa*. (Çev. Ed. N., Işıkoğlu Erdoğan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı – istatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni nitel nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev. Ed. S. B., Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- Darling-Churchill, K.E. and Lippman, L. (2016). Early childhood social and emotional development: Advancing the field of measurement. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 45, 1-7.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0193397316300053?via%3Dihub> adresinden 19 Mayıs 2019’da edinilmiştir.

- Demircioğlu, H. (2018). Kişilik gelişimi. N. Aral ve Z.F. Temel (Ed.), *Çocuk gelişimi* içinde (s. 292-315). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Derman-Sparks, L. and The A.B.C. Task Force (1989). *Anti-bias curriculum tools for empowering young children*. United States of America: National Association for the Education of Young Children.
- Derman-Sparks, L. and Edwards J. O. (2010). *Anti-bias education for young children and ourselves*. United States of America: National Association for the Education of Young Children.
- Derman-Sparks, L., LeeKeenan, D. and Nimmo, J. (2015). Building anti-bias early childhood programs: The role of the leader. *YC Young Children*, 70(2), 42-45. http://www.jstor.org/stable/ycyoungchildren.70.2.42?seq=1#page_scan_tab_contents adresinden 26 Ocak 2018'de edinilmiştir.
- Devarakonda, C. (2013). *Diversity & inclusion in early childhood*. UK: SAGE Publications.
- Divrenge, M. ve Aktan Acar, E. (2012). *Erken çocukluk döneminde farklılık kavramı ve etkinlik örnekleri: Farkındayım farklılıklara saygılıyım*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Ekmişoğlu, M. (2007). *Erken çocukluk döneminde farklılıklara saygı kavramı hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi ve farklılıklara saygı ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eren, S. (2015). *Öyküleştirme yöntemine dayalı eğitimin beş yaş çocuklarında farklılıklara saygı kazanımına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fulghum, R. (2018). *Ne biliyorsam hepsini anaokulunda öğrendim*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Gay, L. R., Geoffrey, E. M., and Airasian, P. W. (2012). *Educational research competencies for analysis and applications*. New Jersey: Pearson Education.
- Giuntina, M. (1999). *Drama arts education teacher guidelines*. Dublin: The Stationery Office.
- Gürkaynak, İ. (2013). "Farklılık renktir, zenginliktir"ın, "mozaik güzeldir"ın çok ötesine geçebilmek. *IV. Temel Eğitimler Sempozyumu: Eğitimde farklılıklara saygı ve uygulamaları*, İstanbul: Türkiye Özel Okullar Birliği, s. 19-24.
- Güvenç, B. (2016). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.

- http-1:** http://turkegitimrehberi.com/wp-content/uploads/2019/04/T%C3%BCrk_E%C4%9Fitim_Rehberi_24.pdf (Eriřim Tarihi: 01.07.2019)
- KEDV (2006). *Erken çocuklukta farklılıklara saygı eğitimi el kitabı*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Köksal Akyol, A. (2012). Okulöncesi eğitimde drama ve öğretmenin rolü. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 201, 105-116. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/72/1764/18702.pdf> adresinden 23 Mayıs 2019’da edinilmiştir.
- Levine, L. E. and Munsch, J. (2016). *Child development from infancy to adolescence*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc.
- McCaslin, N. (2016). *Yaratıcı drama sınıf içinde ve dışında*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MEB (2013a). *Okul öncesi eğitimi programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları <https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf> adresinden edinilmiştir.
- MEB (2013b). *Okul öncesi eğitim programı etkinlik kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. http://anaokulu.cu.edu.tr/_/file/OOEP_2013_Etkinlik_Kitabi.pdf adresinden edinilmiştir.
- MEB (2015). *Çocuk gelişimi ve eğitimi 0-72 ay sosyal ve duygusal gelişim*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Miller, D. F. (2015). *Positive child guidance*. Mason, OH: Wadsworth Publishing.
- NAEYC (1996). Responding to linguistic and cultural diversity- recommendations for effective early childhood education. *Young Children*, 51(2), 4-12. <https://www.naeyc.org/sites/default/files/globallyshared/downloads/PDFs/resources/position-statements/PSDIV98.PDF> adresinden 26 Ekim 2017’de edinilmiştir.
- Önder, A. (2010). Okul öncesinde eğitici drama uygulamalarının önemi ve uygulama ilkeleri. R. Zembat (Ed.), *Okul öncesinde özel öğretim yöntemleri içinde* (s. 155-186). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Önder, A. (2011). *Okul öncesi çocukları için eğitici drama uygulamaları*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Özkabak Yıldız, T. (2018). *5-6 yaş grubu için geliştirilen aile katılımlı farklılıklara saygı programı’nın çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Pallant, J. (2017). *SPSS kullanma kılavuzu SPSS ile adım adım veri analizi*. (Çev. S. Balcı ve B. Ahi). Ankara: Anı Yayıncılık
- Pekdoğan, S. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin farklılıklara saygı eğitimi konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(65), 90-102. <https://dergipark.org.tr/esosder/issue/33255/305549> adresinden edinilmiştir.
- Peter, M. (2003). Drama, narrative and early learning. *British Journal of Special Education*, 30(1), 21-32. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-8527.00277> adresinden 29 Mart 2019'da edinilmiştir.
- Pinciotti, P. (1992). Creative drama and young children: The dramatic learning connection. *Arts Education Policy Review*, 94(6), 24-28. patpinciotti.com/wp-content/uploads/2012/10/Dramatic-Learning-Connection.doc adresinden 29 Mart 2019'da edinilmiştir.
- San, İ. (1990). Eğitimde yaratıcı drama. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(2), 573-582. doi: 10.1501/Egifak_0000000781
- San, İ. (2010). Türkiye'de eğitimde yaratıcı drama çalışmalarının gelişimi. Ö. Adıgüzel (Ed), *Yaratıcı drama 1999-2002 yazılar içinde* (s. 18-28). Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Senemoğlu, N. (1994). Okulöncesi eğitim programı hangi yeterlikleri kazandırmalıdır? *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 21-30. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/1216-published.pdf> adresinden 18 Mayıs 2019'da edinilmiştir.
- Şahin, E. (2005). *Okulöncesi eğitimi öğretmen adayları ve öğretmenleri için uygulama kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L.S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. (Çev. Ed. M. Baloğlu). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Tanrıverdi, Ö. (2012). *Yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin okul öncesi öğrencilerinin çevre farkındalığına etkisi*,. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Trawick-Swith, J. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim (çok kültürlü bir bakış açısı)*. (Çev. Ed. B. Akman). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Üner, E. (2011). *Okul öncesi eğitim programındaki 36-72 aylık çocuklara farklılıklara saygı eğitimi kazandırmanın öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi*.

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yayla Ceylan, Ş. (2016). Dramatik etkinlikler ve dramanın çocuğun gelişimindeki yeri. E. Ömeroğlu (Ed.), *Okul öncesi eğitimde dramatik etkinliklerden dramaya teoriden uygulamaya* içinde (s. 17-43). Ankara: Eğiten Kitap.

EK-1. Veli İzin Formu-1

Sayın Veli

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Drama Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK'ün danışmanlığında yüksek lisans eğitimime devam etmekteyim. Aynı zamanda İstanbul Arel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktayım. “Yaratıcı Drama Yöntemiyle Verilen Eğitimin 5-6 Yaş Çocukların Farklılıklara Saygı Kazanımına Etkisi” konulu yüksek lisans tez çalışmamın verilerini toplamak amacıyla çocuğunuzla çalışma yapmak istiyorum. Okul müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır.

Çocukların farklılıklara saygı kazanımını ölçmek için öncelikle okul saatleri içerisinde her çocukla birebir yapılacak olan ve 20-25 dakika sürecek “Farklılıklara Saygı Ölçeği” yapılacaktır. Ölçek uygulamasından sonra okul saatleri içerisinde sınıf ortamında Yaratıcı Drama yöntemi ile hazırlanmış olan Farklılıklara Saygı kazanımı için etkinlik uygulamaları yapılacaktır. Her uygulama yaklaşık 40 dakika sürecektir. Toplamda, her hafta 2 etkinlik uygulaması olacak şekilde, 10 etkinlik uygulaması yapılacaktır. Etkinlik uygulamaların sonunda tekrar çocuklara “Farklılıklara Saygı Ölçeği” uygulanacak ve çalışma tamamlanacaktır. Uygulama sürecinde görüntü kaydı alınmayacak olup bazı uygulama süreçlerinde ses kaydı alınacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra hem siz hem de çocuğunuz katılımcılıktan ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırma sonuçlarının özeti tarafımdan okula ulaştırılacaktır.

Çocuğunuzun araştırmaya katılmasına yönelik aşağıdaki alanı size uygun şekilde doldurursanız sevinirim. Teşekkürler.

Arş. Gör. Hayriye YILDIZ

Velisi bulunduğum sınıfı numaralı
..... İsimli öğrencinin uygulayacağınız çalışmaya
katılmasına izin veriyorum izin vermiyorum.

Veli Adı Soyadı

İmza

EK-2. Veli İzin Formu-2

Sayın Veli

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Drama Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK'ün danışmanlığında yüksek lisans eğitimime devam etmekteyim. Aynı zamanda İstanbul Arel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktayım. “Yaratıcı Drama Yöntemiyle Verilen Eğitimin 5-6 Yaş Çocukların Farklılıklara Saygı Kazanımına Etkisi” konulu yüksek lisans tez çalışmamın verilerini toplamak amacıyla çocuğunuzla çalışma yapmak istiyorum. Okul müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır.

Çocukların farklılıklara saygı kazanımını ölçmek için öncelikle okul saatleri içerisinde her çocukla birebir yapılacak olan ve 20-25 dakika sürecek “Farklılıklara Saygı Ölçeği” yapılacaktır. Bu süreç herhangi bir kayıt (görüntü, ses) alınmayacak olup çocukların isimleri herhangi bir yerde kullanılmayacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra hem siz hem de çocuğunuz katılımcılıktan ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırma sonuçlarının özeti tarafımdan okula ulaştırılacaktır.

Çocuğunuzun araştırmaya katılmasına yönelik aşağıdaki alanı size uygun şekilde doldurursanız sevinirim. Teşekkürler.

Arş. Gör. Hayriye YILDIZ

Velisi bulunduğum sınıfı numaralı
..... İsimli öğrencinin uygulayacağınız çalışmaya
katılmasına izin veriyorum izin vermiyorum.

Veli Adı Soyadı

İmza

EK-3. Genel Bilgi Formu

Yüksek lisans tez çalışmamın verilerini toplamak amacıyla, çocuğunuza ve ailenize ait bir takım bilgileri edinmem gerekmektedir. Sizlerin verdiği bilgiler sadece araştırmanın verileri olarak kullanılacak hiçbir yerde ailenizin isimleri verilerek bilgiler kullanılmayacaktır. Desteğinize ve gösterdiğiniz ilgiye şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla.

Arş. Gör. Hayriye YILDIZ

ÇOCUĞUN;

Adı: _____ (Verilerin doğru girilmesi için istenmektedir. Herhangi bir yerde isimden bahsedilmeyecek olup sadece araştırmacı ismi görebilecektir.)

Doğum Tarihi: ____ / ____ / ____ (Gün / Ay / Yıl)

1. Cinsiyeti:

a. Kız

b. Erkek

2. Devam Ettiği Okul:

3. Doğum Sırası:

a. İlk

b. Ortancalardan biri

c. Son çocuk 13

4. Kardeş Sayısı:

a. Tek Çocuk

b. 2 ya da 3 kardeş

c. 4 ve daha fazla kardeş

5. Ne kadar süredir okul öncesi eğitime devam ediyor?

- a. 0-6 ay
- b. 7-12 ay
- c. 13-18 ay
- d. 19-24 ay
- e. 2 yıldan fazla

AİLE İLE İLGİLİ ÖZELLİKLER

1. Annenin yaşı

- a. 20-24
- b. 25-29
- c. 30-35
- d. 35 ve üzeri

2. Babanın yaşı

- a. 20-24
- b. 25-29
- c. 30-35
- d. 35 ve üzeri

3. Annenin eğitim düzeyi

- a. Okur-yazar değil
- b. Okur-yazar
- c. İlkokul mezunu
- d. Ortaokul mezunu
- e. Lise mezunu
- f. Üniversite mezunu
- g. Lisansüstü

4. Babanın eğitim düzeyi

- a. Okur-yazar değil
- b. Okur-yazar
- c. İlkokul mezunu
- d. Ortaokul mezunu
- e. Lise mezunu
- f. Üniversite mezunu
- g. Lisansüstü

5. Medeni durumunuz

- a. Evli
- b. Boşanmış

6. Annenin mesleği

- a. Memur
- b. İşçi
- c. Emekli
- d. Çalışmıyor

e. Diğer (Açıklayınız)

7. Babanın mesleği

a. Memur b. İşçi c. Emekli d. Çalışmıyor

e. Diğer(Açıklayınız)

8. Aile tipiniz aşağıdakilerden hangisidir?

a. Çekirdek aile (Anne + Baba + Çocuk)

b. Geniş aile (Anne + Baba + Çocuk + Yakın Akrabalar)

c. Parçalanmış aile (Boşanmış Aile)

9. Ailenizin aylık toplam geliri ne kadardır?

a. 1500 TL ve altı b. 1501-2500 TL c. 2501-3500 TL d. 3500 ve üstü

EK-4. Farklılıklara Saygı Ölçeği

Soy İsmi İlk Üç Harfi: _____ Çocuğun İlk Adı: _____
 Cinsiyet: _____ Doğum Tarihi: _____ Doğduğu Ülke: _____
 Çocuk Şu An Yaşadığı Ülkede Mi Doğmuş? _____ Evet _____ Hayır. Eğer HAYIRSA, Doğduğu Ülke Neresi? _____
 Okul Türü: Devlet _____ Özel _____

Sorular	Kabuliyorum	Biraz Kabuliyorum	Kabulmıyorum
A. Cinsiyet			
A1. Bence büyüyünce kız arkadaşlarım itfaiyeci / erkek arkadaşlarım hemşire olabilir.			
A2. Bence annelerin yaptığı ev işlerini babalar da yapabilir (temizlik, yemek yapmak vb.).			
A3. Bence babaların yaptığı işleri anneler de yapabilir (araba tamir etmek, musluk tamir etmek vb.).			
A4. Bence sadece erkekler pantolon giymelidir.			
A5. Sınıf öğretmenimin erkek / kadın olmasını isterim.			
B. Aile – Sosyal Yapı			
B1. Bence dünyadaki bütün aileler birbirine benziyor.			
B2. Bence bir ailede sadece anne, baba ve çocuklar yaşamalıdır.			
B3. Bence bir ailede birbirinden farklı kişiler olabilir.			
B4. Bence böyle bir yerde (mağara evi resmi gösterilir) bir aile yaşayabilir.			
B5. Bence ailem birden farklı ailelerle de (daha farklı bir dil konuşan vb.) arkadaş olabilir.			
B6. Ailemin daha kalabalık olmasını (teyzelerimin, halalarım vb. sizimle yaşamasını) isterim.			
B7. Bütün ailemle beraber bir etkinlik yapmak isterim.			
B8. Bence bir aile sürekli aynı evde yaşamalıdır.			
B9. Bambulardan yapılmış bir evde yaşamak isterdim.			
C. Engel			
C1. Bence herhangi bir fiziksel engeli (yürütme, görme, konuşma vb.) sahip çocuklar bizden farklıdır.			
C2. Bence herhangi bir fiziksel engeli (yürütme, görme, konuşma vb.) sahip çocuklar birbirleri ile arkadaş olabilir.			
C3. Sınıfımda herhangi bir fiziksel engeli (yürütme, görme, konuşma vb.) sahip çocukların olmasını isterim.			
C4. Herhangi bir engeli sahip (gözleri daha az gören, kulakları daha az duyan, koltukaltı değneği ya da tekerlekli sandalye kullanan vb.) bir arkadaşım yaptığı etkinlikte zorlansa, ona yardım ederim.			
C5. Bence herhangi bir fiziksel engeli (yürütme, görme, konuşma vb.) sahip çocuklar spor yapabilir.			
C6. Sınıfımda benden daha farklı öğrenen bir çocuk olsa onunla arkadaş olmak isterim.			
C7. Bence herhangi bir fiziksel engeli sahip çocuklar resim yapamaz.			
C8. Bence gözleri daha az gören bir çocuk top oynayabilir.			
D. Farklı Kültürel Geçmiş			
D1. Teninin rengi benim ten rengimden daha farklı olan (mesela daha koyu / açık) bir çocuk sınıfa gelse, onunla arkadaş olmak isterim.			
D2. Bence farklı ten renklerine (birinin ten rengi açık diğerinin daha koyu gibi) sahip olan çocuklar birlikte oyun oynayabilirler.			
D3. Öğretmenimiz bana farklı dillerde (İngilizce, Almanca vb.) şarkılar, parmak oyunları öğretmesini isterim.			
D4. Başka ülkelerde yaşayan (farklı kültürleri olan) çocukların oyunlarını öğrenmek isterim.			
D5. Farklı (Türkçe olmayan) bir dilde konuşan arkadaşlarımızın olmasını isterim.			
D6. Sınıfımda farklı ülkelerde yaşayan çocukların oynadığı oyuncakların olmasını isterim.			
D7. Sınıfımda başka ülkelerde yaşayan çocukların giydiği kıyafetlerden olmasını isterim.			
D8. Farklı ülkelere çocuklar ülkemize gelse onları evime çağırıp bizde misafir olarak kalmasını isterim.			

EK-5. Ölçek Kullanım İzni

Gönderen: Mihrap Divrengi <mihrapdivrengi@bilfen.com>

Gönderildi: 12 Aralık 2017 Salı 22:15

Kime: Billur ÇAKIRER

Bilgi: 'ebru.aktan@yahoo.com.tr'

Konu: RE: "Farklılıklara Saygı Ölçeği" Kullanım İzni Hk.

Billur Hocam merhaba,

Öğrenciniz Hayriye Hanım'ın maili bana ulaşmadığı ve aşağıda da mail adresini göremediğim için ölçeği ekte sizinle paylaşıyorum.

Tezinde kullanmak isterse kaynak göstermesi ve çalışma sonuçlarını bizimle paylaşmasını rica ederiz.

İyi çalışmalar dilerim.

Uzm. Mihrap Divrengi

Bilfen Anaokulları Koordinatör Yardımcısı

Bulgurlu Mah. Üçpınar Cad. No: 89

Küçükçamlıca İstanbul

T: 444 99 42

F: 545 25 08

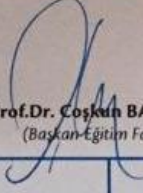

EK-6. Etik Kurul

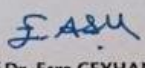
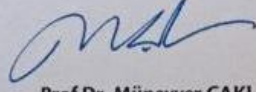
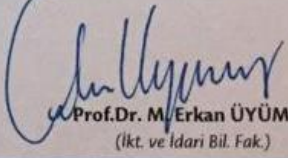
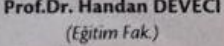
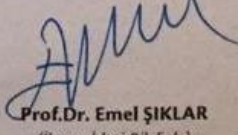

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	BAP Projesi-Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Yaratıcı Drama Yöntemiyle Verilen Eğitimin 5-6 Yaş Çocukların Farklılıklara Saygı Kazanımına Etkisi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK
TEZ YAZARI:	Hayriye YILDIZ
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu

Prof.Dr. Coşkun BAYRAK
(Başkan-Eğitim Fak.)

 Prof.Dr. T. Volkan YÜZER (Başkan Yardımcısı-Açıköğretim Fak.)	 Prof.Dr. Esra CEYHAN (Eğitim Fak.)
 Prof.Dr. Münevver ÇAKI (Güzel Sanatlar Fak.)	 Prof.Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
 Prof.Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)	 Prof.Dr. Emel ŞIKLAR (İkt. ve İdari Bil. Fak.)

EK-7. Uygulama Planları

BİRİNCİ OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: “Farklılıklara saygı” kavramına giriş

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 40 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama)

Araç- gereç: Üzerinde 1-2-3-4-5-6-7-8-9 yazılı küçük beyaz kağıtlar, üzerinde 1-2-3-4-5-6-7-8-9 yazılı küçük kahverengi kağıtlar

Kazanımlar:

1. İnsanların birbirlerinden farklı olduğunu söyler.
2. İnsanlar arasındaki farklılıkların neler olabileceğini söyler.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Çocuklar çember olur. Her çocuğun bir hayvan düşünmesi istenir. Her çocuk düşündüğü hayvanı bedensel ve ses olarak canlandıracaktır. “Benim adım.....(isimleri) Ben bir(düşündükleri hayvan) yım” diyerek canlandırmalarını sırayla gerçekleştireceklerdir. Her çocuk canlandırmasını yaptıktan sonra grup da aynı şeyleri söyleyerek onun yaptıklarını taklit eder.

2. Etkinlik

Çocuklar çemberdeyken bir çocuk ebe olarak seçilir ve çemberin ortasına alınır. Çemberdeki çocuklara birer minder verilir ve minderin üzerinde ayakta durmaları istenir. Minderler ile çocukların yerleri işaretlenmiş olur. Sonrasında öğretmen “Rüzgar için esiyor” şeklinde özellik içeren bir yönerge söyleyecektir ve bu özelliğin kendisine uyduğunu düşünen çocuklar yer değiştireceklerdir. Bu sırada ortadaki ebe de kendisine bir yer edinmeye çalışacak ve minder kapamayan çocuk ortada kalarak yeni ebe olacaktır. Söylenebilecek özellikler şunlardır: “Rüzgar Kırmızı tişörtlüler için, uzun

saçlı olanlar için, kardeşi olanlar için, mavi rengi çok sevenler için, evcil hayvanı olanlar için, okula servis ile gelenler için, köpekleri çok sevenler için vb. esiyor”

Ara Değerlendirme: Öğretmen söyledikleri bazı özellikleri (kardeşi olanlar için gibi) söyleyerek bu özellikte kimlerin yer değiştirdiğini sorar ve bu özellikteki farklılıklar hakkında konuşulur (aile yapısı farklılığı gibi). Her farklı özellik çeşidi hakkında konuşulmaya çalışılmalıdır (dış görünüş, farklı şeylere olan ilgi ve sevgi vb.).

B- Canlandırma

3. Etkinlik

Son olarak rüzgarın herkes için estiği ve tüm çocukların ‘Heykeller Şehri’ne geldiği söylenir. Öğretmen çocuklara iki farklı renkte kağıtlar dağıtır. Bu kağıtlarda sayılar yazmaktadır ve kağıdında aynı sayı yazan çocuklar birbirleri ile eş olur (Beyaz ve kahverengi renkte kağıtlar, bir beyazda ve bir kahverengi kağıtta aynı sayı yazmaktadır). Beyaz ve kahverengi kağıtlar eşleştikten sonra beyaz kağıda sahip olan çocukların heykeltraş, kahverengi renge sahip olan çocukların da heykel olacak çamur oldukları söylenir. Heykel şehrinin hayvan heykellerine ihtiyacı vardır ve heykeltraşlar da heykel şehri için yeni hayvan heykelleri yapacaklardır. Heykeltraşlar çamurlara elleri ile şekil verecekler ve çamurlar da verilen o şekille sabit kıpırdamadan duracaklardır. Heykeltraşlar heykellerini oluşturduktan sonra tüm heykeller heykeltraşlar tarafından incelenir. Öğretmen heykeltraşlara bu heykel canlı olsaydı nasıl ses çıkarabilirdi diye sorar ve cevaplar dinlenir. Daha sonrasında heykeltraş ve heykeller kağıtlarını değiştirerek rol değiştirirler ve aynı işlemler tekrarlanır.

C- Değerlendirme

4. Etkinlik

Eğer ki bazı çocuklar aynı hayvan heykellerini yapmışsa aynı olmalarına rağmen heykellerde ne gibi farklılıklar olduğu hakkında konuşulur. Yapılan heykeller arasında ve heykeli yapılan hayvanlar arasında nasıl farklılıklar olduğu; sesleri, ne ile beslendikleri, nasıl bir yerde yaşadıkları vb.; hakkında konuşulur. İnsanlar arasında da farklılıklar olup olmadığı, ne tür farklılıklarımız olduğu sorulur ve çocukların verdikleri cevaplara göre öğretmen insanlar arasındaki farklılıklara örnekler verebilir (farklı cinsiyet, farklı dış görünüşler, yaşam tarzı, aile yapıları vb.).

İKİNCİ OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Aile ve Sosyal Yapı Farklılıklar ve Benzerlikler

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 40 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama, Lider rolde)

Araç- gereç: Aslan, maymun, at, köstebek birer adet büyük resimleri, beşer adet küçük resimleri, bir bez torba, 4 adet A2 boyutunda resim kağıdı, 18 adet A5 boyutunda resim kağıdı

Kazanımlar:

1. İnsanların yaşadığı yerlerin farklılıklarını söyler.
2. İnsanların yaşadığı yerlerin benzerliklerini söyler.
3. Kendi yaşadığı yer ile arkadaşlarının yaşadığı yer arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları söyler.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Çocuklar sınıfta dağınık bir şekilde yürürler ve bu sırada öğretmen nasıl yürümeleri gerektiği hakkında yönerge verir. Çocuklar da bu yönergelere uygun bir şekilde dağınık olarak yürümeye devam ederler. Yönergeler; at gibi yürü, kaplumbağa gibi yürü, maymun gibi yürü, yılan gibi yürü, köstebek gibi yürü, tavşan gibi yürü, aslan gibi yürü vb.; şeklindedir.

2. Etkinlik

Çocuklar çember olarak otururlar. Öğretmen sırasıyla aslan, maymun, köstebek, at resimleri gösterir ve bu hayvanların nerede yaşadıkları, nasıl beslendikleri, nasıl ses çıkarttıkları, yaşadıkları yerlerde neler bulunduğu vb. konular hakkında konuşulur. Aynı hayvan resimlerinin küçük hallerini öğretmen bir torbaya koyar ve her çocuk bir kart seçer. Kartın üzerindeki resime göre o çocuk o hayvan rolüne girecektir. Bu şekilde sınıf 4 gruba ayrılır. Her hayvan grubuna öğretmen A2 boyutunda kağıtlar verir. Bu hayvanların yaşadıkları yeri, çevrelerinde neler olduğunu, yuvalarında neler

bulunduğunu resmetmeleri istenir. Her grup resimlerini tamamlar. Öğretmen yuvalar arasında dolaşarak çocuklara rehberlik edebilir.

B- Canlandırma

3. Etkinlik

Eğitmen role girerek ormanda bir Yuvalar Şenliği yapılacağını ve bu şenlik kapsamında bütün hayvanların kendi yaşadıkları yeri, yuvalarını, o yuvada onlara özgü bulunan eşyaları tanıtacaklarını duyurur. Bu duyurudan sonra öğretmen her yuvayı kontrol eder, hazır olmaları durumunda da şenlik başlatılır. Sırasıyla aslanlar, atlar, maymunlar ve köstebekler kendi yaşam yerlerini tanıtırlar.

C – Değerlendirme

4. Etkinlik

Çember olunur. Yuvalardaki farklılıklar ve benzerlikler hakkında konuşulur. Çocuklara insanların nasıl yerlerde yaşadığı sorulur ve cevaplar dinlenir. “Evlerin hepsi birbirine benziyor mu yoksa çok farklı yerlerde yaşayan insanlar da var mıdır?” sorusu yöneltir ve bazı insanların mağara, çadır gibi yerlerde yaşadığından bahsedilir.

5. Etkinlik

Her çocuk kendi yaşadığı yeri ve bu yerde kimlerle birlikte yaşadığının resmini çizer. Bu resimler üzerine konuşulur.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Aile ve Sosyal Yapı Farklılıklar ve Benzerlikler

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 45-50 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama, Lider rolde)

Araç- gereç: Farklı ev resimleri, şapka

Kazanımlar:

1. İnsanların apartmanlardan farklı yerlerde de (mağara vb.) yaşayabildiğini fark eder.
2. Bazı ailelerin daha kalabalık, bazı ailelerin daha az sayıda olduğunu söyler.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Öğretmen farklı ev resimlerini sınıfın duvarlarına dağınık bir şekilde asar. Öğretmen çocuklar sınıfa girmeden onları kapıda karşılar ve şimdi onları ‘Farklı Evler Sergisi’ ne götüreceğini söyler. İçeriye girdiklerinde önce sergiyi kendileri dolaşıp incelemelerini, zil sesini duyduktan sonra da öğretmenin yanına giderek onunla birlikte sergiyi gezeceklerini söyler. Çocuklar sınıfa girer ve resimleri inceler. Öğretmen zili çalar ve çocuklar öğretmenin etrafında toplanır. En baştan başlayarak resimleri tek tek dolaşırlar ve resimler hakkında konuşurlar. Evlerin nelerden yapılmış olduğu, burada kimlerin yaşadığı, kalabalık bir aile mi yoksa çekirdek bir aile mi olduğu, komşularının olup olmaması vs. hakkında konuşmalar yapılır. Verilen cevaplara göre öğretmen farklı sorular yöneltebilir.

B- Canlandırma

2. Etkinlik

Tüm resimler hakkında konuşulduktan sonra çocuklar çembere gelir. Öğretmen bu evlerin bulunduğu yerde ama bu evlere biraz uzak ve küçük bir evde yaşayan bir kız çocuğunun hikayesini anlatacağını söyler.

“Uzak uzak diyarlarda bulunan Farklı Evler Sementi’nin biraz daha uzağında küçük bir kulübede annesi ile birlikte yaşayan küçük bir kız çocuğu varmış. Bu çocuğun adı Ece ymiş (sınıfta bulunmayan bir isim seçilir). Ece annesi ile birlikte oyunlar oynar her gün onunla çok güzel vakit geçirirmiş. Ama bir süre sonra keşke bizimde ailemiz daha kalabalık olsaydı, oyun oynayabileceğim birçok insan olurdu o zaman diye düşünmüş. Günler geçtikçe bu düşünceleri daha da çoğalmış ve bir gün artık “Tamam, Farklı Evler Sementi’ne gideceğim ve orada yaşayanlarla konuşacağım. Belki beni evlerine kabul ederler de daha kalabalık bir ailede yaşayabilirim” demiş. Sabahtan çıkmış yola..”

Öğretmen burada çocuklara onların farklı evler semtinde yaşayan aileler olduğunu söyler ve istedikleri bir evi seçerek o evin resminin bulunduğu yere geçmelerini ister. Bu noktada bazı evlerde 1-2 kişi olunması, bazı evlerde 3-4, bazı evlerde de 5den fazla kişi olması grup dağılımları için daha iyi olacaktır. Bu sayılara ulaşılmazsa evin özelliklerine göre öğretmen çocukları yönlendirebilir (bu ev sizin için biraz küçük, 2 kişiyi daha uygun bir eve alabiliriz gibi). Evlere karar verilip gruplar oluştuktan sonra, çocuklara “Evdeki hangi kişiler olacaksınız, eviniz nasıl bir ev, kimler yaşıyor sizin evinizde bunlara karar verin” der. Öğretmen grupları dolaşarak çocuklara yardım eder. Daha sonra öğretmen Ece’nin şu an yolda olduğunu ve evlerine ziyarete geleceğini, evlerine geldiği zaman onunla evdeki kişi olarak konuşmaları gerektiğini söyler. Öğretmen bir şapka takarak Ece rolüne girer ve uzun bir yoldan geliyormuş gibi yaparak Farklı Evler Sementine ulaşır. İlk evi ziyaret ederek canlandırmalara başlanır. Ece evlerden onu misafir olarak kabul etmelerini isteyerek onların evi hakkında konuşur. Ece tüm evlere uğrar.

C – Değerlendirme

5. Etkinlik

Öğretmen Ece rolünden çıkar. Çocuklara Ece’nin ne karar vermiş olabileceğini, hangi evi seçmiş olabileceğini sorar. Cevaplardan sonra öğretmen hikayeyi anlatmaya devam eder.

“Ece Farklı Evler Sementindeki herkesi çok sevmişti. Çok farklı aileler vardı burada. Bazıları onun gibi sadece annesi ile yaşayan bir çocuklu aile, bazıları teyze ve amcalarıyla beraber yaşayan çok çocuklu aileler, bazılarında ise torunlarını özleyen anneanne ve dedeler yaşıyordu. Ece hangi evi tercih edeceğini düşünürken kendi annesi

aklına geldi ve onu ne kadar da çok özlediğini fark etti. Bütün aileler farklı farklıydı ve hepsi de çok güzeldi, kendi ailesi de çok güzeldi. Bu nedenle koşarak eve döndü ve annesine kocaman sarılarak onu ne kadar çok sevdiğini söyledi.”

Çocukların hikayenin sonu hakkında neler düşündüğü sorulur.

6. Etkinlik

Çocuklar çember olarak otururlar. Çocuklara resimlerdeki gibi farklı evler gördüler mi, bu şekilde farklı evlerde yaşamak isterler mi, çocukların kendi evlerinde kimlerle birlikte yaşadığı, daha kalabalık ya da daha az kalabalık şekilde yaşamak isterler mi soruları yöneltilir. Konuşmalara göre sorular çoğaltılabilir.

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Cinsiyete Dair Farklılıklar

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 45-50 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama, Pantomim)

Araç- gereç: Mesleklerin resimlerinin olduğu kartlar

Kazanımlar:

1. Meslek seçimi için cinsiyetin önemli olmadığını söyler.
2. İnsanların istedikleri işleri ve meslekleri yapabileceğini ifade eder.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Çocuklar çember olarak otururlar. Sırayla “Benim adım..... büyüyünce olmak istiyorum.” diyerek büyüyünce ne olmak istediklerini söylerler. Tüm çocuklar büyüyünce ne olmak istediklerini söyledikten sonra öğretmen kadınların yaptıkları meslekler nelerdir ve erkeklerin yaptıkları meslekler nelerdir şeklinde sırayla iki soru yöneltir.

B- Canlandırma

2. Etkinlik

Öğretmen elinde farklı mesleklerin resimlerinin olduğu kartları sınıfa göstermeden tutar. Çocuklar bu sırada U şeklinde sınıfta oturmaktadır. Çocuklar sırayla öğretmenin yanına gelir ve öğretmen çocuğa en üstteki kartı gösterir. Öğretmenin yanına gelen çocuk konuşmadan hareketleriyle kartta gördüğü mesleğin canlandırmasını yapar ve diğer çocuklarda bu mesleğin ne olduğunu tahmin etmeye çalışır. Meslek çocuklar tarafından bulunduğu anda öğretmen kartı tüm çocuklara gösterir ve bu meslek grubu hakkında konuşulur. Özellikle o meslek grubunu her türlü cinsiyette insanın yapabileceği üzerinde durulur (resimler buna uygun olarak seçilmiştir, futbolcu kadın, bebek bakıcısı erkek gibi). Tüm çocuklar canlandırmalarını gerçekleştirip meslekler hakkında konuşulduktan sonra etkinlik tamamlanır.

C – Değerlendirme

3.Etkinlik

Öğretmen çocuklara tekrar “Kadınların yaptıkları meslekler nelerdir?” ve “Erkeklerin yaptıkları meslekler nelerdir?” sorularını sorar. Resimlerle birlikte bu konu hakkında konuşulur ve meslekler için cinsiyetin önemli olmadığı, herkesin istediği mesleği yapabileceği vurgulanır. Çocuklara bulaşıkçı vb. erkek resimleri ve tamirci vb. kadın resimleri gösterilerek evde anne babalarının bu tarz işleri yapıp yapmadıkları hakkında konuşulur.

BEŞİNCİ OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Cinsiyete Dair Farklılıklar

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 45-50 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama, Eş zamanlı doğaçlama)

Araç- gereç: 9 adet siyah renkte küçük kart, 9 adet farklı renklerde küçük art, bez torba

Kazanımlar:

1. Bütün renklerin herkes için olduğunu fark eder.
2. Renklerin cinsiyete göre ayrılmaması gerektiğini söyler.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Çocuklar çember halindedir ve öğretmen onlara bir hikaye anlatır.

“Uzak diyarlardan birinde bir Siyahlar Ülkesi varmış. Ve bu ülkenin başında da Siyah Kral bulunurmuş. Bir gün Siyah Kral artık her şeyin bu kadar siyah ve karanlık olmasından çok sıkılmış. Ve ülkesine farklı renkler getirmek için bir seyahate çıkmış. Siyah Kral uzun zaman sonunda seyahatinden döndüğünde yanında birçok farklı ve güzel renkler getirmiş. Ülkenin tüm çocuklarını ülke meydanına toplamış ve istedikleri rengi seçip artık o renk olabileceklerini söylemiş. Ama o kadar çok renk varken tüm erkek çocukları mavi rengi, tüm kız çocukları ise pembe rengi seçmiş. Siyah Kral başta farklı renkler olduğu için çok mutluymuş ama daha sonra her yerin sadece mavi ve pembe olduğunu görmek onu biraz üzmüş ve sinirlendirmiş. Bu nedenle çocuklardan renklerini geri alıp onları tekrar siyah yapmaya karar vermiş.”

2. Etkinlik

Çocuklar arasından bir Siyah Kral seçilir. O ebe olacaktır. Diğer çocuklar kaçacak ve siyah kral da çocuklara dokunarak onları tekrar siyah yapmaya çalışacaktır. Siyah kralın dokunduğu çocuk dokunulduğu an olduğu gibi donacaktır. Diğer çocuklardan biri gelip onun donduğu şeklin aynısını karşısında yaptığında çocuk çözülecek ve tekrar oyuna katılacaktır. Tüm çocuklar siyaha döndüğünde oyun bitirilir. Oyun birkaç defa farklı ebelerle tekrarlanabilir ya da ebe sayısı arttırılabilir. Oyun bittiğinde tüm çocuklar

siyaha dönmüş olmalıdır.

B- Canlandırma

3. Etkinlik

Öğretmen siyah kralın tüm çocukları tekrar siyaha döndürdüğünü ve çocukların bu duruma çok üzüldüğünü söyler. Bu nedenle çocukların gidip siyah kral ile konuşmaya karar verdikleri söylenir. Öğretmen bir torbaya siyah kartlar ve renkli kartlar koymuştur. Her çocuk bir kart seçer. Kartların üzerinde de numaralar bulunmaktadır. Çocuklar bu numaralara göre eşleşir. Siyah1-Renkli1 ile Siyah2-Renkli2 ile ... şeklinde eşleşmeler yapılır. Siyah renge sahip olanlar, erkek çocukların mavi, kız çocukların pembe renk seçmesine üzülen ve ülkesinde farklı birçok renk olmasını isteyen Siyah Kral olacaklardır. Renkli kartlara sahip olanlar ise renkleri alınıp tekrar siyaha dönen çocuklardır. Bu çocuklar renkleri sevdikleri için sadece siyah olmasın, tekrar farklı farklı birçok renkleri olsun isterler. Gruplar eşleri ile karşılıklı eş-zamanlı canlandırmalara başlayacak ve çocuklar tekrar kraldan renk isteyeceklerdir. Bir süre sonra öğretmen herkesi dondurur ve 5 grubun doğaçlamaları tek tek dinlenir. Daha sonra çocuklar rol değiştirirler ve tekrar eş-zamanlı doğaçlama yapılır. Bir süre sonra öğretmen tekrar tüm grupları durdurur ve doğaçlamaları dinlenmeyen diğer gruplar tek tek canlandırmalarını yapar.

C – Değerlendirme

4. Etkinlik

Çocukların canlandırmaları hakkında sohbet edilir. Siyah Kral tekrar renkleri verdi mi vermedi mi? Neden verdi renkleri ya da neden vermedi? Vermeli miydi ya da vermemeli miydi? gibi sorularla değerlendirme yapılır. “Bizim dünyamızda renkler olmasaydı ne olurdu?” sorusu hakkında konuşulur. Son olarak çocuklara en sevdikleri renk sorulabilir. Erkeklerin pembeyi, kızların maviyi sevip seveyeyeceği konuşulur.

ALTINCI OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Dış Görünüşe Dair Farklılıklar

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 45-50 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama, Dedikodu Halkası)

Araç- gereç: Kitap: “Kırılmayı Sevmeyen Koyun”- Gemma Merino

Kazanımlar:

1. İnsanların dış görünüşlerinde farklılıkların olabileceğini söyler.
2. İnsanların görünüşlerindeki farklılıkların onlarla arkadaş olmamız için önemli olmadığını fark eder.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Çocuklar çemberdeyken bir çocuk ebe olarak seçilir ve çemberin ortasına alınır. Çemberdeki çocuklara birer minder verilir ve minderin üzerinde ayakta durmaları istenir. Minderler ile çocukların yerleri işaretlenmiş olur. Sonrasında öğretmen “Rüzgar için esiyor” ekinde özellik içeren bir yönerge söyleyecektir ve bu özelliğin kendisine uyduğunu düşünen çocuklar yer değiştireceklerdir. Bu sırada ortadaki ebede kendisine bir yer edinmeye çalışacak ve minder kapamayan çocuk ortada kalarak yeni ebe olacaktır. Öğretmen dış görünüş ile ilgili özellikler söylemeye dikkat etmelidir. “Uzun saçlılar için, kısa boylular için, kilolu olduğunu düşünenler için, kırmızı tişörtlüler için, gözlük takanlar için, kıvrık saçlılar için vs.” gibi yönergeler verilebilir.

2. Etkinlik

Çocuklar U şeklinde sandalyelere otururlar. Öğretmen de çocukların karşısına oturur ve bir kitap okuyacağını söyler. Kitabın kapağını göstererek çocuklardan kitabın adını tahmin etmelerini ister. Tahminlerden sonra öğretmen kitabın ismini söyler ve “Kırılmayı Sevmeyen Koyun” kitabını okumaya başlar. Kitabın 8. Sayfasını okur ve kitap kapanır.

B- Canlandırma

3. Etkinlik

Öğretmen çocuklara “Lola’nın tüyleri kesildikten sonra diğer koyunlar onun hakkında ne düşünmüştür?” diye sorar. Cevaplar alındıktan sonra öğretmen çocuklara “Şimdi sizler Lola’nın arkadaşlarısınız ve onun tüyleri kesildikten sonra onu görüp onun hakkında birbirinizle sohbet ediyorsunuz.” der. Çocuklara sınıf içinde dolaşarak da konuşabilecekleri söylenir. Öğretmen de çocuklarla birlikte role girer ve konuşmalara eşlik eder. Öğretmen çocuklara başta Lola hakkında kötü şeyler söylerken (tüyleri gidince hiçbir özelliği kalmadı gibi), sonrasında da iyi şeyler söyleyebilir (Lola’nın arkadaşı olduklarını ve onu her haliyle seveceklerini gibi). Bir süre sonra öğretmen role girerek “Lola’nın uzun zamandır olmadığını, nereye gitmiş olabileceğini, diğerlerinin onu görüp görmediğini” sorar ve hep beraber sınıfta Lola’yı aramaya başlarlar ama bulamazlar.

C – Değerlendirme

4. Etkinlik

Çocuklar tekrar kitap okuma düzenine geçer ve kitabın kalan kısımları okunur. Çocuklara kitabın sonu hakkında neler düşündükleri sorulur. İnsanların dış görünüşlerinde ne gibi farklılıklar olduğu hakkında konuşulur. Bu farklılıkların insanlar hakkındaki düşüncelerimize etki edip etmemesi gerektiği hakkında sohbet edilir.

YEDİNCİ OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Dış Görünüşe Dair Farklılıklar

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 45-50 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama)

Araç- gereç: Farklı kıyafetler giymiş erkek ve kadın resimleri, 9 siyah kart, 9 beyaz kart, bez torba, 18 adet kız çocuk ve erkek çocuk silüeti, kıyafet şeklinde kesilmiş kağıtlar(her çocuk için birkaç tane), pritt, boya kalemli

Kazanımlar:

1. İnsanların farklı kıyafetler giyebileceğini söyler.
2. Kıyafet biçim ve renklerinin kadın-erkek olarak ayrılmayacağını fark eder.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Öğretmen sınıf zeminine farklı kıyafetler giymiş erkek ve kadın resimleri bırakır. Çocuklar sınıfa girdiğinde öğretmen yavaş bir müzik açarak çocukların bu resimleri incelemesini ister. Müzik durduğunda çocuklar yerden bir resim alarak bekleyeceklerdir. Her bir resimden ikişer tane vardır. Öğretmen tekrar hareketli bir müzik açar ve çocuklar sınıfta dans ederler. Müzik kapandığında aynı resime sahip çocuklar birbirlerini bulacaklar ve el ele tutuşarak çökeceklerdir. En son birbirini bulup çöken grup oyun dışı kalır. Oyun bu şekilde tek grup kalana kadar devam eder. Oyun dışı kalanlarda hakem olarak oynayanları gözlemler ve kimin en son çöktüğünü söylerler. Oyun çocukların isteklerine göre birkaç kere tekrarlanabilir ve bu sırada resimleri birbirleri ile değiştirmeleri istenebilir.

B- Canlandırma

2. Etkinlik

Öğretmen 9 adet siyah kart ve 9 adet beyaz kartı bir torbanın içine koyar ve her çocuk birer kart seçer. Sandalyeler karşılıklı bir şekilde birbirine bakar durumda iki sıra halinde dizilir. Siyah kartı seçen çocuklar bir sıraya, beyaz kartı seçen çocuklar diğer

sıraya oturtulur. Öğretmen çocukların bir grup uzman olduklarını ve bazı konular hakkında yorumlar yaptıklarını söyler. Öğretmen bir soru soracaktır ve bu soru hakkında hangi grubun hangi cevabı savunacağını söyleyecektir. Bu cevaba göre çocuklar savundukları konu hakkında bir sebep göstermelilerdir. Öğretmen takım elbise giymiş kadın resmini gösterir. “Kadınlar pantolon giymeli midir?” diye sorar; siyah grup hayır derken beyaz grup evet der. Sonra kartlar değiştirilir. Öğretmen pembe takım elbise giymiş erkek resmini gösterir. “Erkekler pembe renk kıyafetler giymeli midir?” diye sorar; siyah grup hayır derken beyaz grup evet der. Sonra kartlar değiştirilir.Çocukların her birinin fikirlerini ifade etmesine fırsat verilmelidir. Öğretmen cevaplara göre çocuklara farklı sorular yöneltebilir ve onlar konuşurken onları destekleyebilir.

C – Değerlendirme

3. Etkinlik

Çocuklar çember olarak otururlar. Öğretmen tekrar resimleri gösterir ve aynı soruları sorar. Diğer resimler ve kıyafetleri hakkında da sohbet edilir.

4. Etkinlik

Çocuklara kız çocuk ve erkek çocuk silüetinin olduğu kağıtlar ve bazı kıyafet şeklinde kağıtlar verilir. Çocuklar kıyafetleri istedikleri renklere boyayarak istedikleri gibi ellerindeki çocuk silüetini giydirebilirler.

SEKİZİNCİ OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Engellere Dair Farklılıklar

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 45-50 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama, Lider rolde)

Araç- gereç: Çoban rolü için şapka ve üstüne atabileceği bir mont, Kitap: “Farklı Ama Aynı-Feridun Oral”

Kazanımlar:

1. Bazı insanların doğuştan ya da sonradan fiziksel yetersizliklerinin olabileceğini söyler.
2. İnsanların fiziksel sakatlıklarının olmasına rağmen diğerleri ile aslında aynı olduğunu ifade eder.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Çocuklar müzik eşliğinde sınıfta dağınık bir şekilde yürürler ve bu sırada öğretmen nasıl yürümeleri gerektiği hakkında yönergeler verir. “Aslan gibi yürü, yılan gibi yürü, köpek gibi yürü, kaplumbağa gibi yürü, tavşan gibi yürü, koyun gibi yürü, ... oğlak gibi yürü” yönergeleri verilir. En son oğlak denir ve çocuklara oğlağı bilip bilmedikleri, hiç görüp görmediklerini sorar.

B- Canlandırma

2. Etkinlik

Öğretmen çoban bir arkadaşı olduğunu söyler ve onun bir keçi sürüsü olduğundan bahseder. Bu keçiler yeni doğum yapmıştır ve bir çok oğlak da sürüye katılmıştır. Ama bu oğlaklardan birinin arka iki ayağında bir problem vardır. Öğretmen şimdi o çoban arkadaşının sınıflarına ziyarete geleceğini ve olayı anlatacağını, çocukların da onun problemine yardımcı olmasını istediğini söyler. Öğretmen sınıftan çıkar ve sırtına kalın bir şey atıp, bir de şapka takarak çoban rolünde sınıfa girer. “Farklı Ama Aynı” kitabının 10. sayfasına kadar olan hikayeyi çocuklara çoban olarak anlatır ve

çocuklardan arka ayakları doğuştan sakat olan oğlak için yardım ister. Çocuklar bu oğlak için neler yapabileceklerini düşünür ve öneriler sunar. Önerilerini tahta üzerinde çizmek isterlerse tahta da çizerek gösterebilirler.

C – Değerlendirme

3. Etkinlik

Öğretmen çoban rolünde öğrencilere teşekkür edip artık gitmesi gerektiğini söyler ve sınıftan çıkar. Öğretmen kostümleri çıkarıp tekrar öğretmen olarak girer ve çobanla ne konuştuklarını sorar. Daha sonra çobanın ne yaptığını merak edip etmediklerini sorar ve “Farklı Ama Aynı” kitabını 11. Sayfasından itibaren çocuklara okur.

4. Etkinlik

Kitabın sonundaki ‘Farklı ama aynıydılar.’ cümlesi ile ne denilmek istendiği çocuklara sorulur. Bazı insanların da bu küçük oğlak gibi bacaklarının doğuştan ya da sonradan sakat olabileceği söylenir. O insanların nasıl yürüyebildikleri, nasıl araçlar kullandıkları hakkında konuşulur. Onların bizden farklı gibi görünseler de bizimle aynı imkanlara sahip olduğu ifade edilir.

DOKUZUNCU OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Engellere Dair Farklılıklar

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 45-50 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama, Lider rolde)

Araç- gereç:

Kazanımlar:

1. İnsanların göremeseler bile resim yapabileceklerini deneyimler.
2. İnsanların bir duyusu eksik olsa bile başka duyularını kullanarak da istediklerini yapabileceklerini fark eder.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Çocuklar çember olurlar. İki tane ebe seçilir. Bu ebelerden biri kaçan, diğeri yakalayan olacaktır. Yakalayana bir göz bandı verilir ve gözleri kapatılır. Kaçana ise bir marakas verilir. Çemberdeki diğ er çocuklar da duvar olacaklar ve ortadakilerin çember dışına çıkmasını engelleyerek onları koruyacaklardır. Kaçan çocuk çemberin içinde elindeki marakas sallayarak kaç ar ve yakalayan çocuk da sese göre yakalamaya çalışır. Kaçan çocuk yakalandığında roller değ iş tirilir. Bu şekilde her kaç an çocuk yakalandığında ebeler değ iş tirilerek tüm çocukların iki durumu da deneyimlemesi sağ lanır.

Ara Değ erlendirme: Gözleri kapalı olanlar kaç anları nasıl yakalamaya çalış tılar, gözleri kapalıyken neler hissettikler soruları sorulur. “Gözleri görmeyen ya da az gören kişiler sokaklarda nasıl yürüdükleri, nelere dikkat ettikleri” hakkında konuşulur.

B- Canlandırma

2. Etkinlik

Öğ retmen çocuklara birkaç resim gösterir ve bu resimlerle ilgili kısa bir hikaye anlatacağ ını söyler.

“Küçük bir okulun küçük bir sınıfında Eşref adında bir çocuk varmış. Bu çocuğun doğumundan itibaren gözleri görmüyormuş. Bu yüzden her şeyi dokunarak, duyarak, hissederek, koklayarak anlamaya çalışmış. Eşref’in gözleri görmemesine rağmen o resim yapmayı çok severmiş ve çok güzel resimler yaparmış.(Burada öğretmen elindeki resimleri gösterir ve bunlar Eşref’in yaptığı resimlerden bazıları diyerek resimleri anlatır.) Bir gün bütün okullar arasında bir resim yarışması düzenleneceği söylenmiş. Eşref bu habere çok sevinmiş ve hemen bir resim yapmış. Ama daha sonra diğer büyük okullardaki çocukların gözlerinin çok iyi görebildiği ve ondan çok çok daha iyi resimler yapabileceklerini düşünmüş ve yarışmaya katılmaktan vazgeçmiş.”

Öğretmen burada “Evet çocuklar Eşref’in resimlerini gördünüz. Sizce Eşref yarışmaya katılmalı mı?” diye sorar. Gelen cevaplardan sonra katılmalı yönünde karar çıkması sağlanır. “O zaman Eşref’i yarışmaya katılması için ikna etmeye çalışalım” der. Öğretmen bir şapka takıp eline bir fırça alarak Eşref rolüne girer. Çocuklar da Eşref’in sınıf arkadaşları rolünde olacaklardır. Öğretmen üzgün bir şekilde çocuklarla konuşur ve canlandırma gerçekleştirilir.

C – Değerlendirme

3. Etkinlik

Öğretmen Eşref rolünden çıktıktan sonra hikayenin devamını anlatmaya devam eder.

“Eşref arkadaşlarını dinledikten sonra resimlerinin güzel olabileceğine inanır ve yarışmaya katılmaya karar verir. Yarışma sonuçları geldiğinde birçok okulun katıldığı yarışmada Eşref’in birinci olduğu öğrenilir ve Eşref bu duruma çok sevinir. Tüm arkadaşlarına çok teşekkür eder ve hayatı boyunca da resim yapmaya devam edeceğini söyler.”

Hikaye bittikten sonra öğretmen Ressam Eşref Armağan’ın fotoğrafını gösterir ve bu resimlerin gerçekten onun olduğundan, gözlerinin doğuştan görmediğinden 6 yaşından beri dokunarak resimler çizdiğinden bahseder.

4. Etkinlik

Öğretmen duvara A2 boyutunda bir kağıt yapıştırır ve çocuklar tek tek gelerek gözleri göz bandı ile kapalı olacak şekilde bu kağıda çizmek istedikleri herhangi bir şeyi çizmeleri istenir. Öğretmen bu süreçte rehberlik eder. Çizim bittikten sonra gözleri hala

kapalıyken ne çizmek istedikleri sorulur ve açıldıktan sonra resmi hakkında ne düşündükleri sorulur. Gözleri kapalıyken neler hissettikleri hakkında konuşulur. “Başka hangi duyumuz eksik olsaydı neler olurdu?” sorusu sorulur ve tartışılır. (Örnek; kulağımızda duyma bozukluğu olsaydı nasıl şarkı dinleyebilirdik?)

ONUNCU OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Farklı Kùltùrlere Dair Farklılıklar

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Sùre: 45-50 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama)

Araç- gereç:

Kazanımlar:

1. Farklı ùlkelerin farklı kùltùrlere sahip olduğunu söyler.
2. Kıyafet, dans, müzik gibi farklı kùltürel öğelerden keyif alır.

Sùreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Çocuklar çember olurlar. İki çocuk ebe olarak seçilir ve sınıfın dışına gönderilir. Diğer çocuklara aynı resimden iki adet bulunan farklı resimler dağıtılır ve aynı resme sahip çocuklar birbirlerini bulur. Aynı resime sahip çocuklar birbirlerini öğrendikten sonra bütün çocuklar sınıfta dağınık bir şekilde bir yere konumlanırlar. Resimleri ellerinde kapalı bir şekilde tutacaklardır. Dışarıya gönderilen ebeler sınıfa çağırılır. Ebe bir çocuğa dokunduğunda çocuk elindeki resmi gösterip tekrar kapatacaktır. Ebeler aynı resime sahip kişileri bulmaya çalışır. Hangi ebe daha çok çift bulabilirse o kazanan olur. Bütün çocuklar ebe olduğunda oyun bitirilir. Bu süreçte çocukların ellerindeki resimler de sürekli değıştirilir.

Ara Değerlendirme:

Resimler tek tek incelenir. Resimdeki çocukların hangi ùlkeden oldukları öğretmen tarafından söylenir ve kıyafetlerinin nasıl olduğu hakkında konuşulur. Bizim giydiğimiz kıyafetlerle benzerlik gösterip göstermediği sorulur. Bunların geleneksel kıyafetler olduğu Türkiye’de de bu şekilde geleneksel kıyafetlerin olduğu hakkında konuşulur.

B- Canlandırma

2. Etkinlik

Öğretmen farklı bir ülkeye seyahat edeceklerini ama bunun için bir araca ihtiyaç duyduklarını söyler. Çocuklara 1,2,3 yazan kağıtlar çektirilir ve aynı rakama sahip çocuklar bir grup oluşturur. Bu şekilde 3 grup elde edilir. Her grup bedenlerini kullanarak bir araç oluşturacaklardır ve bu araç çocukların istedikleri gibi hareket edebilmektedir. Öğretmen bu süreçte çocuklara yardımcı olur ve her grup aracını oluşturduktan sonra nasıl hareket ettiği gösterilir ve sunulur.

3. Etkinlik

Birinci grubun yaptığı araç ile çocukların hepsi Çin'e gideceklerdir. Araç hareket eder ve durduğunda Çin'e gelmişlerdir. Öğretmen rehber rolünde çocukları karşılar. Bilgisayardan yansıtılan Çin'e dair fotoğraflar ile Çin'in kıyafet, yemek ve evleri gösterilir. Daha sonra Çin'e dair bir müzik açılır ve bu müzikte onlar gibi dans edilir. İkinci grubun yaptığı araç ile İspanya ve üçüncü grubun yaptığı araç ile de Rusya'ya gidilir. Bütün ülkeler rehber rolündeki öğretmen ile kıyafet, yemek ve ev olarak tanıtılır. Müzikleri dinlenerek dansları yapılır. Bu arada çocukların soru sormalarına fırsat verilir ve sorular üzerine tartışılır.

C – Değerlendirme

4. Etkinlik

Çocuklara ülkeler hakkında ne düşündükleri sorulur. Seyahati sevip sevmedikleri konuşulur. Gezilen ülkeler ve bizim ülkemiz arasındaki farklar ve benzerlikler hakkında konuşulur.

5. Etkinlik

Ülkelerin müzikleri sırayla tekrar açılır ve danslar tekrar yapılır. Öğretmen şimdi müziklerin hangi ülkeye ait olduğunu söylemeden karışık bir şekilde müziği açacağı ve çocukların uygun bir şekilde dans etmelerini ister. Bir süre bu müzikler dinlenerek dans edilir.

ONBİRİNCİ OTURUM

Mekan: Drama Sınıfı

Konu: Farklı Kültürlere Dair Farklılıklar

Grup: 6 yaş çocuklar (18 kişi)

Süre: 45-50 dakika

Yöntem / Teknik(ler): Yaratıcı Drama (Rol oynama, Lider rolde)

Araç- gereç:

Kazanımlar:

1. Farklı ten renklerine sahip insanların olduğunu söyler.
2. Ten renkleri birbirlerinden farklı olsa bile insanların birbirleri ile arkadaş olabileceğini ifade eder.

Süreç:

A - Hazırlık – Isınma

1. Etkinlik

Öğretmen sınıfın zeminine eşit uzaklıkta baş, son ve orta olmak üzere kağıt yapıştırıcı ile 3 çizgi çeker. Baştaki çizgi güney kutbu, ortadaki çizgi ekvator, sondaki çizgi kuzey kutbudur. Öğretmen çocukların ekvator çizgisinde yanyana olacak şekilde sıra olmalarını ister. Öğretmen bir çizginin adını ekvator, güney kutbu, ya da kuzey kutbu olarak söylediğinde çocuklar o çizginin üzerine geçeceklerdir. Şaşıran ya da çok geç gelen çocuklar oyun dışına çıkar. Oyun dışındaki çocuklar hakem olurlar ve diğerlerini takip ederler. En son oyun içinde kalan çocuk kazanan ilan edilir.

B- Canlandırma

2. Etkinlik

Çocuklar U şeklinde dizilmiş olan sandalyeler oturur. Öğretmen karşılıklarına geçerek oturur ve “Kutup Ayısı Olmak İsteyen Boz Ayı” kitabını boz ayının beyaz olmadığı için gitmek istediği bölüme kadar okur (sayfa 21). Öğretmen çocuklara kutup ayısının bu kararının doğru olup olmadığını sorar. Daha sonra çocuklar penguenler, fok balıkları, kutup ayıları olarak 3 gruba ayrılır.

Penguenler; boz ayıyla çok güzel oyunlar oynadıkları için gitmesini istememektedirler. Fok balıkları; boz ayıyla daha fazla yemek yakalayabildikleri için gitmesini istememektedirler. Kutup ayıları da; boz ayının renginin çok güzel olduğunu düşündükleri için gitmesini istememektedirler. Öğretmen bir peluş ayı aracılığı ile boz ayı rolüne girer ve tek tek tüm gruplarla doğaçlamalar yapılır.

C – Değerlendirme

3. Etkinlik

Kitabın kalanı okunur ve kitabın sonu hakkında çocukların düşünceleri sorulur. İnsanların ten renkleri arasında farklılıklar olup olmadığı hakkında konuşulur. Farklı ten rengine sahip çocuklarla arkadaş olmak isteyip istemeyecekleri, onlarla oyun oynamak isteyip istemeyecekleri hakkında konuşulur.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Hayriye YILDIZ
Yabancı Dil : İngilizce
Doğum Yeri ve Yılı : Dinar / 1991
E-posta : hayriye.yldiz@gmail.com

Eğitim Geçmişi:

2015 - : Anadolu Üniversitesi - Eğitimde Yaratıcı Drama Tezli Yüksek Lisans
2009 – 2015 : Orta Doğu Teknik Üniversitesi – Okul Öncesi Öğretmenliği

Mesleki Geçmiş:

2017 - : İstanbul Arel Üniversitesi – Çocuk Gelişimi Bölümü Araştırma Görevlisi

Yayınları ve Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler:

Yıldızbaş, F. ve Yıldız, H. (2018). Çocuk gelişimi öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeyleri ile çoklu zeka alanları arasındaki ilişki. *Uluslararası IV. Çocuk Gelişimi Kongresi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1007-1014. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum).

Yıldızbaş, F. ve Yıldız, H. (2018). Çocuk gelişimi lisans programı öğrencilerinin çoklu zekâ alanlarının belirlenmesi ve demografik özelliklere göre incelenmesi. *Uluslararası IV. Çocuk Gelişimi Kongresi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1206-1216. (Tam Metin Bildiri/Poster).

Yıldızbaş, F. ve Yıldız, H. (2018). Okul öncesi öğretmenlerin çok kültürlü yeterlilik algılarının belirlenmesi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Bilim, Eğitim ve Teknoloji Araştırmaları Kongresi*, Odessa (Özet Bildiri/Sözlü Sunum).

Mesleki Birlik/Dernek/Kuruluş Üyelikleri:

2018 – : Gençlik Kulübü ve Çağdaş Drama Derneği İstanbul Şubesi